

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI)

**ANKARA İLİ ALTINDAĞ İLÇESİNDEKİ ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİ
ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL YAŞAM VE YÜKSEK ÖĞRETİME
İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİN
EĞİTİMDE EŞİTLİK İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinan Temur

Ankara
Aralık,2005

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI)

**ANKARA İLİ ALTINDAĞ İLÇESİNDEKİ ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİ
ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL YAŞAM VE YÜKSEK ÖĞRETİME
İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİN
EĞİTİMDE EŞİTLİK İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinan Temur

Tez Danışmanı: Yrd. Doç.Dr. Hasan Hüseyin Aksoy

Ankara
Aralık,2005

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri (Eğitim Ekonomisi ve Planlaması) Anabilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ ALIşMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan Prof. Dr. Meral UYSAL

¼ye Yrd. Doç. Dr. H.H¼seyin Aksoy

¼ye Yrd. Doç. Dr Sadeg¼l Akbaba Altun

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼ğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylım.

...../...../2005

Prof. Dr. Meral Uysal
Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Günümüzde neredeyse bütün anayasalar ve uluslararası sözleşmeler eşitlik ilkesine yer vermektedir. Toplumun gereksinim duyduğu ara düzey teknik insan gücü, eğitim sistemi içinde ayrıştırılarak karşılanmaktadır. Bu ayrışımın bireylerin seçim yapabilme yaşından önce olması etik ve eğitimde eşitlik ilkesi açısından sorunlu olsa da, toplumun insan gücü gereksinimlerini karşılama olgusu yanında ikincil düzeye inmiş gibi görünmektedir.

Endüstri meslek liseleri üzerine araştırma yapmamı sağlayan temel etken meslek lisesinden mezun oluşumdur. Öğrencilik yıllarımda, öğrenci bakış açısıyla değerlendirdiğim ve sürekli sorguladığım meslek liselerini bu çalışmayla birlikte bilimsel yöntemle düşünmeye çalıştım.

Öncelikle böyle bir araştırma yapmamı sağlayan, tezimin başlangıcından sonuna kadar değerli katkılarının esirgemeyen danışmanım Yrd.Doç.Dr Hasan Hüseyin Aksoy'a, araştırmanın temelini oluşturan bilgi toplama aracının (anket) hazırlık aşamasında değerli görüşlerini esirgemeyen Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim elemanlarına, anketin uygulanmasında kolaylık gösteren endüstri meslek lisesi yönetici, öğretmen ve öğrencilerine teşekkürü bir borç biliyorum.

Sinan Temur

ÖZET

ANKARA İLİ ALTINDAĞ İLÇESİNDEKİ ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİ ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL YAŞAM VE YÜKSEK ÖĞRETİME İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİN EĞİTİMDE EŞİTLİK İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Temur, Sinan

Yüksek Lisans, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması

Tez Danışmanı : Yrd.Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy

Aralık,2005-....147...Sayfa

Bu araştırma endüstri meslek lisesi öğrencilerinin eşitlik ilkesi çerçevesinde istihdam, toplumsal yaşam ve yükseköğretime ilişkin görüş ve beklentilerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma tarama modelindedir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Ankara ili Altındağ ilçesindeki, Endüstri Meslek Liselerinin son sınıfındaki 320 öğrenciden oluşmaktadır. Çözümlemede yüzde, frekans ve kay-kare analizi sonuçlarından yararlanılmıştır. Öğrencilerin bölümleri, anne ve babalarının eğitim düzeyi, ailenin aylık toplam geliri açısından gösterdiği farklılık Kay kare testi ile .05 manidarlık düzeyinde test edilmiştir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Endüstri meslek liselerinde okuyan öğrencilerin büyük bir bölümünün gelir ve eğitim düzeyi düşük olan ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Öğrencilerin İnternet kullanımı, günlük gazete okuma, sinemaya/tiyatroya gitme, tatil yapma düzeyleri düşüktür. Bu durum, meslek lisesi öğrencilerinin sosyal ve kültürel bakımdan oldukça sancılı bir tablo içinde bulduklarını göstermektedir.

2. Endüstri meslek liselerinin cinsiyete göre öğrenci dağılımında, erkek öğrencilerin büyük bir çoğunlukta olduğu görülmektedir. Programların kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı ve piyasadaki “kadın” ve “erkek” mesleklerine koşut bir içerikte yapılandırılması, kadın ile erkek arasındaki

güç eşitsizliğine dayanan toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye dönük eşitsizliği yeniden üreten bir uygulamadır.

3. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin büyük bir kısmı şu an okumakta olduğu okuldan ve seçtiği meslek dalından hiç memnun değildir. Bu durum öğrencileri büyük bir umutsuzluğa sevk etmektedir.

4. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ilköğretimde mesleki rehberlik almadığı görülmüştür. Türk ortaöğretimi, öğrencilerin ilköğretimde yönlendirileceği temel varsayımı üzerine kurulmuştur. İlgili yetenek ve yeterlilikleri konusunda sağlıklı bilgilere sahip olmayan gençlerin, aşırı şekilde çeşitlendirilmiş ortaöğretim kurumları arasından doğru tercihte bulunma imkanları oldukça zayıftır.

5. Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencileri, üniversiteye giriş, sosyal ve sportif faaliyetler ve toplumsal statü (sosyal mevki ve itibar) açısından, genel liseleri meslek liselerine oranla daha iyi buldukları buna karşın mezun olduktan sonra iş bulma şansı ve iş bulduktan sonra ücret düzeyi açısından kendilerini genel liseye oranla daha iyi buldukları görülmektedir.

6. Öğrenciler meslek liselerindeki en büyük problem olarak üniversiteye girişte ayrıma tabi tutulmalarını göstermektedirler. Üniversiteye girişte meslek lisesi öğrencilerine haksızlık yapıldığı görüşü yaygındır. Araştırmaya katılan öğrencilerin ikinci büyük problem olarak meslek liselerinde kültür derslerinin ders saatlerinin az olmasından şikayetçidir.

ABSTRACT

ESTIMATING FOR SOCIAL LIFE AND HIGHER EDUCATION IN PROVINCE OF ANKARA DISTRICT OF ALTINDAG INDUSTRIAL VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS CONCERN RELATED REVIEWES AND EXPECTS FRAME OF EQUALITY ON EDUCATION

Temur, Sinan

Master Of. Sciense. Education Economy ve Planning

Thesis advisor: Asistans Proffessör Hasan Hüseyin Aksoy

December, 2005, 147 pages

This research has been made to evaluate the expectations of employment, social life and higher education of industrial vocational high school students in the frame of equality principle

The research is a model of survey method. A public survey has been carried out to make real the sub-objectives of the research. The study group of the research is made up of 310 students at the senior class of industrial vocational high schools in province of Ankara district of Altindag. In the analysis, it has been benefited from the results of chi-square test and frequency. With the chi-square test, the sections of students, parental educational levels and monthly income of the family budget and the relation between the student opinions has been tested at the 0.5 significant level by SPSS on computer.

A public survey has been carried out to learn the opinions of students related with the industrial vocational high school and depending on the inventions of this survey there are some conclusions which has been reached out:

1. It is seen that a great deal of industrial vocational high school students' parents whose budget income and education level are low.

Students' usage of Internet, reading daily newspaper, going to cinema/theatre and travelling are comprehensive rare. This situation shows that industrial vocational high school students are at a quietly bad level at social and cultural reviews.

2. The % 95.4 of students which have participated in the research are male. In student dispersion in respect of gender in these schools, the abundance of male students , to construct programmes seperately in a content which parallels to male and female jobs as it work that reproduce the inequality about carpying on social gender roles learning on the power inequality between male and female.

3. A great deal of industrial vocational school students are not satisfied with their school and the job mostly related they've chosen. This situation makes a great deal of students hopeless in industrial vocational high schools.

4. The survey carried out the students did take professional guidance with specialists. Turkish secondary educatioan system has been built on a basic hypothesis that students would be directed in primary education level. The possibilities of youngsters (who haven't got reliable informations about their interests, copabilities, qualifieds) to make a real preference among from extremely various secondary education institutions are quietly rare.

5. Students in this research, decided that general high schools are better than theirs at the entrance of higher education, social rights, sportive activeness and social statitue. Otherwise, after graduate, they decide the very good chance of employment and basic salary of this situation belongs that their high schools.

6. Students concern that the biggest and primary problem of the vocational schools is entrance of the the university. Most of students think that very unequal behaviours with them on this entrance exam. The research has carried out the secondary problem is general basic cultural lessons are not on the high school curricullum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Amaç.....	11
Önem.....	12
Sınırlılıklar.....	13
Tanımlar ve Kısaltmalar.....	13
2. İLGİLİ ALAN YAZIN VE ARAŞTIRMALAR.....	15
Eşitlik Kavramının Gelişimi.....	16
Eğitimde Eşitlik.....	21
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim.....	32
Türkiye’de Mesleki -Teknik Eğitimin Gelişim Süreci.....	34
Kalkınma Planlarında Mesleki Teknik Eğitim.....	39
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	39
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)	39
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).....	39

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983).....	40
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989).....	40
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994).....	40
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	41
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).....	41
Türkiye’de Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Mevcut Durum.....	44
Erkek Teknik Öğretim.....	45
Kız Teknik Öğretim.....	47
Ticaret Ve Turizm Öğretimi.....	49
Din Öğretimi.....	51
Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Temel Sorunları.....	53
Mezun Olan Öğrencilerin İstihdam Sorunu.....	53
Yüksek Öğretime Geçiş Sorunu.....	53
Lise Türlerindeki Aşırı Çeşitlenme.....	55
Yöneltme Ve Danışmanlık Hizmetlerinin Yetersizliği.....	55
Dünyada Mesleki ve Teknik Eğitim.....	56
Dünyada Mesleki Ve Teknik Eğitimde Gözlemlenen Ortak Özellikler.....	58
Çeşitli Ülkelerde Mesleki Ve Teknik Eğitim.....	59
Almanya.....	59
Danimarka.....	60
İngiltere.....	61
İsveç.....	62
İlgili Araştırmalar.....	63
3. YÖNTEM.....	72
Araştırmanın Modeli.....	72
Çalışma Grubu.....	72
Veri Toplama Aracını Geliştirilmesi.....	73
Bilgi Toplama Aracının Uygulanması.....	73
Verilerin çözümlenmesi.....	74

4. BULGU VE YORUMLAR.....	76
Endüstri Meslek Lisesini Tercih Eden Öğrencilerin, Ailelerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Profili ile ilgili Bulgu ve Yorumlar..	76
Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerindeki Etkenler ve Öğrencilerin İstihdama, Yüksek Öğretime, Meslek Liselerine İlişkin Görüşleri İle ilgili Bulgu ve Yorumlar.....	88
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	129
6. KAYNAKÇA.....	137
7.EKLER.....	142

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Perspektif Plan Döneminde Öğrencilerin Genel ve Mesleki Teknik Liselere Dağılımı.....	42
Çizelge 2. Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğrenci Sayıları ve Artış Oranları.....	43
Çizelge 3. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Sayısal Durum.....	44
Çizelge 4. Erkek Teknik Öğretimdeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	45
Çizelge 5. Kız Teknik Öğretimdeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	48
Çizelge 6. Ticaret Ve Turizm Öğretimindeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	50
Çizelge 7. Din Öğretimindeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	52
Çizelge 8. Ortaöğretime Kayıt Yaşları ve Oranlar.....	58
Çizelge 9. Uygulanan ve Değerlendirilen Anketlerin Dağılımı.....	74
Çizelge 10. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	76
Çizelge 11. Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımı.....	77
Çizelge 12. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Dağılım.....	77
Çizelge 13. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	78
Çizelge 14. Öğrencilerin Oturdukları Evin Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımı.....	79
Çizelge 15. Öğrencilerin Oturdukları Evin Yapı Durumuna Göre Dağılımı.....	79
Çizelge 16. Öğrencilerin Oturdukları Evin Isıtma Düzenine Göre Dağılımı.....	80
Çizelge 17. Öğrenci Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımı.....	80
Çizelge 18. Öğrenci Babalarının Mesleklere Göre.....	81
Çizelge 19. Öğrenci Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	82
Çizelge 20. Öğrenci Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	83

Çizelge 21. Öğrencilerin Gazete Okuma Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	84
Çizelge 22. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	85
Çizelge 23. Öğrencilerin Tiyatro Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	85
Çizelge 24. Öğrencilerin Sinema Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	86
Çizelge 25. Öğrencilerin Bilgisayar Kullanım Durumuna Göre Dağılımı.....	86
Çizelge 26. Öğrencilerin İnternet Kullanım Durumuna Göre Dağılımı.....	87
Çizelge 27. Öğrencilerin Yaz Tatilini Kullanım Durumuna Göre Dağılımı.....	87
Çizelge 28. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerindeki Etkenlere Göre Dağılımı.....	89
Çizelge 29. İlköğretimde Mesleki Rehberlik Alma Durumu.....	90
Çizelge 30. Liseye Yeniden Başlama Durumundaki Yanıtlara Göre Öğrenci Dağılımı.....	90
Çizelge 31. Yüksek Öğrenime Devam Etme Düşüncesine Göre Öğrenci Dağılımı.....	91
Çizelge 32. Alanı Dışında Yüksek Öğrenim Yapma İsteğine Yolaçan Etkenlere Göre Öğrenci Dağılımı.....	92
Çizelge 33. Liseyi Bitirince Bir İş Bulabilme Düşüncesine Göre Öğrenci Dağılımı.....	94
Çizelge 34. Okulda Alınan Eğitimin Mesleğe Hazırlamada Yeterlilik Durumu.....	95
Çizelge 35. Gelecekteki Ekonomik Durumla İlgili Beklentiler.....	95
Çizelge 36. Meslek Lisesinin Genel Liseyle Karşılaştırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	96

Çizelge 37. Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sorunlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	94
Çizelge 38. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Ailenin Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	96
Çizelge 39. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Öğretmenlerin Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	98
Çizelge 40. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Ekonomik Beklentilerinin Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	100
Çizelge 41. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Arkadaş Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	103
Çizelge 42. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Meslek Sahibi Olma Düşüncesinin Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	112
Çizelge 43. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde ÖSS’de Ek Puan Kazanma Düşüncesinin Etkisi.....	109
Çizelge 44. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Daha Kolay İş Bulabilme Düşüncesinin Etkisi.....	112
Çizelge 45. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Sınavsız Meslek Yüksek Okuluna Girebilme Düşüncesinin Etkisi.....	115
Çizelge 46. Öğrencilerin Liseye Yeniden Başlama Durumunda Tercihleri.....	118

ÖZET

ANKARA İLİ ALTINDAĞ İLÇESİNDEKİ ENDÜSTRİ MESLEK LİSELERİ ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL YAŞAM VE YÜKSEK ÖĞRETİME İLİŞKİN GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİNİN EĞİTİMDE EŞİTLİK İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Temur, Sinan

Yüksek Lisans, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması

Tez Danışmanı : Yrd.Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy

Aralık,2005-....147...Sayfa

Bu araştırma endüstri meslek lisesi öğrencilerinin eşitlik ilkesi çerçevesinde istihdam, toplumsal yaşam ve yükseköğretime ilişkin görüş ve beklentilerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma tarama modelindedir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Ankara ili Altındağ ilçesindeki, Endüstri Meslek Liselerinin son sınıfındaki 320 öğrenciden oluşmaktadır. Çözümlemede yüzde, frekans ve kay-kare analizi sonuçlarından yararlanılmıştır. Öğrencilerin bölümleri, anne ve babalarının eğitim düzeyi, ailenin aylık toplam geliri açısından gösterdiği farklılık Kay kare testi ile .05 manidarlık düzeyinde test edilmiştir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Endüstri meslek liselerinde okuyan öğrencilerin büyük bir bölümünün gelir ve eğitim düzeyi düşük olan ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Öğrencilerin İnternet kullanımı, günlük gazete okuma, sinemaya/tiyatroya gitme, tatil yapma düzeyleri düşüktür. Bu durum, meslek lisesi öğrencilerinin sosyal ve kültürel bakımdan oldukça sancılı bir tablo içinde bulduklarını göstermektedir.

2. Endüstri meslek liselerinin cinsiyete göre öğrenci dağılımında, erkek öğrencilerin büyük bir çoğunlukta olduğu görülmektedir. Programların kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı ve piyasadaki “kadın” ve “erkek” mesleklerine koşut bir

içerikte yapılandırılması, kadın ile erkek arasındaki güç eşitsizliğine dayanan toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye dönük eşitsizliği yeniden üreten bir uygulamadır.

3. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin büyük bir kısmı şu an okumakta olduğu okuldan ve seçtiği meslek dalından hiç memnun değildir. Bu durum öğrencileri büyük bir umutsuzluğa sevk etmektedir.

4. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ilköğretimde mesleki rehberlik almadığı görülmüştür. Türk ortaöğretimi, öğrencilerin ilköğretimde yönlendirileceği temel varsayımı üzerine kurulmuştur. İlgili yetenek ve yeterlilikleri konusunda sağlıklı bilgilere sahip olmayan gençlerin, aşırı şekilde çeşitlendirilmiş ortaöğretim kurumları arasından doğru tercihte bulunma imkanları oldukça zayıftır.

5. Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencileri, üniversiteye giriş, sosyal ve sportif faaliyetler ve toplumsal statü (sosyal mevki ve itibar) açısından, genel liseleri meslek liselerine oranla daha iyi buldukları buna karşın mezun olduktan sonra iş bulma şansı ve iş bulduktan sonra ücret düzeyi açısından kendilerini genel liseye oranla daha iyi buldukları görülmektedir.

6. Öğrenciler meslek liselerindeki en büyük problem olarak üniversiteye girişte ayrıma tabi tutulmalarını göstermektedirler. Üniversiteye girişte meslek lisesi öğrencilerine haksızlık yapıldığı görüşü yaygındır. Araştırmaya katılan öğrencilerin ikinci büyük problem olarak meslek liselerinde kültür derslerinin az olmasından şikayetçidir.

ABSTRACT

ESTIMATING FOR SOCIAL LIFE AND HIGHER EDUCATION IN PROVINCE OF ANKARA DISTRICT OF ALTINDAG INDUSTRIAL VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS CONCERN RELATED REVIEWS AND EXPECTS FRAME OF EOUALITY ON EDUCATION

Temur, Sinan

Master Of. Science. Education Economy ve Planning

Thesis advisor: Asistans Proffessör Hasan Hüseyin Aksoy

December, 2005, 147 pages

This research has been made to evaluate the expectations of employment, social life and higher education of industrial vocational high school students in the frame of equality principle

The research is a model of survey method. A public survey has been carried out to make real the sub-objectives of the research. The study group of the research is made up of 310 students at the senior class of industrial vocational high schools in province of Ankara district of Altindag. In the analysis, it has been benefited from the results of chi-square test and frequency. With the chi-square test, the sections of students, parental educational levels and monthly income of the family budget and the relation between the student opinions has been tested at the 0.5 significant level by SPSS on computer.

A public survey has been carried out to learn the opinions of students related with the industrial vocational high school and depending on the inventions of this survey there are some conclusions which has been reached out:

1. It is seen that a great deal of industrial vocational high school students' parents whose budget income and education level are low. Students' usage of Internet, reading daily newspaper, going to cinema/theatre and travelling are comprehensive rare. This situation shows that industrial vocational high school students are at a quietly bad level at social and cultural reviews.

2. The % 95.4 of students which have participated in the research are male. In student dispersion in respect of gender in these schools, the abundance of male students , to construct programmes seperately in a content which parallels to male and female jobs as it work that reproduce the ineguality about carpying on social gender roles learning on the power inequality between male and female.

3. A great deal of industrial vocational school students are not satisfied with their school and the job mostly related they've chosen. This situation makes a great deal of students hopeless in industrial vocational high schools.

4. The survey carried out the students did take professional guidance with specialists. Turkish secondary education system has been built on a basic hypothesis that students would be directed in primary education level. The possibilities of youngsters (who haven't got reliable informations about their interests, copabilities, qualifieds) to make a real preference among from extremely various secondary education institutions are quietly rare.

5. Students in this research, decided that general high schools are better than theirs at the entrance of higher education, social rights, sportive activeness and social statitue. Otherwise, after graduate, they decide the very good chance of employment and basic salary of this situation belongs that their high schools.

6. Students concern that the biggest and primary problem of the vocational schools is entrance of the the university. Most of students think that very unequal behaviours with them on this entrance exam. The research has carried out the secondary problem is general basic cultural lessons are not on the high school curricullum.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Anket uygulaması sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlar ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

A. Endüstri Meslek Lisesini Tercih Eden Öğrencilerin Ailelerinin Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Profiline İlişkin Sonuçlar

1. Endüstri meslek liselerinin cinsiyete göre öğrenci dağılımında erkek öğrencilerin büyük bir çoğunlukta görüldüğü bu durumda bu liselerde cinsiyet ayrımının ön plana çıkardığı görülmektedir. Programların kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı ve piyasadaki “kadın” ve “erkek” mesleklerine koşut bir içerikte yapılandırılması, kadın ile erkek arasındaki **güç eşitsizliğine** dayanan toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye dönük **eşitsizliği yeniden üreten** bir uygulamadır.

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir oranı iki (%38,2) ve üç (%37,3) kardeşli oldukları görülmektedir.

3. Endüstri meslek liselerinde okuyan öğrencilerin büyük bir bölümünün gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Ailelerin gelir düzeyi arasındaki farklılıklar, diğer mal ve hizmetleri satın alma olanağı gibi, eğitim hizmetlerinden yararlanma, bir anlamda onu satın alabilme olanağını da farklılaştıracaktır.

4. Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin çoğunluğunun (%64,4) oturduğu evin mülkiyetinin ailenin kendisine ait olmakla birlikte araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin %42,5'inin gecekonduda oturduğu görülmüştür. Meslek Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yarısına yakınının gecekonduda oturması dikkat çekicidir. **Kötü barınma koşulları, yetersiz kültürel çevreden ötürü endüstri meslek liseleri yoksunlukların biriktiği bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.**

5. Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin çoğunluğu (%62,7) sobalı evde oturduğu görülmektedir.

7. Araştırma bulgularından öğrencilerin annelerinin büyük çoğunluğunun (%87,5) ev hanımı, babalarının ise %57,2 işçi ve memur olduğu görülmüştür.

8. Araştırma bulgularından öğrencilerin annelerinin büyük çoğunluğunun ilkokul, ilkokul terk, okur-yazar ve okur yazar olmadığı (%73,6), babalarının ise çoğunluğunun (%75) eğitim düzeyi ortaokul ve altında bir eğitim düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Öğrenci babalarının **%9,1'inin**, annelerinin **%8,5'inin öğrenimini sürdürmeyip** buldukları öğretim kademelerini terk ettikleri görülmektedir.

9. Araştırmaya katılan öğrencilerin sadece %27'sinin düzenli bir şekilde gazete okuduğu buna karşın %73'ünün gazete okuma alışkanlığının olmadığı görülmektedir. Bulgulardan anlaşılacağı üzere endüstri meslek lisesi öğrencilerinde gazete okuma alışkanlığı düzeyi son derece düşüktür.

10. Meslek liselerinde kitap okuma alışkanlığının çok düşük olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 45,8'inin son üç ay içinde hiç kitap okumaması meslek liselerinde kültür derslerinin çok etkisiz olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

11. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir oranının (%40,8) tiyatroya, %20,9'unun da sinemaya hiç gitmediği görülmektedir.

12. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün (%79,1) bilgisayar kullanmasını bildiği görülmektedir.

13. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun (%52,9) yaz tatilini çalışarak değerlendirdikleri görülmüştür.

14. Öğrencilerin Internet kullanımı, günlük gazete okuma, sinemaya/tiyatroya gitme, tatil yapma oranları nispeten zayıftır. Bu durum, meslek lisesi öğrencilerinin sosyal ve kültürel bakımdan oldukça düşündürücü bir tablo içinde bulduklarını göstermektedir.

B. Öğrencilerin Meslek Liselerine, Yüksek Öğretime Ve İstihdama Yönelik Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

1. Meslek Lisesi öğrencilerinin büyük bir kısmı şu an okumakta olduğu okuldan ve seçtiği meslek dalından hiç memnun değildir. Bu durum öğrencileri büyük bir umutsuzluğa sevk etmektedir.

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (69,9) ilköğretimde mesleki rehberlik almadığı görülmektedir. Türk ortaöğretimi, öğrencilerin ilköğretimde yönlendirileceği temel varsayım üzerine kurulmuştur. İlgili yetenek ve yeterlilikleri konusunda sağlıklı bilgilere sahip olmayan gençlerin, aşırı şekilde çeşitlendirilmiş ortaöğretim kurumları arasından doğru tercih de bulunma imkanları oldukça zayıftır.

3. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümü (%85) üniversiteye devam etmek istediğini belirtmiştir. Meslek lisesi öğrencileri daha çok kendi alanlarıyla ilgili fakülte ve yüksek okullara devam etmek istemektedirler.

4. Araştırma bulgularına göre alanı dışında yüksek öğrenim yapmak isteyen meslek lisesi öğrencilerinin, alanı dışında yüksek öğrenim yapmak istemesinin ardında çeşitli düzeylerde, Sosyal mevki ve itibar kazandıracak bir meslek edinme isteği (%81,4), İş bulma şansını artırma düşüncesi

(%79,7) ve daha yüksek gelir getiren bir meslek edinme isteğinin etkili olduğu görülmüştür. Alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde etki düzeyi en çok olan (%40,7) kendine uygun olmadığını düşündüğü şimdiki mesleğini değiştirmek istegidir.

5. Genel olarak meslek lisesi öğrencileri, iş bulma konusunda nispeten umutludurlar. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (%53,9) kendi alanında iş bulabileceği konusunda ümitlidir.

6. Araştırmaya katılan öğrencilerin küçük bir kısmı (%24,2) meslek liselerini mesleğe hazırlamada yeterli bulmaktadır.

7. Genel olarak meslek lisesi öğrencileri, gelecekteki ekonomik durumları hakkında umutludurlar. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmı (%40,8) gelecekteki ekonomik durumları ile ilgili beklentilerinin olumlu olduğu görülmektedir. Buna karşın büyük bir bölümünün de (%38,6) gelecekteki ekonomik durumla ilgili fikir belirtmekten kaçındığı görülmüştür.

8. Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencileri, üniversiteye giriş, sosyal ve sportif faaliyetler ve toplumsal statü (sosyal mevki ve itibar) açısından, genel liseleri meslek liselerine oranla daha iyi buldukları buna karşın mezun olduktan sonra iş bulma şansı ve iş bulduktan sonra ücret düzeyi açısından kendilerini genel liseye oranla daha iyi buldukları görülmektedir.

9. Öğrenciler meslek liselerindeki en büyük problem olarak üniversiteye girişte ayrıma tabi tutulmalarını göstermektedirler. Üniversiteye girişte meslek lisesi öğrencilerine haksızlık yapıldığı görüşü yaygındır. Araştırmaya katılan öğrencilerin ikinci büyük problem olarak meslek liselerinde kültür derslerinin az olmasından şikayetçidir.

C. Öğrencilerin Endüstri Meslek Liselerini Tercih Etmelerinde Etkili Olan Görüşlere İlişkin Sonuçlar

1. Meslek liselerini tercih eden öğrencilerin çok büyük bir bölümünde meslek lisesini tercih etmesinin ardında çeşitli düzeylerde, ailenin (%77,5), daha kolay iş bulabilme düşüncesinin (%68,26) ve meslek sahibi olabilme düşüncesinin (%67,3) etkisi vardır. Bu etkilere karşın öğretmenlerin etkisinin (%35,6) çok düşük düzeyde olması dikkat çekici bir bulgudur.

2. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin sayısı düşük olmasına rağmen oransal olarak erkeklere göre daha fazla oranda ailenin etkisiyle meslek lisesini tercih ettikleri görülmektedir. Ailenin etkisi bölümlere, anne ve babanın eğitim düzeyine ve aylık gelire göre farklılık göstermemektedir.

3. Meslek lisesini tercih etmede öğretmen etkisi bölümlere göre büyük farklılık olmamakla birlikte mobilya ve metal işlerinde okuyan öğrencilerin, elektrik,elektronik ve bilgisayar bölümlerinde okuyan öğrencilere göre daha çok öğretmen etkisinde kaldıkları görülmektedir.

4. Meslek lisesini tercih etmede ekonomik beklentilerin etkisinin, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerde diğer bölümlerde okuyan öğrencilere oranla daha etkili olduğu görülmektedir. Ailesinin aylık gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin meslek lisesini tercihinde ekonomik beklentilerinin etkisinin diğer gelir guruplarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

5. Meslek lisesini tercihte arkadaş etkisinin mobilya bölümünde okuyan öğrenciler tarafından diğer bölümlere nazaran daha etkili olduğu görülmüştür.

6. Öğrencilerin meslek lisesini tercih etmelerinde ÖSS'de ek puan kazanma düşüncesinin aylık toplam geliri yüksek olanlarda diğer gelir gruplarına nazaran daha etkili olduğu görülmüştür.

7. Öğrencilerin meslek lisesini tercih etmelerinde, daha kolay iş bulma düşüncesi mobilya bölümünde okuyan öğrenciler için diğer bölümlerde

okuyan öğrencilere nazaran daha etkili olduğu görülmektedir. Bölümlere göre bu etkinin en az olduğu bölüm elektrik bölümüdür. Annenin eğitim düzeyine göre daha kolay iş bulma düşüncesi annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerde daha etkili olduğu görülmektedir. Bu etkinin ailenin gelir durumuna göre en çok gelir durumu düşük olan ailelerde daha etkili olduğu görülmektedir.

8. Öğrencilerin meslek lisesinin tercihlerinde sınavsız meslek yüksek okuluna giriş düşüncesinin etkisinin, cinsiyete göre kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha etkili olduğu, bölümlere göre elektrik bölümünde diğer bölümlere nazaran daha az etkili olduğu, gelir durumuna göre gelir durumu yüksek olan ailelerde daha etkili olduğu görülmüştür.

9. Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerin liseye yeniden başlama durumunda yine aynı liseye devam eder miydiniz sorusuna hayır diyenlerin oranı bölümlere göre bilgisayar ve elektronik bölümünde diğer bölümlere nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir. Annenin eğitim düzeyine göre annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerin diğer düzeylere göre daha büyük oranda bu soruya evet dedikleri, babanın eğitim düzeyine göre babası orta okul ve altı düzeyindekilerin diğer düzeylere nazaran daha yüksek oranda evet dediği, ailenin gelir durumuna göre ailesin aylık toplam geliri düşük olan ailelerin bu soruya diğer gelir gruplarına nazaran daha yüksek oranda evet dediği görülmektedir.

10. Annesi ve babasının eğitim düzeyi ve ailesinin aylık toplam geliri düşük olan meslek lisesi öğrencileri liseye yeniden başlama durumunda tekrar aynı liseyi tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı ve piyasadaki “kadın” ve “erkek” mesleklerine koşut bir içerikte yapılandırılması, kadın ile erkek arasındaki **güç eşitsizliğine** dayanan toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye dönük (yani eşitsizliği yeniden üreten) uygulamalar kaldırılarak cinsiyet ayrımcılığına dayanmayan yeni bir model geliştirilmelidir. Endüstri meslek liseleri sadece bir meslek dalında öğrencilerini yetiştirme anlayışına dayanan model yerine öğrencilerine alternatif sunabilen bilim ve teknolojinin ana ilkelerini aktaran ve bunların birçok şekilde kullanılabileceği geniş açılı ve cinsiyet ayrımcılığına dayanmayan genel bir eğitim modeline kavuşturulmalıdır. Bu eğitim modeli sayesinde öğrenciler, sadece makine kullanan, makinenin parçası gibi hizmet eden olmaktan ziyade eğitim anlayışı ve ortamı içinde, kendi ilgileri doğrultusunda yaşamına destek olacak bir özelliğe bürünecektir.

2. Öğrencilerin İnternet kullanımı, günlük gazete okuma, sinemaya/tiyatroya gitme, tatil yapma oranları nispeten zayıftır. Bu durum, meslek lisesi öğrencilerinin sosyal ve kültürel bakımdan oldukça sancılı bir tablo içinde bulduklarını göstermektedir. Bakanlıkça ve sivil toplum kuruluşlarınca bu liselere yönelik sosyal,sportif ve kültürel etkinlikleri artırıcı çalışmalara yer verilmelidir.

3. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin, bulgulardan elde edilen sonuçlarda eğitim ve gelir düzeyi düşük olan, kötü barınma koşulları içinde yaşayan ve yetersiz kültürel çevreden gelen ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Öğrencilere ailelerinden kalan bu eşitsizlikler devletin meslek liseleri üzerindeki politikaları sonucu daha da derinleşmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümde mühendis olması ÖSS’de katsayı engeline takılmaktadır. ÖSS’de meslek lisesi öğrencilerinin aleyhine olan bu durumun yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte meslek liselerinde sayısal dersler (matematik, fizik, kimya, biyoloji) artırılmalıdır. Çünkü okudukları bölümlerin lisan programları öğrenci kabulünde sayısal puanı gözönüne almaktadır.

4. Eğitim ve gelir düzeyi düşük olan aileler çocuklarını belli mesleğe yönlendirirken içinde yaşadıkları çevreden daha çok etkilenmektedir.

Öğrencilerin meslek liselerini tercih etmelerinde en büyük etkenin ailenin olmasından dolayı bakanlıkça ailelere ve çocuklarına meslekleri tanıtacak programlar konulmalıdır. Meslek lisesine öğrenci kabulünde ailenin olmadığı bir ortamda öğrencilerle birebir görüşme yapıldıktan sonra meslek lisesine öğrenci kabul edilmelidir. Aile baskısıyla bu liselerde okumak zorunda kalan öğrenciler okullarda çeşitli psikolojik sorunlarla karşı karşıya gelmektedir.

5. Araştırma bulgularından öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun mesleki rehberlik almadığı görülmüştür. İlköğretimde meslekleri tanıtacak programlara daha çok ağırlık verilmelidir.

6. Meslek lisesi öğrencileri okullarında kültür derslerinin azlığında şikayetçidir. Meslek liselerinde kültür derslerinin artırılması gerekmektedir.

7. Meslek lisesi öğrencileri, meslek öğretmenlerinin kendilerine hassas davranmadığından ve gerekli özeni göstermediğini belirtmektedir. Meslek dersleri öğretmenleri gerekli hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.

Araştırma Yapacaklara Öneriler

1. Endüstri meslek liselerinde okuyan öğrencilerin ailelerinin ve öğretmenlerinin görüşlerini saptayacak araştırma yapılabilir.
2. Endüstri meslek lisesini ve genel liseyi dersler ve imkanlar açısından karşılaştıracak bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Aksoy, Hasan Hüseyin (1995). **Endüstriyel Teknik Ortaöğretim Mezunlarının Eğitim İstidham İlişkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara Şubat 1995

-----.(1997). "Ekonomik Getirisi, İstihdam ve Piyasaya Dönük Etkileri Açısından Mesleki Teknik Eğitim". **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Cilt:29, Sayı:1, Ankara.

-----.(2003). **Uluslararası Karşılaştırma Ölçütlerinin Kullanımı ve Türkiye** Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Ortak Yayını. Ankara, 2003.

Alkan, C. Doğan, H . Sezgin, İ. (1998). **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları**. İstanbul: Alkın Yayınları

Balci, Ali (2001). **Etkili Okul ve Okul geliştirme Kuram uygulama ve araştırma**. Ankara: Pegem yayıncılık

Bottomore, T.B (1997). **Seçkinler ve Toplum** (Çeviren:Erol Mutlu), Gündoğan Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı. (DPT). (1963). **Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl:1963-1967** . Ankara: DPT Yayınları

----- . (1968). **Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl: 1968-1972**. Ankara: DPT Yayınları

----- . (1973). **Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl: 1973-1977**. Ankara: DPT Yayınları

----- . (1979). **Kalkınma Planı Dördüncü Beş Yıl: 1979-1983**.Ankara: DPT Yayınları

----- . (1985). **Kalkınma Planı Beşinci Beş Yıl:1985-1989** . Ankara:
DPT Yayınları

----- . (1990). **Kalkınma Planı Altıncı Beş Yıl:1990-1994** . Ankara:
DPT Yayınları

----- . (1996). **Kalkınma Planı Yedinci Beş Yıl:1996-2000**. Ankara:
DPT Yayınları

----- . (2001). **Kalkınma Planı Beşinci Beş Yıl: 2001-2005**. Ankara:
DPT Yayınları

Dülger, İrfan. (26 Ekim 1987). **Mesleki ve Teknik Eğitim**. Ankara
Ticaret Semineri'ne sunulmuş Tebliğ.

Doğan, H. (25-26 Kasım 1982). **Genel Eğitim - Mesleki Eğitim İlişkisi. TED. Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Sorunları**. Türk Eğitim Derneği VI. Eğitim Toplantısı. Ankara .

Eğitim-Sen (2005). "**Mesleki ve Teknik Eğitim.**" IV. Demokratik Eğitim Kurultayı İçinde Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Ortak Yayını. Ankara, 2005.

Ergen, Yunus (2004). "**Eğitim ve Eşitlik**" . Eğitim Sosyolojisi. Ankara.

Friedrich Ebert Vakfı. (1990). **Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim ve Sorunları**. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Yayınları

----- . (1997). **Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim ve Sorunları**. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Yayınları

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). (1999). **Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları**. Ankara.

MEB. (2001). **Milli Eğitim Sayısal Veriler**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi

----- . (2000). **2001 Yılı Başında Milli Eğitim**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi

----- . (1998). **Milli Eğitim Şüralarında Mesleki ve Teknik Eğitim**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi

-----.(1998) **16. Milli Eğitim Şürası Hazırlık Dökümanı Mesleki ve Teknik Eğitim**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi

----- . (1998). **Kalkınma Planlarında Mesleki ve Teknik Eğitim**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi.

METARGEM. (1997). **Mesleki ve Teknik Öğretim Programları Tanıtım Rehberi**. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi

----- . (1997). **Endüstri Meslek Lisesi Mezunlarının İzleme Araştırması** Ankara: Milli Eğitim Basım Evi

Mesleki Araştırma ve Geliştirme Merkezi (CORD). (1994) **Mesleki ve Teknik Eğitim Taslağı. Mesleki ve Teknik Eğitim Raporu**. Ankara

Nişancı, A. (1990). **Mesleki ve Teknik Öğretimin Milli Eğitim Sistemi İçerisindeki Yapısı Organizasyonu ve Gelişimi**. Ankara: Milli Eğitim Basım

Özdil, İlhan. (1990). **Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunlar/ Çözümler Ulusal/Evrensel Perspektif**. MEB. Çıracılık ve Meslek Teknik Eğitim Konseyi Hazırlık Dökümanı Ankara: Milli Eğitim Basım Evi

Papadopoulos, G. S. (1994). *Education 1960-1990: The OECD perspective*. Paris: OECD.

Şimşek, Ali (1998). Eğitsel İletişimde Çokortamlı teknolojik gelişmeler. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15, 311-326.

TİSK, (1997). **Türkiye’de ve Dünyada Mesleki Eğitim**. Ankara: TİSK İnceleme Yayınları

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, (1999). **Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılanması**, İstanbul

Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS). (1999). **Milenyum Eşiğinde Mesleki Eğitim ve Öğretim**. İstanbul: Rota Yayın Yapım Tanıtım

Tural, Nejla. (2002). “**Eğitim Finansmanı**” Ankara: Anı Yayıncılık

Turner Bryan. (1986). “**Eşitlik**” (Çeviren: Bahadır Sina Şener), Ankara: Dost Kitabevi

Ünal, L. Işıl, Seçkin Özsoy. (1999). “ **Modern Türkiye’nin Sisiphos Miti:**”Eğitimde Fırsat Eşitliği”. 75 Yılda Eğitim. Tarih Vakfı Yayınları.

Ünal, L. Işıl. (1996) **Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi**. Ankara: Epar Yayınları.

Ulukan, Emine (1998). **Türkiye’de Uygulanan Meslek Eğitimi Modellerinin Karşılaştırılmalı Değerlendirmesi**. Ankara: TES-AR Yayınları

Yıldıran, Güzver. (2002). Yaşananlar, Yönelimler ve Eğitim. **Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi**. Cilt:19, Sayı:2, İstanbul.

Zengingönül, Oğuz (1998). **Avrupa Birliği'nde Mesleki teknik eğitime Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Bir Uyum Analizi**. Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık

Yasa ve Yönetmelikler

Milli Eğitim Temel Kanunu. 14 haziran 1973 tarih ve 1739 Sayılı Kanun “ Çıracık, Kalfa ve Ustalık Kanunu” Kanun No 2089, Kabul Tarihi 20.6.1977, **Resmi Gazete** 5 Temmuz 1977, Sayı, 13987

“ Çıracılık ve Meslek Eğitim Kanunu “(3308 Sayılı Kanun) **Resmi Gazete**, 19139, 16 Haziran 1986.

“Bazı Lise, Okul ve fakülte Mezunlarına Unvan verilmesi Hakkında Kanun”. (Kanun No: 3795, Kabul Tarihi 29.4.1992) **Resmi Gazete**, 12 Mayıs 1992. Sayı 21226

“Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Öğrencilerinin Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitim Yönetmeliği” **Remi Gazete**. 29 Ocak 1987, Sayı, 19356.

Yükseköğretim Kanunu, Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunda Değişiklik yapılmasına Dair Kanun Kanun No. 4702 Kabul Tarihi:29.6.20001 **Resmi Gazete**, 10 Temmuz 2001- Sayı: 24458

1948 tarih Birleşmiş milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi.

BÖLÜM IV.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde örnekleme giren endüstri meslek lisesi öğrencilerin kişisel bilgilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, araştırmanın alt amaçlarına göre ele alınmakta ve yorumlanmaktadır.

Endüstri Meslek Lisesini Tercih Eden Öğrencilerin, Ailelerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Profili

Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin, cinsiyet, bölüm, kardeş sayısı, ailelerin aylık gelir düzeyi, evin mülkiyet durumu, evin yapısı, evin ısıtma düzeni, anne ve baba mesleği, anne ve babanın eğitim düzeyi, öğrencilerin kitap, gazete okuma alışkanlıkları, tiyatroya ve sinemaya gitme alışkanlıkları, bilgisayar, İnternet kullanım durumu ve yaz tatilini değerlendirme biçimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 10. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde(%)
Kız	14	4,6
Erkek	292	95,4
Toplam	306	100,0

Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin %4.6'sı (n=14) kız, %95,4'ü (n=292) erkektir.

Çizelge'10 da görülen oranlardan da anlaşılacağı üzere endüstri meslek liselerinin cinsiyete göre öğrenci dağılımında erkek öğrencilerin büyük bir çoğunlukta görüldüğü bu durumda bu liselerde cinsiyet ayrımının ön plana çıkardığı görülmektedir. Dünyadaki çağdaş eğilimlerin tersine, ülkemizdeki endüstri meslek liselerin cinsiyet ayrımcılığına dayalı olarak farklı çatılar altında örgütlenmesi, hem yersiz hem de kaynak savurganlığını artırıcı

bir uygulamadır. Programların kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı ve piyasadaki “kadın” ve “erkek” mesleklerine koşut bir içerikte yapılandırılması, kadın ile erkek arasındaki **güç eşitsizliğine** dayanan toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye dönük (yani eşitsizliği yeniden üreten) bir uygulamadır.

Çizelge 11. Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımı

Bölümler	CİNSİYET		Toplam	Yüzde(%)
	Kız	Erkek		
Mobilya	0	45	45	14,7
Metal İşleri	1	92	93	30,4
Elektrik	1	46	47	15,4
Bilgisayar	4	25	29	9,5
Elektronik	8	83	92	30,1
Toplam	14	292	306	100,0

Çizelge 11’ de araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin %14,7’si mobilya bölümünde (n=45) %30,4’ü (n=93) metal İşleri bölümünde %15,4’ü (n=47) elektrik bölümünde %9,5’i (n=29) bilgisayar bölümünde %30,1’i (n=92) elektronik bölümünde öğrenim gördüğü görülmektedir. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin ağırlıklı olarak elektronik ve bilgisayar bölümlerini tercih ettikleri görülmüştür.

Çizelge 12. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	Frekans	Yüzde(%)
Tek çocuk	15	4,9
İki kardeş	117	38,2
Üç kardeş	114	37,3
Dört kardeş	42	13,7
Beş Kardeş	9	2,9
Altı Kardeş ve üstü	9	2,9
Toplam	306	100,0

Çizelge 12'de araştırmaya katılan öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (%38,2) iki kardeşli oldukları görülmektedir. Öğrencilerin İkinci büyük çoğunluğu ise üç kardeşlidir (%37,3). Geriye kalan öğrencilerin %13,7'si dört kardeş %4,9'u tek çocuk, %2,9'unun beş kardeş ve %2,9'ununda altı kardeş ve üstü olduğu görülmektedir. Çizelge 12'ye göre iki ve üç kardeşli öğrencilerin oransal olarak ağırlığı dikkat çekmektedir.

Meslek Lisesi öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumları ile ilgili anket maddesi boş bırakılmış ve öğrenciler tarafından doldurulması istenmiştir. Elde edilen veriler yeniden kodlama (recode into different variables) komutu kullanılarak 450 Lira ve daha az (1) çok düşük, 451-650 Lira (2) düşük, 651-1000 Lira (3) orta 1000 Lira üzeri (4) yüksek olarak kodlanmış ve çizelge 13'de görülen analiz sonuçlarına ulaşılmıştır

Çizelge 13. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir	Frekans	Yüzde(%)	GELİR DURUMU(YTL)
Çok Düşük	90	29,4	450 YTL ve daha az
Düşük	92	30,1	451-650 YTL
Orta	93	30,4	651-1000 YTL
Yüksek	23	7,5	1001 ve daha fazla
Toplam	298	97,4	

Çizelge 13'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin %29,4'ünün aylık geliri 450 lira ve daha aşağı, %30,1'inin 451-650 lira, %30,4'ünün 651-1000 lira ve %7,5'inin de 1000 liradan daha fazla gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Endüstri meslek liselerinde okuyan öğrencilerin büyük bir bölümünün (%60) gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre gelir düzeyi düşük ailelerin, endüstri meslek liselerini daha çok tercih ettikleri söylenebilir. Ailelerin gelir düzeyi arasındaki farklılıklar, diğer mal ve hizmetleri satın alma olanağı gibi, eğitim hizmetlerinden yararlanma,

bir anlamda onu satın alabilme olanağını da farklılaştıracaktır. Ailelerin gelir düzeyi ile ilgili bulgular, Kayır, Karaca ve Şenyüz (2004) tarafından Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada öğrenci ailelerinin gelir düzeyi ile ilgili bulguları desteklemektedir.

Çizelge 14. Öğrencilerin Oturdukları Evin Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımı

Evin Mülkiyeti	Frekans	Yüzde(%)
Kira	99	32,4
Kendi Evimiz	197	64,4
Lojman	3	1,0
Diğer	7	2,3
Toplam	306	100,0

Çizelge 14'de araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin %64,4'ü kendi evinde, %32,4'u kirada %1'de lojmanda oturduğu görülmektedir.

Çizelge 15. Öğrencilerin Oturdukları Evin Yapı Durumuna Göre Dağılımı

Evin Yapısı	Frekans	Yüzde (%)
Tek katlı(Gece Kondu)	130	42,5
Apartman	162	52,9
Dubleks	9	2,9
Diğer	5	1,6
Toplam	306	100,0

Çizelge 15'de, araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin %42,5'inin gecekonduda %52,9'unuda apartman %2,9'unun dubleks yapılı evde oturduğu görülmektedir. Meslek Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yarısına yakının gecekonduda oturması dikkat çekicidir. Kötü barınma

koşulları, yetersiz kültürel çevreden ötürü endüstri meslek liseleri yoksunlukların biriktiği bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 16. Öğrencilerin Oturdukları Evin Isıtma Düzeni Göre Dağılımı

Evin Isıtma Düzeni	Frekans	Yüzde (%)
Soba	192	62,7
Kalorifer	31	10,1
Doğal Gaz	81	26,5
Diğer	2	,7
Toplam	306	100,0

Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin çoğunluğu (%62,7) sobalı evde oturduğu görülmektedir. Diğer oranlar ise şöyledir. %10,1'inin kaloriferli %26,5'inin doğal gazlı evde oturmaktadır. Öğrencilerin **%62,7'sinin sobalı evde oturması** bu liseyi tercih eden öğrencilerin gelmiş olduğu sosyo-kültürel ve ekonomik çevre konusunda önemli bir bulgudur.

Çizelge 17. Öğrenci Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Frekans	Yüzde (%)
Memur	7	2,3
İşçi	16	5,2
Emekli	11	3,6
Esnaf	3	1,0
Profesyonel Meslekler	1	,3
Çiftçi	1	,3
Evhanımı	265	86,6
Serbest Meslek	2	,7
Toplam	306	100,0

Çizelge 17'de araştırmaya katılan öğrencilerinin annelerinin büyük bir çoğunluğu (%86,6) ev hanımı iken %2,3'ünün annesi memur %5,2'sinin işçi, %3,6'sının emekli %1'ininde esnaf olduğu anlaşılmaktadır..

Endüstri meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin annelerinin büyük bir oranının ev hanımı (%87) olması dikkat çekicidir. Bu durum meslek lisesi öğrencilerinin aile profillerinin ortaya çıkmasında önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulguya dayanarak eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuklarının endüstri meslek liselerini daha çok tercih ettikleri görülmektedir.

Çizelge 18. Öğrenci Babalarının Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek	Frekans	Yüzde (%)
Memur	58	19,0
İşçi	83	27,1
Emekli	56	18,3
Esnaf	50	16,3
Profesyonel Meslekler	2	,7
Çiftçi	2	,7
İşsiz	20	6,5
Serbest Meslek (İnşaat işçisi, işportacı, geçici işçi)	34	11,1
Toplam	305	99,7

Çizelge'18 de Araştırmaya katılan öğrencilerin, %27,1'inin babasının işçi, %19'unun memur, %18'inin emekli, %16,3'ünün esnaf, %11,1'inin serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Araştırma katılan öğrencilerin %6,5'inin babasının işsiz olduğu görülmektedir.

Endüstri meslek lisesine devam eden öğrencilerin, çoğunluğunun baba mesleği işçidir (27,1) bu orana serbest mesleği (İnşaat işçisi, işportacı, geçici işçi) katarsak %38,2 gibi bir oranın babasının işçi olduğu görülmektedir. İşçi çocukları ailelerinden miras kalan eksiklerle yarıya başlamaktadırlar. Aksanın ve toplumsal mevkiinin, toplumsal başarı ve kabul görme açısından önemli olduğu toplumda, çocuklara devredilen **önemli eşitsizliklerin** olduğu bulgular sayesinde net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Toplumdaki sosyo-kültürel farklılıklar, beraberinde sınıfsal farklılıkları, meslek kategorileri ve yönetim özellikleri farklı beklentileri de beraberinde getirir. Özellikle çocukların anne- baba mesleğini seçmesi, işçi olarak çalışan ailelerin çocuklarının da kısa yoldan işçi olmaya özenmesi gibi örnekler görülmektedir. Ailelerin farklı yaşama ortamlarında bulunması gelecekle ilgili beklentilerinin değişmesine neden olmaktadır. Köyde ve kentte yaşayan insanların dini ve farklı sosyal yapıya sahip olmaları nedeniyle, tercihlerini yaparken bu grupların etkisi altında kaldıkları görülmektedir (Turner,1997).

Çizelge 19. Öğrenci Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Annenin Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Okur-yazar değil	28	9,2
Okur Yazar	6	2,0
İlkokul Mezunu	172	56,2
İlkokul Terk	19	6,2
Ortaokul Mezunu	32	10,5
Ortaokul Terk	4	1,3
Lise Mezunu	33	10,8
Lise Terk	2	,7
Yüksek Okul(İki Yıllık)Mezunu	4	1,3
Yüksek Okul Terk	1	,3
Fakülte(Dört Yıllık) Mezunu	4	1,3
Fakülte(Dört Yıllık)Terk	1	,3
Toplam	306	100,0

Çizelge 19'da araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin büyük bir çoğunluğu (%56,2) İlkokul mezunu iken, %10,5'inin ortaokul mezunu %10,8'inin lise mezunu %9,2'sinin okur-yazar olmadığı görülmektedir. Öğrenci annelerinin **%8,5'inin öğrenimini sürdüremeyip** buldukları öğretim kademelerinden ayrıldıkları görülmektedir. **Annelerin %6,2'sinin ilkokul terk olması dikkat çekicidir.** Bulgulardan anlaşılacağı üzere annelerin yaklaşık %85'i ortaokul ve daha alt bir eğitim düzeyinde oldukları görülmektedir. Bu bulgu meslek lisesi öğrencilerinin gelmiş olduğu kültürel çevre konusunda aydınlatıcı bir bilgi vermektedir.

Çizelge 20. Öğrenci Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Babanın Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Okur-Yazar Değil	6	2,0
Okur Yazar	5	1,6
İlkokul Mezunu	99	32,4
İlkokul Terk	9	2,9
Ortaokul Mezunu	64	20,9
Ortaokul Terk	8	2,6
Lise Mezunu	86	28,1
Lise Terk	8	2,6
Yüksek Okul(İki Yıllık)Mezunu	7	2,3
Fakülte(Dört Yıllık) Mezunu	10	3,3
Fakülte(Dört Yıllık)Terk	3	1,0
Toplam	305	99,7

Çizelge20'de öğrencilerin babalarının %32,4'ünün İlkokul mezunu %28,1'inin lise mezunu %20,9'unun ortaokul mezunu %2'sinin okur-yazar olmadığı görülmektedir. . Öğrenci babalarının **%9,1'inin öğrenimini sürdüremeyip** buldukları öğretim kademelerinden ayrıldıkları

görülmektedir. Öğrenci babalarının yaklaşık %65'inin eğitim düzeyi ortaokul ve alt düzeyidir.

Sosyo-kültürel etkenlerin belirlenmesinde ana-baba eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyinin yüksek ve düşük olmasını da eğitim talebini etkilediği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda eğitim beklentileri yüksek olan ailelerin çocuklarının da eğitim beklentilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında okula yakınlık, coğrafi bölge, arkadaşlık bağları, aile büyüklüğü gibi değişkenler de etkili olmaktadır

Çizelge 21. Öğrencilerin Gazete Okuma Alışkanlığına Göre Dağılımı

Gazete Okuma Alışkanlığı	Frekans	Yüzde (%)
Birkaç tanesini düzenli takip ediyorum	17	5,6
Her gün bir gazete okurum	66	21,6
Ara sıra elime geçerse okurum	177	57,8
Okumuyorum	46	15,0
Toplam	306	100,0

Çizelge 21'de "günlük gazete okuyor musunuz?" sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%57,8) arasına elime geçerse okurum görüşünü belirtmiştir. Diğer oranlara gelince %15'inin gazete okmadığı, %21,6'sının ise her gün bir gazete okuduğu görülmektedir. Öğrencilerin %5,6'sını ise günde birkaç tane gazeteyi düzenli olarak takip ettiği görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sadece %27'sinin düzenli bir şekilde gazete okuduğu buna karşın %73'ünün gazete okuma alışkanlığının olmadığı görülmektedir. Bulgulardan anlaşılacağı üzere endüstri meslek lisesi öğrencilerinde gazete okuma alışkanlığı bulunmamaktadır.

Çizelge 22. Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığına Göre Dağılımı

Kitap Okuma Alışkanlığı	Frekans	Yüzde (%)
Hiç Okumadım	140	45,8
1-2 Tane Okudum	128	41,8
3-4 Tane Okudum	23	7,5
Beş Taneden Fazla Okudum	15	4,9
Toplam	306	100,0

Çizelge 22’de “son üç ay içinde hiç kitap okudunuz mu” sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin %45,8’inin hiç okumadığı %41,8’inin 1-2 tane okuduğu %7,5’inin 3-4 tane okuduğu %4,9’unun ise beşten fazla kitap okuduğu görülmektedir.

Meslek liselerinde kitap okuma alışkanlığının çok düşük olması dikkat çekicidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 45,8’inin son üç ay içinde hiç kitap okumaması meslek liselerinde kültür derslerinin çok etkisiz olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 23. Öğrencilerin Tiyatro Alışkanlığına Göre Dağılımı

Tiyatro Alışkanlığı	Frekans	Yüzde (%)
Hiç Gitmedim	125	40,8
Yılda Bir Veya İki	136	44,4
Ayda Bir	36	11,8
Haftada Bir Veya Daha Fazla	9	2,9
Toplam	306	100,0

Çizelge 23’de araştırmaya katılan öğrencilerin %40,8’inin tiyatroya hiç gitmediği, %44,8’inin yılda bir veya iki defa gittiği %11,8’inin ayda bir,

%2,9'ununda haftada bir veya daha fazla gittiği görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %40,8'inin hiç tiyatroya gitmemesi dikkat çekicidir.

Çizelge 24. Öğrencilerin Sinema Alışkanlığına Göre Dağılımı

Sinema Alışkanlığı	Frekans	Yüzde (%)
Hiç Gitmedim	89	29,1
Yılda Bir Veya İki	105	34,3
Ayda Bir	93	30,4
Haftada Bir Veya Daha Fazla	19	6,2
Toplam	306	100,0

Çizelge 24'de araştırmaya katılan öğrencilerin %20,9'unun sinemaya hiç gitmediği, %34,3'ünün yılda bir veya iki defa gittiği %30,4'ünün ayda bir, %6,2'sininde haftada bir veya daha fazla gittiği görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %20'sinin sinemaya hiç gitmemesi dikkat çekicidir.

Çizelge 25. Öğrencilerin Bilgisayar Kullanım Durumuna Göre Dağılımı

Bilgisayar Kullanım Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evet	242	79,1
Hayır	63	20,6
Toplam	305	99,7

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün (%79,1) bilgisayar kullanmasını bildiği görülmektedir. Buna karşın %20,6'sının da bilgisayar kullanmasını bilmediği görülmektedir. Endüstri meslek liseleri için %20,6 büyük bir orandır. Bütün mesleklerin bilgisayar destekli olarak yürütüldüğü günümüzde mezun durumunda olan öğrencilerin bilgisayar kullanmasını bilmemesi dikkat çekicidir.

Çizelge 26. Öğrencilerin İnternet Kullanım Durumuna Göre Dağılımı

İnternet Kullanım Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Hiç Kullanmadım	38	12,4
Ara Sıra İnternet Kafelerde Kullanıyorum	160	52,3
Evde Sürekli Kullanıyorum	27	8,8
Okulda Kullanıyorum	12	3,9
Diğer Yerlerde Kullanıyorum	35	11,4
Toplam	272	88,9

Çizelge 26'da araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (52,3) İnterneti, İnternet kafelerde kullandığı görülmektedir. %12,4'ünün İnternet'i hiç kullanmadığı, %8,8'inin evde kullandığı, %3,9'unun okulda, %11,4'ünde diğer yerlerde(İş yerinde, stajda, arkadaşında) kullandığı görülmektedir.İnternet kullanım oranının okullarda %3,9 gibi düşük bir oranda olması meslek liselerinin İnternet'ten yararlanma açısından ne kadar geride olduğunun bir göstergesidir.

Çizelge 27. Öğrencilerin Yaz Tatilini Kullanım Durumuna Göre Dağılımı

Geçen Yaz Tatilinizi Nasıl Kullandınız?	Frekans	Yüzde (%)
Bir tatil beldesine gittik	56	18,3
Memleketime/akrabalarımın yanına gittim	53	17,3
Ankara dışında bir yere gitmedim dinlendim.	35	11,4
Çalıştım	162	52,9
Toplam	306	100,0

Çizelge 27'de araştırmaya katılan öğrencilerin %52,9'unun yaz tatilini çalışarak değerlendirdikleri, %18,3'ünün bir tatil beldesine gittiği, %17,3'ünün

memleketine/akrabalarına gittiği, %11,4'ünün ise Ankara dışında bir yere gitmeyip dinlendiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, ailelerinin gelir düzeyi, anne ve babalarının eğitim düzeyi düşük olup, öğrencilerin internet kullanımı, günlük gazete okuma, sinemaya/tiyatroya gitme, tatil yapma oranları nispeten zayıftır. Bu durum, meslek lisesi öğrencilerinin sosyal ve kültürel bakımdan oldukça sancılı bir tablo içinde bulduklarını göstermektedir.

Okul ile aile, toplumdaki sınıf sisteminin toplumsal eşitsizliklerini yeniden üretme eğilimindedir. Örneğin B, Bernstein konuşma kodlarındaki sınıfsal farklılıkların, okul ve eğitim başarısındaki değişkenliği kısmen açıkladığını öne sürmüştür. Orta sınıf çocukları evlerinde, okulda geçerli olan dilsel kalıplarla son derece uyumlu, özenli bir konuşma kodu edinirler. Oysa işçi sınıfı çocuklarının konuşma kodu kısıtlıdır; düşünsel serbestlik ve genellikle değil yalınlık ve doğrudanlıkla nitelenen kısıtlı konuşma kodu söz konusudur. Bu kısıtlı kod okul çevresinde belirli bir dezavantajdır.

Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerindeki Etkenler ve Öğrencilerin İstihdama, Yüksek Öğretime, Meslek Liselerine İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında araştırmaya katılan öğrencilerin meslek liselerini tercihlerinde etkili olan etkenler ve öğrencilerin istihdama, yüksek öğretime, meslek liselerine ilişkin görüşleri saptanmaya çalışılacaktır.

Çizelge 28. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerindeki Etkenlere Göre Dağılımı

ETKENLER	Hiç Etkili Olmadı		Az Etkili oldu		Kısmen Etkili Oldu		Çok Etkili Oldu		TOPLAM	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Ailem	68	22,2	58	19	82	26,8	96	31,4	304	99,3
Öğretmenlerim	197	64,4	44	14,4	37	12,1	26	8,5	304	99,3
Ekonomik beklentilerim	157	51,3	48	15,7	57	18,6	42	13,7	304	99,3
Arkadaşlarım	186	60,8	35	11,4	32	10,5	51	16,7	304	99,3
Meslek sahibi olma düşüncesi	100	32,7	24	7,8	24	7,8	66	21,6	114	37,3
ÖSS de ek puan kazanma düşüncesi	163	53,3	47	15,4	43	14,1	51	16,7	304	99,3
Daha kolay iş bulma düşüncesi	96	31,4	37	12,1	69	22,5	101	33	303	99
Sınavsız bir meslek yüksek okuluna gire	139	45,4	44	14,4	53	17,3	66	21,6	302	98,7

Fr : Frekans

Yz: Yüzde

Çizelge 28’de araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%64,4) meslek lisesini tercih etmelerinde öğretmenlerin hiçbir etkisinin olmadığını belirtmektedir. Öğrencilerin hiçbir etkisi olmadığını belirttiği etkenler oranlarına göre sıralandığında %60,8 arkadaşlarım, %53,3 ÖSS’de ek puan kazanma düşüncesi, %51,3 ekonomik beklentilerim, %45,4 sınavsız meslek yüksek okuluna girebilme, %32,7 meslek sahibi olma düşüncesi, %31,4 daha kolay iş bulabilme düşüncesi, %22,2 ailem olarak belirtmişlerdir.

Bulgulardan anlaşılacağı üzere öğrenciler üzerinde en büyük etkinin aile tarafından yapıldığı aileyi daha kolay iş bulabilme düşüncesi ve meslek sahibi olma düşüncesinin takip ettiği görülmektedir. Sınavsız meslek yüksek

okuluna girebilmenin de önemli etkenlerden olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %64,4'ünün meslek liselerinin tercihte öğretmenlerin etkisinin hiç olmadığını söylemesi ilköğretimde mesleki tanıtımların olmamasının en önemli ispatıdır. Bu oranın ailede %22,2' olması sorunun başka bir yönüdür. Bu öğrenciler bu okulları tercih ederken öğretmenlerden değil de eğitim düzeyi düşük olan ailelerinin etkisi altında olması önemli bir bulgudur.

Çizelge 29. İlköğretimde Mesleki Rehberlik Alma Durumu

Mesleki Rehberlik Alma Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evet Mesleki Rehberlik Aldım	92	30,1
Hayır Mesleki Rehberlik Almadım	212	69,9
Toplam	304	99,0

Çizelge 29'da araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (69,9) ilköğretimde mesleki rehberlik almadığı görülmektedir. Öğrencilerin %30'u ise ilköğretimde mesleki rehberlik aldığını belirtmiştir. Türk Ortaöğretimi öğrenci kabulünde bütün öğrencilerin yönlendirildiğini varsayar. Bu bulgudan anlaşılacağı üzere ilköğretimde öğrencilerin kişisel yetenek ,ilgi ve beğenilerine göre yönlendirilmediği orta çıkmaktadır.

Çizelge 30. Liseye Yeniden Başlama Durumunda Öğrenci Görüşleri

Yeniden Tercih	F	(%)
Evet Yeniden Başlardım	88	28,8
Hayır Başlamazdım	156	51,0
Kararsızım	62	20,3
Toplam	304	99,3

Çizelge 30'da "Liseye Yeniden Başlama Durumunuz Olsa Yine Bu Okulu tercih eder miydiniz?" sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (%51) hayır derken evet diyenlerin oranı sadece %28'8'dir. Geriye

kalan %20,3'üde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Meslek lisesi öğrencilerinin büyük bir oranının meslek lisesinde okumaktan hoşnut olmadığı görülmektedir. Bu bulgu aynı zamanda Kayır, Karaca ve Şenyüz (2004) tarafından meslek lisesi öğrencileri üzerine yapılan araştırmanın sonuçlarını da desteklemektedir.

Çizelge 31. Yüksek Öğrenime Devam Etme Düşüncesi

Yüksek Öğrenime Devam Etme Düşüncesi	Frekans	Yüzde(%)
Yüksek Öğrenime devam etmek istemiyorum	46	15,0
Kendi mesleğimle ilgili bir fakültede öğrenim görmek istiyorum	95	31,0
Mesleğim dışında bir fakültede öğrenim görmek istiyorum	59	19,3
İki yıllık meslek yüksek okulunu tercih edeceğim	65	21,2
Açık öğretim fakültesine kayıt yaptıracam	3	1,0
Çalışacağım için üniversiteye devam edemeyeceğim	33	10,8
Toplam	301	98,4

Çizelge 31'de araştırmaya katılan öğrencilerin %15'i yüksek öğrenime devam etmek istemezken, %31'inin kendi mesleği ile ilgili bir fakültede öğrenim görmek istediği görülmektedir. Yine araştırmaya katılan öğrencilerin %19,3'ü mesleği dışında bir fakültede öğrenim görmek isterken %21,2'si iki yıllık meslek yüksek okuluna gitmek istemektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %10,8'i çalışacağı için üniversiteye devam etmek istememektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %1'i ise açık öğretim fakültesine kayıt yaptırmak istemektedir.

Araştırma katılan meslek lisesi öğrencilerinin %75'i bir üst öğretime devam etmek isterken %15'i bir üst öğretime devam etmek istemediğini %10'u ise çalışmak zorunda olduğu için bir üst öğretime devam

edemeyeceğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden yüksek öğrenimi kendi alanı dışında yapmak istediğini belirtenlerin oranı %19,3'tür.

Çizelge 32'de araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin alanı dışında yüksek öğrenim görmek istemesindeki etkenlere ilişkin görüşlerin dağılımı görülmektedir.

Çizelge 32. Alanı Dışında Yüksek Öğrenim Yapma isteğine Yolaçan Etkenlere Göre Öğrenci Dağılımı

ETKENLER	Hiç Etkili Olmadı		Az Etkili Oldu		Kısmen Etkili Oldu		Çok Etkili Oldu		TOPLAM	
	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)
Kendime uygun olmadığını düşündüğüm şimdiki mesleğimi değiştirmek isteği	22	37,3	4	6,8	9	15,3	24	40,7	59	100
Şimdiki mesleğimle ilgili bir iş bulamama kaygısı	28	47,5	10	16,9	9	15,3	12	20,3	59	100
Sosyal mevki ve itibar kazandıracak bir meslek edinme isteği	11	18,6	6	10,2	22	37,3	20	34	59	100
İş bulma şansımı artırma düşüncesi	12	20,3	15	25,4	12	20,3	20	33,9	59	100
Şimdiki mesleğimin çalışma koşullarının ağır olması	21	35,6	9	15,3	14	23,7	15	25,4	59	100
Daha yüksek gelir getiren bir meslek edinme isteği	13	22	6	10,2	17	28,8	23	39	59	100

Fr: Frekans

Yz: Yüzde

Çizelge 32'ye göre alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde en çok etki eden etkenler oranlardaki büyüklüğe göre sırasıyla;

1. Kendime uygun olmadığını düşündüğüm şimdiki mesleğimi değiştirmek isteği (%40,7).
2. Daha yüksek gelir getiren bir meslek edinme isteği (%39)
3. Sosyal mevki ve itibar kazandıracak bir meslek edinme isteği (%34)
4. İş bulma şansımı artırma düşüncesi (%33,9)
5. Şimdiki mesleğimin çalışma koşullarının ağır olması (%25,4)
6. Şimdiki mesleğimle ilgili bir iş bulamama kaygısı(%20,3)

Sosyal mevki ve itibar kazandıracak bir meslek edinme isteğinin hiç etkili olmadığını belirten öğrencilerin oranının sadece %19 olması bu etkenin diğerlerine göre ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Meslek lisesi öğrencilerin şu anki okuduğu lisenin gelecekte, kendilerine toplumda statü ve itibar getirmeyeceği inancındadırlar.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%40,7) alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde **“kendine uygun olmadığı mesleği değiştirme isteğinin”** çok etkili olduğunu belirtmiştir. Alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde bu isteğin hiç etkili olmadığını belirtenlerin oranı %37,3 kısmen etkili oldu diyenlerin oranı %15,3 ve az etkili oldu diyenlerin oranı ise %6,8'dir.

Alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde **“daha yüksek gelir getiren bir meslek edinme isteğinin”** çok etkili olduğunu belirten öğrencilerin oranı %39 iken, bu isteğin hiç etkili olmadığını belirtenlerin oranı %22 kısmen etkili oldu diyenlerin oranı %28,2 ve az etkili oldu diyenlerin oranı ise %10,2'dir.

Öğrencilerin %33,9'u alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde **“İş bulma şansımı artırma düşüncesinin”** çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu isteğin hiç etkili olmadığını belirtenlerin oranı %20,3 kısmen etkili oldu diyenlerin oranı %20,3 ve az etkili oldu diyenlerin oranı ise %25,4'dür.

Öğrencilerin %25,4'ü alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde “**Şimdiki Mesleğinde Çalışma Koşullarının Ağır Olmasının**” çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu isteğin hiç etkili olmadığını belirtenlerin oranı %35,6 kısmen etkili oldu diyenlerin oranı %25,4 ve az etkili oldu diyenlerin oranı ise %15,3'dür.

Öğrencilerin %20,3'ü alanı dışında yüksek öğrenim yapma isteğinde “**şimdiki mesleği ile ilgili iş bulamama kaygısının**” çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu isteğin hiç etkili olmadığını belirtenlerin oranı %47,5 kısmen etkili oldu diyenlerin oranı %15,3 ve az etkili oldu diyenlerin oranı ise %16,9'dur.

Çizelge 33. Liseyi Bitirince Bir İş Bulabilme Düşüncesi

İş Bulabilme Düşüncesi	Frekans	Yüzde(%)
Kendi alanımla ilgili iş bulabileceğimden ümitliyim.	165	53,9
Kendi alanımla ilgili olmasa bile iş bulabileceğime inanıyorum.	112	36,6
Ne alanımla ne de alan dışında iş bulabileceğimi sanmıyorum	23	7,5
Toplam	300	98,0

Çizelge 33'de araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (%53,9) kendi alanıyla ilgili iş bulabileceğini belirtmektedir. Kendi alanında olmasa da iş bulabileceğini belirtenlerin oranı %36,6 ne alanında nede alanı dışında iş bulabileceğini düşünenlerin oranı ise %7,5 olduğu görülmektedir.

Çizelge 34. Okulda alınan Eğitimin Mesleğe hazırlamada Yeterlilik Durumu

Yeterlilik Durumu	Frekans	Yüzde(%)
Evet yeterli	74	24,2
Kısmen Yeterli	118	38,6
Hayır Yeterli Değil	80	26,1
Fikrim Yok	31	10,1
Toplam	303	99,0

Çizelge 34'de okulda alınan eğitimin mesleğe hazırlamada yeterli olduğunu düşünenlerin oranı%24,2 kısmen yeterli diyenlerin oranı %38,6 hayır yeterli değil diyenlerin oranı %26,1 fikrim yok diyenlerin oranı ise %10,1 olduğu görülmektedir.

Çizelge 35. Gelecekteki Ekonomik Durumla İlgili Beklentiler

Beklentiler	Frekans	Yüzde(%)
Şu anki durumdan daha iyi olacak	125	40,8
Hiçbir şey değişmeyecek	43	14,1
Şu anki durumumuzdan daha kötü olacak	17	5,6
Fikrim yok	118	38,6
Toplam	303	99,0

Çizelge 35. incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerden gelecekteki ekonomik durumla ilgili beklentilerden şu anki durumdan daha iyi olacak diyenlerin oranı %40,8'iken hiç bir şey değişmeyecek diyenlerin oranı %14,1 şuan ki durumumuzdan daha kötü olacak diyenlerin oranı %5,6 fikrim yok diyenlerin oranı ise %38,6' dır. Meslek lisesi öğrencileri gelecekteki ekonomik durum için umutlu görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir bölümünde de (%38,6) gelecekle ilgili herhangi bir fikir oluşmadığından geleceğe dair bir kestirimde bulunamamaktadırlar.

**Çizelge 36. Meslek Lisesinin Genel Liseyle Karşılaştırılmasına İlişkin
Öğrenci Görüşleri**

	Farksız		Biraz Daha iyi		Daha İyi		Biraz daha kötü		Çok Daha Kötü		Toplam	
	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)
Meslek Liseleri Genel Liselere Göre												
Üniversiteye giriş açısından	30	9,8	67	21,9	36	11,8	76	24,8	87	28,4	296	96,7
Ücret düzeyi açısından	75	24,5	55	18	80	26,1	40	13,1	44	14,4	294	96,1
Toplumsal statü (Sosyal mevki ve itibar) açısından	78	25,5	47	15,4	50	16,3	63	20,6	56	18,3	294	96,1
İş bulma şansı açısından	27	8,8	58	19	131	42,8	39	12,7	39	12,7	294	96,1
Sosyal ve sportif faaliyetler açısından	77	25,2	39	12,7	37	12,1	52	17	89	29,1	294	96,1

Fr: Frekans

Yz: Yüzde

Çizelge 36'da araştırmaya katılan öğrencilerden meslek liselerini normal liselere göre biraz iyi ve daha iyi buldukları alanlar;

1. İş bulma şansı açısından (%61,8)
2. Ücret düzeyi açısından (%43,1) daha iyi bulmaktadırlar

Araştırmaya katılan öğrencilerden meslek lisesini genel liseye göre biraz kötü ve daha kötü buldukları alanlar ise şunlardır;

1. Üniversiteye giriş açısından (%53,2)
2. Toplumsal statü (Sosyal mevki ve itibar) açısından(%38,9)
3. Sosyal ve Sportif faaliyetler açısından (%45,1)

Çizelge 36'da araştırmaya katılan öğrencilerden üniversiteye giriş açısından genel liseye oranla farksız bulanların oranı%9,8'iken biraz daha iyi bulanların oranı %21,9 dahi iyi bulanların oranı %11,8'dir. Meslek liselerini üniversiteye giriş açısından genel liseye oranla biraz daha kötü bulanların oranı %24,8 çok daha kötü bulanların oranının ise %28,4 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden meslek liselerini ücret düzeyi açısından genel liseye oranla farksız bulanların oranı%24,5'iken biraz daha iyi bulanların oranı %18 dahi iyi bulanların oranı %26,1'dir. Meslek liselerini ücret düzeyi açısından genel liseye oranla biraz daha kötü bulanların oranı %13,1 çok daha kötü diyenlerin oranının %14,4 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden meslek liselerini **toplumsal statü** açısından genel liseye oranla farksız bulanların oranı%25,5'iken biraz daha iyi bulanların oranı %15,4 daha iyi bulanların oranı %16,3'dür. Meslek liselerini **toplumsal statü** açısından genel liseye oranla biraz daha kötü bulanların oranı %13,1 çok daha kötü diyenlerin oranının %14,4 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden meslek liselerini **iş bulma şansı** açısından genel liseye oranla farksız bulanların oranı%8,8'iken biraz daha iyi bulanların oranı %19 daha iyi bulanların oranı %42,8'dir. Meslek liselerini **iş bulma şansı** genel liseye oranla biraz daha kötü bulanların oranı %13,1 çok daha kötü bulanların oranı %14,4 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden meslek liselerini **Sosyal ve Sportif faaliyetler** açısından genel liseye oranla farksız bulanların oranı%25,2'iken biraz daha iyi bulanların oranı %12,7 daha iyi bulanların oranı %12,1'dir. Meslek liselerini **Sosyal ve Sportif faaliyetler** açısından genel liseye oranla biraz daha kötü bulanların oranı %17 çok daha kötü bulanların oranı ise %29,1 olduğu görülmektedir

Çizelge 37'de araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin meslek lisesi ile ilgili sorunları en önemlisinden başlayarak (1)'den (4)' önem derecesine göre sıralamaları görülmektedir.

Çizelge 37. Meslek Lisesi Öğrencilerin Sorunları

Sorunlar	Birinci Derecede Sorun		İkinci Derecede Sorun		Üçüncü Derecede Sorun		Dördüncü Derecede Sorun		Toplam	
	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)	Fr	Yz (%)
Üniversiteye girişte ayrıma tabi tutulmaları	151	49,3	40	13,1	28	8,8	38	12,4	257	84
Okulda aldıkları mesleki eğitimin yetersizliği	41	13,4	63	20,6	72	23,5	49	16	225	73,5
Kültür derslerinin az olması	50	16,3	97	31,7	63	20,6	44	14,4	254	83
Mezuniyet sonrası iş bulamama kaygısı	26	8,5	54	17,6	69	22,5	92	30	241	78,8
Meslekte Çalışma koşullarının ağır olması	18	5,9	24	7,8	46	15	49	16,1	137	44,8

Fr: Frekans

Yz: Yüzde

Araştırmaya katılan öğrenciler, meslek lisesi ile ilgili sorunları en önemlisinden başlayarak (1)'den (4)'e kadar sıralandırmaları istenmiştir. Bu sıralandırmada elde edilen bulgular çizelge 37'de gösterilmiştir. Çizelge 37'ye göre her derecedeki soruna verilen derecelerin oranına göre meslek liselerindeki ilk dört sorun önem derecesine göre aşağıda sıralandırılmıştır buna göre;

1. Üniversiteye girişte ayrıma tabi tutulmaları (%49,3)
2. Kültür derslerinin az olması (%31,7)

3. Okulda aldıkları mesleki eğitimin yetersizliği(%23,5)
4. Mezuniyet sonrası iş bulamama kaygısı (%30)

Çizelge 37’de araştırmaya katılan öğrencilerden **Üniversiteye Girişte Ayırma Tabi tutulmalarını** meslek liselerinin birinci dereceden sorunu olarak belirtenlerin oranı %49,3 İkinci derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %13,1 üçüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %8,8 dördüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranının ise%12,4 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden **Okulda Aldıkları Kültür Derslerinin Az olmasını** meslek liselerinin birinci dereceden sorunu olarak belirtenlerin oranı %16,3 İkinci derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %31,7 üçüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %20,6 dördüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranının ise%14,4 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden **Okulda Aldıkları Meslek Eğitimin Yetersizliğini** meslek liselerinin birinci dereceden sorunu olarak belirtenlerin oranı %13,4 İkinci derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %20,6 üçüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %23,5 dördüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranının ise%16 olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden **Mezuniyet sonrası iş bulamama kaygısını** meslek liselerinin birinci dereceden sorunu olarak belirtenlerin oranı %8,5 İkinci derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %17,6 üçüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %22,5 dördüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranının ise%30 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerden **meslekte çalışma koşullarının ağır olmasını** meslek liselerinin birinci dereceden sorunu olarak belirtenlerin oranı %8,5 İkinci derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %17,6 üçüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranı %22,5 dördüncü derecede sorun olarak belirtenlerin oranının ise%30 olduğu görülmektedir.

Çizelge 38. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Ailenin Etkisi

Düzyey		Hiç Etkili Olmadı	Etkili Oldu	Çok Etkili Oldu	Toplam	Kay-kare Testi
CİNSİYET	Kız	N % 0 0%	7 50,0%	7 50,0%	14 100,0%	.....
	Erkek	N % 68 23,4%	133 45,9%	89 30,7%	290 100,0%	
	Toplam	N % 68 22,4%	140 46,1%	96 31,6%	304 100,0%	
BÖLÜMLER	Mobilya	N % 11 23,9%	20 43,5%	15 32,6%	46 100,0%	$\chi^2=4.67$ Sd=8 P=.791
	Metal İşleri	N % 26 28,0%	39 41,9%	28 30,1%	93 100,0%	
	Elektrik	N % 11 23,9%	20 43,5%	15 32,6%	46 100,0%	
	Bilgisayar	N % 5 17,2%	16 55,2%	8 27,6%	29 100,0%	
	Elektronik	N % 15 16,7%	45 50,0%	30 33,3%	90 100,0%	
	TOPLAM	N % 68 22,4%	140 46,1%	96 31,6%	304 100,0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 10 37,0%	12 44,4%	5 18,5%	27 100,0%	$\chi^2=8,22$ Sd=6 P=.222
	Okur yazar ve ilkokul	N % 39 19,4%	96 47,8%	66 32,8%	201 100,0%	
	Orta okul mezunu	N % 9 26,5%	17 50,0%	8 23,5%	34 100,0%	
	Lise ve üstü	N % 10 23,8%	15 35,7%	17 40,5%	42 100,0%	
	Toplam	N % 68 22,4%	140 46,1%	96 31,6%	304 100,0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N % 31 24,6%	58 46,0%	37 29,4%	126 100,0%	$\chi^2=7.38$ Sd=6 P=.287
	Orta okul	N % 19 26,4%	28 38,9%	25 34,7%	72 100,0%	
	Lise	N % 11 12,9%	46 54,1%	28 32,9%	85 100,0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 6 30,0%	8 40,0%	6 30,0%	20 100,0%	
	Toplam	N % 67 22,1%	140 46,2%	96 31,7%	303 100,0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ (YTL)	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 24 26,7%	35 38,9%	31 34,4%	90 100,0%	$\chi^2=5.12$ Sd=6 P=.528
	Düşük (451-650)	N % 19 20,9%	44 48,4%	28 30,8%	91 100,0%	
	Orta (651-1000)	N % 20 21,7%	48 52,2%	24 26,1%	92 100,0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N % 3 13,0%	11 47,8%	9 39,1%	23 100,0%	
	Toplam	N % 66 22,3%	138 46,6%	92 31,1%	296 100,0%	

Çizelge 38. Meslek lisesi öğrencilerinin, meslek lisesini tercihlerinde ailelerinin etkisine ilişkin görüşlerinin, cinsiyete, bölümlere, anne ve babanın eğitim durumuna ve ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 38’de verilmiştir.

Çizelge 38. cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte ailem etkili oldu” yargısına, kızların %50’si etkili oldu, %50’si çok etkili oldu görüşünü belirtirken, erkeklerin %23,4’ü hiç etkili olmadı, %45,9’u etkili oldu, %30,7’si çok etkili oldu, şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Meslek lisesi öğrencilerinin, meslek liselerini tercihinde, ailelerinin etkisinde oldukları bulgulardan anlaşılmaktadır. İlgili ve yeteneklerine göre yönlendirilmesi gereken öğrenciler üzerinde, ailelerin bu kadar etkili olması düşündürücüdür. Araştırma bulgularında, ailelerin eğitim düzeyi göz önüne alındığında, ailelerin meslek liseleri ve meslek liselerinin öğrencilere sunacağı olanaklar konusunda aydınlatılması ve bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, **mobilya bölümünde** okuyan öğrencilerin %23,9’u hiç etkili olmadı, %43,5’i etkili oldu, %32,6’sı çok etkili oldu, görüşünü belirtirken **metal işleri bölümünde** okuyan öğrencilerde bu oran %28’i hiç etkili olmadı, %41,9’u etkili oldu, %30,1’i çok etkili oldu, **elektrik bölümünde** okuyan öğrencilerin %23,9’u hiç etkili olmadı, %43,5’i etkili oldu, 32,6’sı çok etkili oldu; **bilgisayar bölümünde** okuyan öğrencilerin %17,2’si hiç etkili olmadı, %55,2’si etkili oldu, %27,6’sı çok etkili oldu; **elektronik bölümünde** okuyan öğrencilerin %16,7’si hiç etkili olmadı, %50’si etkili oldu, %33,3’ü, çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu meslek lisesini tercihte ailenin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin meslek lisesini tercihte ailenin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=4,67$ p>.05].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %37'si hiç etkili olmadı, %44,4'ü etkili oldu, 18,5'i çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi okur yazar ve ilkokul mezunu öğrencilerin, %19,4'ü hiç etkili olmadı, 47,8'i etkili oldu, 32,8'i çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %26,5'i hiç etkili olmadı, %50'si etkili oldu, %23,5'i çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %23,8'i hiç etkili olmadı, %35,7'si etkili oldu, %40,5'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir.

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%46) meslek lisesini tercihte ailenin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre öğrenci annelerinin eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte ailenin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=8, 22$ p>. 05].

Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilkokul mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %24,6'sı hiç etkili olmadı, %46'ı etkili oldu, %29,4'ü çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %26,4'ü hiç etkili olmadı, 38,9'u etkili oldu, 34,7'si çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %12,9'u hiç etkili olmadı, %54,1'i etkili oldu, %32,9'u çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %12,9'u hiç etkili olmadı, %54,1'i etkili oldu, %32,9'u çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Öğrenci babalarının eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte ailenin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=7, 38$ p>. 287].

Ailenin aylık gelir durumuna göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerinin aylık gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %26,7'si hiç etkili olmadı, %38,9'u etkili oldu, %34,4'ü çok etkili oldu; ailelerinin aylık gelir durumu düşük olan öğrencilerin %20,9'u hiç etkili olmadı, %48,4'ü etkili oldu, %30'8i çok etkili oldu; ailelerin aylık gelir durumu orta olan öğrencilerin %21,7'si hiç etkili olmadı, %52,2'si etkili oldu, %26,1'i çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %13'ü hiç etkili olmadı, %47,8'i etkili oldu, %39,1'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte ailenin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=5, 12$ p>. 05]

Çizelge 39. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Öğretmen Etkisi

Düzyey		Hiç Etkili Olmadı	Etkili Oldu	Çok Etkili Oldu	Toplam	Kay-kare Testi
CİNSİYET	1.Kız	N % 7 50,0%	5 35,7%	2 14,3%	14 100,0%	
	2.Erkek	N % 190 65,5%	76 26,2%	24 8,3%	290 100,0%	
	Toplam	N % 197 64,8%	81 26,6%	26 8,6%	304 100,0%	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N % 30 65,2%	13 28,3%	3 6,5%	46 100,0%	$\chi^2=8.47$ Sd=8 P=.389
	2.Metal İşleri	N % 54 58,1%	25 26,9%	14 15,1%	93 100,0%	
	3.Elektrik	N % 31 67,4%	12 26,1%	3 6,5%	46 100,0%	
	4.Bilgisayar	N % 21 72,4%	6 20,7%	2 6,9%	29 100,0%	
	5.Elektronik	N % 61 67,8%	25 27,8%	4 4,4%	90 100,0%	
	TOPLAM	N % 197 64,8%	81 26,6%	26 8,6%	304 100,0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 14 51,9%	9 33,3%	4 14,8%	27 100,0%	$\chi^2=6.75$ Sd=6 P=.344
	Okur yazar ve ilkokul	N % 139 69,2%	49 24,4%	13 6,5%	201 100,0%	
	Orta okul	N % 21 61,8%	9 26,5%	4 11,8%	34 100,0%	
	Lise ve üstü	N % 23 54,8%	14 33,3%	5 11,9%	42 100,0%	
	Toplam	N % 197 64,8%	81 26,6%	26 8,6%	304 100,0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N % 82 65,1%	32 25,4%	12 9,5%	126 100,0%	$\chi^2=6.01$ Sd=6 P=.421
	Orta okul	N % 48 66,7%	19 26,4%	5 6,9%	72 100,0%	
	Lise	N % 52 61,2%	28 32,9%	5 5,9%	85 100,0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 15 75,0%	2 10,0%	3 15,0%	20 100,0%	
	Toplam	N % 197 65,0%	81 26,7%	25 8,3%	303 100,0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 53 58,9%	25 27,8%	12 13,3%	90 100,0%	$\chi^2=4.65$ Sd=6 P=.589
	Düşük (451-650)	N % 60 65,9%	26 28,6%	5 5,5%	91 100,0%	
	Orta (651-1000)	N % 63 68,5%	22 23,9%	7 7,6%	92 100,0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N % 14 60,9%	7 30,4%	2 8,7%	23 100,0%	
	Toplam	N % 190 64,2%	80 27,0%	26 8,8%	296 100,0%	

Çizelge 39. Meslek lisesi öğrencilerinin, meslek lisesini tercihlerinde, öğretmenlerin etkisine ilişkin görüşlerinin, cinsiyete, bölümlere, anne ve babanın eğitim düzeyine ve ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 39'da verilmiştir.

Çizelge 39. cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte öğretmenlerim etkili oldu” yargısına, kızların %50'si hiç etkili olmadı %35,7'si etkili oldu, %14,3'ü çok etkili oldu, erkeklerin %65,5'i hiç etkili olmadı, %26,2'si etkili oldu, %8,3'ü çok etkili oldu. Kız ve erkek öğrencilerin çoğunluğu (%64,8) meslek lisesini tercihte öğretmenlerin etkilerinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir.

Öğrencilerin %64,8'inin öğretmenleri için hiç etkili olmadı görüşünü belirtmeleri çarpıcı bir bulgudur. İlköğretimde, mesleki rehberlik çalışmalarının, sağlıklı bir şekilde yapılmadığının bir göstergesidir. İlköğretimde mesleklerin daha iyi tanıtılması gerekmektedir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %65,2'si hiç etkili olmadı, %28,3'ü etkili oldu, %6,5'i çok etkili oldu; metal işleri bölümünde okuyan öğrencilerin %58,1'i hiç etkili olmadı, %26,9'u etkili oldu, %15,1'i çok etkili oldu; elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %67,4'ü hiç etkili olmadı, %26,1'i etkili oldu, %6,5'i çok etkili oldu; bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %72,4'ü hiç etkili olmadı, %20,7'si etkili oldu, %6,9'u çok etkili oldu; elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %67,8'i hiç etkili olmadı, %27,8'i etkili oldu, %4,4'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu (%64,8) meslek lisesini tercihte öğretmenlerin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre farklı bölümlerle öğrenim gören öğrencilerin meslek lisesini tercihte öğretmen etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=8,47$ $p>.05$].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %52'si hiç etkili olmadı, %33,3'ü etkili oldu, 14,7'si çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi okuma yazma bilen ve ilkokul mezunu öğrencilerin, %69,2'si hiç etkili olmadı, 24,4'ü etkili oldu, 6,5'i çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %61,8'i hiç etkili olmadı,

%26,5'i etkili oldu, %11,8'i çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %54,8'i hiç etkili olmadı, %33,3'ü etkili oldu, %11,9'u çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%65) meslek lisesini tercihte, öğretmenlerin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre öğrenci annelerinin eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte, öğretmenlerinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=6,75$ $p>.05$].

Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilkokul mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %65,1'i hiç etkili olmadı, %25,4'ü etkili oldu, %9,5'i çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %66,7'si hiç etkili olmadı, %26,4'ü etkili oldu, %6,9'u çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %61,2'si hiç etkili olmadı, %32,9'u etkili oldu, %5,9'u çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %75'i hiç etkili olmadı, %10'u etkili oldu, %15'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%65) meslek lisesini tercihte öğretmenlerin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Öğrenci babalarının eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte ailenin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=6,01$ $p>.05$].

Ailenin gelir durumuna göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerin gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %58,9'u hiç etkili olmadı, %27,8'i etkili oldu, %13,3'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu düşük olan öğrencilerin %65,9'u hiç etkili olmadı, %28,6'sı etkili oldu, %5,5'i çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu orta olan öğrencilerin %68,5'i hiç etkili olmadı, %23,9'u etkili oldu, %7,6'sı çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %60,9'u hiç etkili olmadı, %30,4'ü etkili oldu, %8,7'si çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Ailelerin gelir düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%64,2) meslek lisesini tercihte öğretmenlerin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte öğretmenlerinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=4,65$ $p>.05$].

Çizelge 40. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Ekonomik Beklentilerinin Etkisi

Düzyey		Hi ç Etkili Ol madı	Etkili Ol du	Çok Etkili Ol du	Topl am	Kay-kare Testi
CİNSİYET	1.Kız	N % 8 57,1%	3 21,4%	3 21,4%	14 100,0%	
	2.Erkek	N % 149 51,4%	102 35,2%	39 13,4%	290 100,0%	
	Toplam	N % 157 51,6%	105 34,5%	42 13,8%	304 100,0%	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N % 18 39,1%	18 39,1%	10 21,7%	46 100,0%	$\chi^2=7.74$ Sd=8 P=.459
	2.Metal İşleri	N % 47 50,5%	36 38,7%	10 10,8%	93 100,0%	
	3.Elektrik	N % 29 63,0%	12 26,1%	5 10,9%	46 100,0%	
	4.Bilgisayar	N % 15 51,7%	9 31,0%	5 17,2%	29 100,0%	
	5.Elektronik	N % 48 53,3%	30 33,3%	12 13,3%	90 100,0%	
	TOPLAM	N % 157 51,6%	105 34,5%	42 13,8%	304 100,0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 14 51,9%	11 40,7%	2 7,4%	27 100,0%	$\chi^2=2.74$ Sd=6 P=.840
	Okur yazar ve İlkokul	N % 104 51,7%	66 32,8%	31 15,4%	201 100,0%	
	Orta okul mezunu	N % 17 50,0%	14 41,2%	3 8,8%	34 100,0%	
	Lise ve üstü	N % 22 52,4%	14 33,3%	6 14,3%	42 100,0%	
	Toplam	N % 157 51,6%	105 34,5%	42 13,8%	304 100,0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N % 64 50,8%	42 33,3%	20 15,9%	126 100,0%	$\chi^2=4.96$ Sd=6 P=.540
	Orta okul	N % 41 56,9%	23 31,9%	8 11,1%	72 100,0%	
	Lise	N % 38 44,7%	34 40,0%	13 15,3%	85 100,0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 13 65,0%	6 30,0%	1 5,0%	20 100,0%	
	Toplam	N % 156 51,5%	105 34,7%	42 13,9%	303 100,0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 55 61,1%	23 25,6%	12 13,3%	90 100,0%	$\chi^2=8.29$ Sd=6 P=.218
	Düşük (451-650)	N % 38 41,8%	38 41,8%	15 16,5%	91 100,0%	
	Orta (651-1000)	N % 47 51,1%	33 35,9%	12 13,0%	92 100,0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N % 11 47,8%	10 43,5%	2 8,7%	23 100,0%	
	Toplam	N % 151 51,0%	104 35,1%	41 13,9%	296 100,0%	

Çizelge 40. Meslek Lisesi Öğrencilerinin meslek lisesini tercihlerinde ekonomik beklentilerinin etkisine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, bölümlere, anne ve babanın eğitim düzeyine ve ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 40'da verilmiştir.

Çizelge 40. cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerim etkili oldu” yargısına, kızların %57,1'i hiç etkili olmadı, %21,4'ü etkili oldu, %21,4'üde çok etkili oldu, erkeklerin %51,4'ü hiç etkili olmadı, %35,2'i kısmen etkili oldu, %13,4'ü çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Kız ve erkeklerin çoğunluğu meslek(51,6) lisesini tercihte ekonomik beklentilerinin etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %39.1'i hiç etkili olmadı, %39.1'i etkili oldu, %21,7'si çok etkili oldu; metal işleri bölümünde okuyan öğrencilerin %50,5'i hiç etkili olmadı, %38,7'si etkili oldu, %10,8'i çok etkili oldu; elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %63'ü hiç etkili olmadı, %26,1'i etkili oldu, %10,9'u çok etkili oldu; bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %51,7'si hiç etkili olmadı, %31'i etkili oldu, %17,2'si çok etkili oldu; elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %53,3'ü hiç etkili olmadı, %33,3'ü etkili oldu, %13,3'ü çok etkili oldu, görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu (%51,6) meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre farklı bölümlerle öğrencilerin meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=7,74 p>.05$].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %52'si hiç etkili olmadı, %40,6'sı etkili oldu, %7,4'ü çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi okuma yazma bilen ve ilkokul mezunu öğrencilerin, %51,7'si hiç etkili olmadı, %32,8'i etkili oldu, %15,4'ü çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %50'si hiç etkili olmadı, %41,2'si etkili oldu, %8,8'i çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %52,4'ü hiç etkili olmadı, %33,3'ü etkili oldu, %14,3'ü çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir.

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%52,4) meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre öğrenci annelerinin eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=2,74$ $p>.05$].

Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilköğretim mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %50,8'i hiç etkili olmadı, %33,3'ü etkili oldu, %15,9'u çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %56,9'u hiç etkili olmadı, %31,9'u etkili oldu, %11,9'u çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %44,7'si hiç etkili olmadı, %40'ı etkili oldu, %15,3'ü çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %65'i hiç etkili olmadı, %30'u etkili oldu, %5'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%51,5) meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Öğrenci babalarının eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=4,96$ $p>.05$].

Ailenin gelir durumuna göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerin gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %61,1'i hiç etkili olmadı, %25,6'sı etkili oldu, %13,3'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu düşük olan öğrencilerin %41,8'i hiç etkili olmadı, %41,8'i etkili oldu, %16,5'i çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu orta düzey olan öğrencilerin %51,1'i hiç etkili olmadı, %35,9'u etkili oldu, %13'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %47,8'i hiç etkili olmadı, %43,5'i etkili oldu, %8,7'si çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Ailelerin gelir düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%51) meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte ekonomik beklentilerin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=8,29$ $p>.05$].

Çizelge 41. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Arkadaş Etkisi

Düzyey		Hi ç Etkili Ol madı	Etkili Ol du	Çok Etkili Ol du	Topl am	Kay-kare Testi
CİNSİYET	1.Kız	N % 7 50,0%	4 28,6%	3 21,4%	14 100,0%	
	2.Erkek	N % 179 61,7%	63 21,7%	48 16,6%	290 100,0%	
	Toplam	N % 186 61,2%	67 22,0%	51 16,8%	304 100,0%	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N % 20 43,5%	17 37,0%	9 19,6%	46 100,0%	$\chi^2=15.03$ Sd=8 P=.059
	2.Metal İşleri	N % 57 61,3%	15 16,1%	21 22,6%	93 100,0%	
	3.Elektrik	N % 33 71,7%	9 19,6%	4 8,7%	46 100,0%	
	4.Bilgisayar	N % 17 58,6%	6 20,7%	6 20,7%	29 100,0%	
	5.Elektronik	N % 59 65,6%	20 22,2%	11 12,2%	90 100,0%	
	TOPLAM	N % 186 61,2%	67 22,0%	51 16,8%	304 100,0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 18 66,7%	4 14,8%	5 18,5%	27 100,0%	$\chi^2=3.25$ Sd=6 P=.776
	Okur yazar ve ilkokul	N % 124 61,7%	44 21,9%	33 16,4%	201 100,0%	
	Orta okul mezunu	N % 18 52,9%	11 32,4%	5 14,7%	34 100,0%	
	Lise ve üstü	N % 26 61,9%	8 19,0%	8 19,0%	42 100,0%	
	Toplam	N % 186 61,2%	67 22,0%	51 16,8%	304 100,0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N % 76 60,3%	25 19,8%	25 19,8%	126 100,0%	$\chi^2=4.24$ Sd=6 P=.644
	Orta okul	N % 47 65,3%	14 19,4%	11 15,3%	72 100,0%	
	Lise	N % 48 56,5%	24 28,2%	13 15,3%	85 100,0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 14 70,0%	4 20,0%	2 10,0%	20 100,0%	
	Toplam	N % 185 61,1%	67 22,1%	51 16,8%	303 100,0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 55 61,1%	19 21,1%	16 17,8%	90 100,0%	$\chi^2=4.12$ Sd=6 P=.660
	Düşük (451-650)	N % 48 52,7%	23 25,3%	20 22,0%	91 100,0%	
	Orta (651-1000)	N % 60 65,2%	20 21,7%	12 13,0%	92 100,0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N % 15 65,2%	5 21,7%	3 13,0%	23 100,0%	
	Toplam	N % 178 60,1%	67 22,6%	51 17,2%	296 100,0%	

Çizelge 41. Meslek lisesi öğrencilerinin, meslek lisesini tercihlerinde arkadaş etkisine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, bölümlere, anne ve babanın eğitim düzeyine ve ailelerinin gelir durumuyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 41’da verilmiştir.

Çizelge 41. cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte arkadaşlarım etkili oldu” yargısına, kızların %50’si hiç etkili olmadı %28,6’sı etkili oldu, erkeklerin %61,7’si hiç etkili olmadı, %21,7’si etkili oldu, %16,6’sı çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Kız ve erkeklerin çoğunluğu (%61,2) meslek lisesini tercihte arkadaş etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %43,5’i hiç etkili olmadı, %37’si etkili oldu, %19,6’sı çok etkili oldu; metal işleri bölümünde okuyan öğrencilerin %61,3’ü hiç etkili olmadı, %16,1’i etkili oldu, %22,6’sı çok etkili oldu; elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %71,7’si hiç etkili olmadı, %19,6’sı etkili oldu, %8,7’si çok etkili oldu; bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %58,6’sı hiç etkili olmadı, %20,7’si etkili oldu, %20,7’si çok etkili oldu; elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %66,6’sı hiç etkili olmadı, %22,2’si etkili oldu, %12,2’si çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu (%61,2) meslek lisesini tercihte arkadaş etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre farklı bölümlerle öğrencilerin meslek lisesini tercihte arkadaş etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=15,03$ $p>.05$].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %66.7’si hiç etkili olmadı, %14,8’i etkili oldu, %18,5’i çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi okuma yazma bilen ve ilkököl mezunu öğrencilerin, %61,7’si hiç etkili olmadı, %21,9’u etkili oldu, %16,4’ü çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %52,9’u hiç etkili olmadı, %32,4’ü etkili oldu, %14,7’si çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %61,9’u hiç etkili olmadı, %19’u etkili oldu, %19’u çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Annenin eğitim düzeyine göre

incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%61,9) meslek lisesini tercihte arkadaş etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre öğrenci annelerinin eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte arkadaş etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=3,25$ $p>.05$].

Babanın eğitim durumuna göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilkökul mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %60,3'ü hiç etkili olmadı, %19,8'i etkili oldu, %19,8'i çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %65,3'ü hiç etkili olmadı, %19,4'ü etkili oldu, %15,3'ü çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %56,5'i hiç etkili olmadı, %28,2'si etkili oldu, %15,3'ü çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %70'i hiç etkili olmadı, %20'si etkili oldu, %10'u çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%61) meslek lisesini tercihte arkadaş etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Öğrenci babalarının eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte arkadaş etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=4,24$ $p>.05$].

Ailenin gelir durumuna göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerin gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %61,1'i hiç etkili olmadı, %21,1'i etkili oldu, %17,8'i çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu düşük olan öğrencilerin %52,7'si hiç etkili olmadı, %25,3'ü etkili oldu, %22'si çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu orta düzey olan öğrencilerin %65,2'si hiç etkili olmadı, %21,7'si etkili oldu, %13'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %65,2'si hiç etkili olmadı, %21,7'si etkili oldu, %13'ü çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Ailelerin gelir düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu (%60) meslek lisesini tercihte arkadaş etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte arkadaş etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=4,12$ $p>.05$].

Çizelge 42. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Meslek Sahibi Olma Düşüncesinin Etkisi

Düzyey		Hi ç Etkili Olmadı	Etkili Ol du	Çok Etkili Ol du	Topl am	Kay-kare Testi
CİNSİYET	1.Kız	N % 5 35, 7%	3 21, 4%	6 42, 9%	14 100, 0%	
	2.Erkek	N % 95 32, 8%	87 30, 0%	108 37, 2%	290 100, 0%	
	Toplam	N % 100 32, 9%	90 29, 6%	114 37, 5%	304 100, 0%	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N % 10 21, 7%	11 23, 9%	25 54, 3%	46 100, 0%	$\chi^2=9.95$ Sd=8 P=.268
	2.Metal İşleri	N % 33 35, 5%	28 30, 1%	32 34, 4%	93 100, 0%	
	3.Elektrik	N % 19 41, 3%	13 28, 3%	14 30, 4%	46 100, 0%	
	4.Bilgisayar	N % 12 41, 4%	7 24, 1%	10 34, 5%	29 100, 0%	
	5.Elektronik	N % 26 28, 9%	31 34, 4%	33 36, 7%	90 100, 0%	
	TOPLAM	N % 100 32, 9%	90 29, 6%	114 37, 5%	304 100, 0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 6 22, 2%	9 33, 3%	12 44, 4%	27 100, 0%	$\chi^2=8.16$ Sd=6 P=.227
	Okur yazar ve ilkököl	N % 66 32, 8%	54 26, 9%	81 40, 3%	201 100, 0%	
	Orta okul mezunu	N % 10 29, 4%	15 44, 1%	9 26, 5%	34 100, 0%	
	Lise ve üstü	N % 18 42, 9%	12 28, 6%	12 28, 6%	42 100, 0%	
	Toplam	N % 100 32, 9%	90 29, 6%	114 37, 5%	304 100, 0%	
BABA EĞİTİM	İlkökol ve altı	N % 31 24, 6%	36 28, 6%	59 46, 8%	126 100, 0%	$\chi^2=9.87$ Sd=6 P=.130
	Orta okul	N % 29 40, 3%	23 31, 9%	20 27, 8%	72 100, 0%	
	Lise	N % 32 37, 6%	25 29, 4%	28 32, 9%	85 100, 0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 7 35, 0%	6 30, 0%	7 35, 0%	20 100, 0%	
	Toplam	N % 99 32, 7%	90 29, 7%	114 37, 6%	303 100, 0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 28 31, 1%	22 24, 4%	40 44, 4%	90 100, 0%	$\chi^2=4.20$ Sd=6 P=.650
	Düşük (451-650)	N % 28 30, 8%	28 30, 8%	35 38, 5%	91 100, 0%	
	Orta (651-1000)	N % 33 35, 9%	29 31, 5%	30 32, 6%	92 100, 0%	
	4.	N % 7 30, 4%	9 39, 1%	7 30, 4%	23 100, 0%	
	TOPLAM	N % 96 32, 4%	88 29, 7%	112 37, 8%	296 100, 0%	

Çizelge 42. Meslek Lisesi Öğrencilerinin meslek lisesini tercihlerinde Meslek Sahibi Olma Düşüncesine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, bölümlere, anne ve babanın eğitim düzeyine ve ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 42’de verilmiştir.

Çizelge 42. cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte meslek sahibi olma düşüncem etkili oldu” yargısına, kızların %35,7’si hiç etkili olmadı, %21,4’ü etkili oldu, %42,9’u çok etkili oldu, erkeklerin %32,8’i hiç etkili olmadı, %30’u etkili oldu, %37,5’i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %21,7’si hiç etkili olmadı, %23,9’u etkili oldu, %54,3’ü çok etkili oldu; metal işleri bölümünde okuyan öğrencilerin %35,5’i hiç etkili olmadı, %30,1’i etkili oldu, %34,4’ü çok etkili oldu; elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %41,3’ü hiç etkili olmadı, %28,3’ü etkili oldu, %304,4’ü çok etkili oldu; bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %41,4’ü hiç etkili olmadı, %24,1’i etkili oldu, %34,5’i çok etkili oldu; elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %28,9’u hiç etkili olmadı, %34,4’ü etkili oldu, %36,7’si çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Farklı bölümlerdeki öğrencilerin meslek lisesini tercihte meslek sahibi olma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=9,95$ $p>.05$].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %32,9’u hiç etkili olmadı, %29,6’sı etkili oldu, %37,5’i çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi okur yazar ve ilkokul mezunu öğrencilerin, %32,8’i hiç etkili olmadı, %26,9’u etkili oldu, %40,3’ü çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %29,4’ü hiç etkili olmadı, %44,1’i etkili oldu, %26,5’i çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %42,9’u hiç etkili olmadı, %28,6’sı etkili oldu, %28,6’sı çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Öğrenci annelerinin, eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte meslek sahibi olma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=8,16$ $p>.05$].

Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilköğretim mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %24,6'sı hiç etkili olmadı, %28,6'sı etkili oldu, %46,8'i çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %40,3'ü hiç etkili olmadı, 31,9'u etkili oldu, %27,8'i çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %37,6'sı hiç etkili olmadı, %29,4'ü etkili oldu, %32,9'u çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %35'i hiç etkili olmadı, %30'u etkili oldu, %35'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Öğrenci babalarının eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte meslek sahibi olma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=9,87$ $p>.05$].

Ailenin gelir durumuna göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerin gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %31,1'i hiç etkili olmadı, %24,4'ü etkili oldu, %44,4'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu düşük olan öğrencilerin %30,8'i hiç etkili olmadı, %30,8'i etkili oldu, %38,5'i çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu orta düzey olan öğrencilerin %35,9'u hiç etkili olmadı, %31,5'i etkili oldu, %32,6'sı çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %30,4'ü hiç etkili olmadı, %39,1'i etkili oldu, %30,4'ü çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte meslek sahibi olma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=4,20$ $p>.05$].

Çizelge 43. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde ÖSS'de Ek Puan Kazanma Düşüncesinin Etkisi

Düzyey		Hi ç Etkili Ol madı	Etkili Ol du	Çok Etkili Ol du	Topl am	Kay-kare Testi
CİNSİYET	1.Kız	N % 6 42, 9%	5 35, 7%	3 21, 4%	14 100, 0%	
	2.Erkek	N % 157 54, 1%	85 29, 3%	48 16, 6%	290 100, 0%	
	Toplam	N % 163 53, 6%	90 29, 6%	51 16, 8%	304 100, 0%	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N % 24 52, 2%	13 28, 3%	9 19, 6%	46 100, 0%	$\chi^2=11.66$ Sd=8 P=.167
	2.Metal İşleri	N % 50 53, 8%	27 29, 0%	16 17, 2%	93 100, 0%	
	3.Elektrik	N % 29 63, 0%	10 21, 7%	7 15, 2%	46 100, 0%	
	4.Bilgisayar	N % 15 51, 7%	5 17, 2%	9 31, 0%	29 100, 0%	
	5.Elektronik	N % 45 50, 0%	35 38, 9%	10 11, 1%	90 100, 0%	
	TOPLAM	N % 163 53, 6%	90 29, 6%	51 16, 8%	304 100, 0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 12 44, 4%	9 33, 3%	6 22, 2%	27 100, 0%	$\chi^2=11.45$ Sd=6 P=.075
	Okur yazar ve İlkokul	N % 120 59, 7%	54 26, 9%	27 13, 4%	201 100, 0%	
	Orta okul mezunu	N % 16 47, 1%	12 35, 3%	6 17, 6%	34 100, 0%	
	Lise ve üstü	N % 15 35, 7%	15 35, 7%	12 28, 6%	42 100, 0%	
	Toplam	N % 163 53, 6%	90 29, 6%	51 16, 8%	304 100, 0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N % 67 53, 2%	37 29, 4%	22 17, 5%	126 100, 0%	$\chi^2=4.03$ Sd=6 P=.673
	Orta okul	N % 44 61, 1%	16 22, 2%	12 16, 7%	72 100, 0%	
	Lise	N % 42 49, 4%	29 34, 1%	14 16, 5%	85 100, 0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 9 45, 0%	8 40, 0%	3 15, 0%	20 100, 0%	
	Toplam	N % 162 53, 5%	90 29, 7%	51 16, 8%	303 100, 0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 52 57, 8%	21 23, 3%	17 18, 9%	90 100, 0%	$\chi^2=5.98$ Sd=6 P=.426
	Düşük (451-650)	N % 50 54, 9%	28 30, 8%	13 14, 3%	91 100, 0%	
	Orta (651-1000)	N % 48 52, 2%	30 32, 6%	14 15, 2%	92 100, 0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N % 8 34, 8%	9 39, 1%	6 26, 1%	23 100, 0%	
	Toplam	N % 158 53, 4%	88 29, 7%	50 16, 9%	296 100, 0%	

Çizelge 43. Meslek lisesi öğrencilerinin meslek lisesini tercihlerinde ÖSS’de ek puan kazanma düşüncesine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, bölümlere, anne ve babanın eğitim düzeyine ve ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 41’de verilmiştir.

Çizelge 43. cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte ÖSS’de ek puan kazanma düşüncesi etkili oldu” yargısına, kızların %42,9’u hiç etkili olmadı, %35,7’si etkili oldu, %21,4’ünde çok etkili oldu, erkeklerin %54,1’i hiç etkili olmadı, %29,6’sı etkili oldu, %16,6’sı çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu (%53,6) meslek lisesini tercihlerin de ÖSS’de ek puan kazanma düşüncesinin hiç etkili olmadığını belirtmiştir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %52,2’si hiç etkili olmadı, %28,3’ü etkili oldu, %19,6’sı çok etkili oldu; metal işleri bölümünde okuyan öğrencilerin %53,8’i hiç etkili olmadı, %29’u etkili oldu, %17,2’sı çok etkili oldu; elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %63’ü hiç etkili olmadı, %21,7’si etkili oldu, %15,2’si çok etkili oldu; bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %51,7’si hiç etkili olmadı, %17,2’si etkili oldu, %31’i çok etkili oldu; elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %50’si hiç etkili olmadı, %38,9’u etkili oldu, %11,1’i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu (%53,6) meslek lisesini tercihte ÖSS’de ek puan kazanma düşüncesinin etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre farklı bölümlerle, öğrencilerin meslek lisesini tercihte ÖSS’de ek puan kazanma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=11,66$ $p>.05$].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %44.4’ü hiç etkili olmadı, %33,3’ü etkili oldu, %22,2’si çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi okuma yazma bilen ve ilkököl mezunu öğrencilerin, %59,7’si hiç etkili olmadı, %26,9’u etkili oldu, %13,4’ü çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %47,1’i hiç etkili olmadı, %35,3’ü etkili oldu, %17,6’sı çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %35,7’si hiç etkili olmadı, %35,7’si etkili oldu, %28,6’sı

çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu (%53,2) meslek lisesini tercihte ÖSS'de ek puan kazanma düşüncesinin etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre annenin eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte ÖSS'de ek puan kazanma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=11,45$ $p>.05$].

Babanın eğitim durumuna göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilköğretim mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %53,2'si hiç etkili olmadı, %29,4'ü etkili oldu, %17,5'i çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %61,1'i hiç etkili olmadı, %22,2'si etkili oldu, %16,7'si çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %49,4'ü hiç etkili olmadı, %34,1'i etkili oldu, %16,5'i çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %45'i hiç etkili olmadı, %40'ı etkili oldu, %15'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu (%53,5) meslek lisesini tercihte ÖSS'de ek puan kazanma düşüncesinin etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte ÖSS'de ek puan kazanma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=4,03$ $p>.05$].

Ailenin gelir düzeyine göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerin gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %57,8'i hiç etkili olmadı, %23,3'ü etkili oldu, %18,9'u çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu düşük olan öğrencilerin %54,9'u hiç etkili olmadı, %30,8'i etkili oldu, %14,3'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu orta düzey olan öğrencilerin %52,2'si hiç etkili olmadı, %32,6'sı etkili oldu, %15,2'si çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %34,8'i hiç etkili olmadı, %39,1'i etkili oldu, %26,1'i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak toplamlara bakıldığında öğrencilerin çoğunluğu (%53,4) meslek lisesini tercihte ÖSS'de ek puan kazanma düşüncesinin etkisinin hiç etkili olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte ÖSS'de ek puan kazanma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=5,98$ $p>.05$].

Çizelge 44. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Daha Kolay İş Bulabilme Düşüncesinin Etkisi

Düzyey		Hiç Etkili Olmadı	Etkili Oldu	Çok Etkili Oldu	Toplam	Kay-kare Testi
CİNSİYET	1.Kız	N % 5 35,7%	5 35,7%	4 28,6%	14 100,0%	
	2.Erkek	N % 91 31,5%	101 34,9%	97 33,6%	289 100,0%	
	Toplam	N % 96 31,7%	106 35,0%	101 33,3%	303 100,0%	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N % 8 17,4%	18 39,1%	20 43,5%	46 100,0%	$\chi^2=15.43$ Sd=8 P=.051
	2.Metal İşleri	N % 31 33,7%	30 32,6%	31 33,7%	92 100,0%	
	3.Elektrik	N % 23 50,0%	10 21,7%	13 28,3%	46 100,0%	
	4.Bilgisayar	N % 10 34,5%	9 31,0%	10 34,5%	29 100,0%	
	5.Elektronik	N % 24 26,7%	39 43,3%	27 30,0%	90 100,0%	
	TOPLAM	N % 96 31,7%	106 35,0%	101 33,3%	303 100,0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 5 18,5%	11 40,7%	11 40,7%	27 100,0%	$\chi^2=7.74$ Sd=6 P=.258
	Okur yazar ve ilkokul	N % 73 36,3%	63 31,3%	65 32,3%	201 100,0%	
	Orta okul mezunu	N % 7 20,6%	14 41,2%	13 38,2%	34 100,0%	
	Lise ve üstü	N % 11 26,8%	18 43,9%	12 29,3%	41 100,0%	
	Toplam	N % 96 31,7%	106 35,0%	101 33,3%	303 100,0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N % 42 33,3%	42 33,3%	42 33,3%	126 100,0%	$\chi^2=9.15$ Sd=6 P=.165
	Orta okul	N % 28 38,9%	20 27,8%	24 33,3%	72 100,0%	
	Lise	N % 17 20,2%	38 45,2%	29 34,5%	84 100,0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 8 40,0%	6 30,0%	6 30,0%	20 100,0%	
	Toplam	N % 95 31,5%	106 35,1%	101 33,4%	302 100,0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 33 36,7%	25 27,8%	32 35,6%	90 100,0%	$\chi^2=5.15$ Sd=6 P=.525
	Düşük (451-650)	N % 23 25,3%	35 38,5%	33 36,3%	91 100,0%	
	Orta (651-1000)	N % 28 30,4%	34 37,0%	30 32,6%	92 100,0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N % 8 36,4%	9 40,9%	5 22,7%	22 100,0%	
	Toplam	N % 92 31,2%	103 34,9%	100 33,9%	295 100,0%	

Çizelge 44. Meslek Lisesi Öğrencilerinin meslek lisesini tercihlerinde daha kolay iş bulabilme düşüncesine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, bölümlere, anne ve babanın eğitim düzeyine ve ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 42’de verilmiştir.

Çizelge 44. Cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte daha kolay iş bulabilme düşüncesi etkili oldu” yargısına, kızların %35,7’si hiç etkili olmadı, %35,7’si etkili oldu, %28,6’sı da çok etkili oldu, erkeklerin %31,5’i hiç etkili olmadı, %34,9’u etkili oldu, %33,6’sı çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %17,4’ü hiç etkili olmadı, %39,1’i etkili oldu, %43,5’i çok etkili oldu; metal işleri bölümünde okuyan öğrencilerin %33,7’si hiç etkili olmadı, %32,6’sı etkili oldu, %33,7’si çok etkili oldu; elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %50’si hiç etkili olmadı, %21,7’si etkili oldu, %28,3’ü çok etkili oldu; bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %34,5’i hiç etkili olmadı, %31,1’i etkili oldu, %34,5’i çok etkili oldu; elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %26,7’si hiç etkili olmadı, %43,3’u etkili oldu, %30’u çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Farklı bölümlerle, öğrencilerin meslek lisesini tercihte daha kolay iş bulabilme düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur [$\chi^2_{(8)}=15,43$ $p<.05$].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %18,5’i hiç etkili olmadı, %40,7’si etkili oldu, %40,7’si çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi ilkokul mezunu öğrencilerin, %36,3’ü hiç etkili olmadı, %31,3’ü etkili oldu, %32,3’ü çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %20,6’sı hiç etkili olmadı, %41,2’si etkili oldu, %38,2’si çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %26,8’i hiç etkili olmadı, %43,9’u etkili oldu, %29,3’ü çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Annenin eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte daha kolay iş bulabilme düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=7,74$ $p>.05$].

Babanın eğitim durumuna göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilköğretim mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %33,3'ü hiç etkili olmadı, %33,3'ü etkili oldu, %33,3'ü çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %38,9'u hiç etkili olmadı, 27,8'i etkili oldu, %33,3'ü çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %20,2'si hiç etkili olmadı, %45,2'si etkili oldu, %34,5'i çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %40'ı hiç etkili olmadı, %30'u etkili oldu, %30'u çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte daha kolay iş bulma düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=9,15 p>.05$]

Ailenin gelir düzeyine göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerin gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %36,7'si hiç etkili olmadı, %27,8'i etkili oldu, %35,6'sı çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu düşük olan öğrencilerin %25,3'ü hiç etkili olmadı, %38,5'i etkili oldu, %36,3'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu orta düzey olan öğrencilerin %30,4'ü hiç etkili olmadı, %37'si etkili oldu, %32,6'sı çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %36,4'ü hiç etkili olmadı, %40,9'u etkili oldu, %22,7'si çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte daha kolay iş bulabilme düşüncesinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=5,15 p>.05$]

Çizelge 45. Öğrencilerin Meslek Lisesini Tercih Etmelerinde Sınavsız Meslek Yüksek Okuluna Girebilme Düşüncesinin Etkisi

Düzyey		Hi ç Etkili Ol madı	Etkili Ol du	Çok Etkili Ol du	Topl am	Kay-kare Testi
CİNSİYET	1.Kız	N % 3 23, 1%	8 61, 5%	2 15, 4%	13 100, 0%	.....
	2.Erkek	N % 136 47, 1%	89 30, 8%	64 22, 1%	289 100, 0%	
	Toplam	N % 139 46, 0%	97 32, 1%	66 21, 9%	302 100, 0%	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N % 19 41, 3%	14 30, 4%	13 28, 3%	46 100, 0%	$\chi^2=12.39$ Sd=8 P=.135
	2.Metal İşleri	N % 41 44, 6%	27 29, 3%	24 26, 1%	92 100, 0%	
	3.Elektrik	N % 28 60, 9%	10 21, 7%	8 17, 4%	46 100, 0%	
	4.Bilgisayar	N % 13 44, 8%	8 27, 6%	8 27, 6%	29 100, 0%	
	5.Elektronik	N % 38 42, 7%	38 42, 7%	13 14, 6%	89 100, 0%	
	TOPLAM	N % 139 46, 0%	97 32, 1%	66 21, 9%	302 100, 0%	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N % 10 37, 0%	7 25, 9%	10 37, 0%	27 100, 0%	$\chi^2=11.23$ Sd=6 P=.081
	Okur yazar ve ilkokul	N % 99 49, 3%	61 30, 3%	41 20, 4%	201 100, 0%	
	Orta okul mezunu	N % 10 31, 3%	17 53, 1%	5 15, 6%	32 100, 0%	
	Lise ve üstü	N % 20 47, 6%	12 28, 6%	10 23, 8%	42 100, 0%	
	Toplam	N % 139 46, 0%	97 32, 1%	66 21, 9%	302 100, 0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N % 59 46, 8%	37 29, 4%	30 23, 8%	126 100, 0%	$\chi^2=2.86$ Sd=6 P=.826
	Orta okul	N % 30 42, 9%	23 32, 9%	17 24, 3%	70 100, 0%	
	Lise	N % 39 45, 9%	29 34, 1%	17 20, 0%	85 100, 0%	
	Yüksek okul ve üstü	N % 10 50, 0%	8 40, 0%	2 10, 0%	20 100, 0%	
	Toplam	N % 138 45, 8%	97 32, 2%	66 21, 9%	301 100, 0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N % 44 49, 4%	23 25, 8%	22 24, 7%	89 100, 0%	$\chi^2=6.14$ Sd=6 P=.408
	Düşük (451-650)	N % 40 44, 0%	27 29, 7%	24 26, 4%	91 100, 0%	
	Orta (651-1000)	N % 39 42, 9%	37 40, 7%	15 16, 5%	91 100, 0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N % 10 43, 5%	8 34, 8%	5 21, 7%	23 100, 0%	
	Toplam	N % 133 45, 2%	95 32, 3%	66 22, 4%	294 100, 0%	

Çizelge 45. Meslek lisesi öğrencilerinin meslek lisesini tercihlerinde sınavsız bir meslek yüksekokuluna girebilme düşüncesine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, bölümlere, anne ve babalarının eğitim düzeyine, ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 45’de verilmiştir.

Çizelge 45. cinsiyete göre incelendiğinde; “ Meslek lisesini tercihte sınavsız bir meslek yüksek okuluna girebilme düşüncesi etkili oldu” yargısına, kızların %23,1’i hiç etkili olmadı %61,5’i etkili oldu, %15,4’ünde çok etkili oldu, erkeklerin %47,1’i hiç etkili olmadı, %30,8’i etkili oldu, %22,1’i çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir.

Bölgümlere göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %41,3’ü hiç etkili olmadı, %30,4’ü etkili oldu, %28,3’ü çok etkili oldu; metal işleri bölümünde okuyan öğrencilerin %44,6’sı hiç etkili olmadı, %29,3’ü etkili oldu, %26,1’i çok etkili oldu; elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %60,9’u hiç etkili olmadı, %21,7’si etkili oldu, %17,4’ü çok etkili oldu; bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %44,8’i hiç etkili olmadı, %27,6’sı etkili oldu, %27,6’sı çok etkili oldu; elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %42,7’si hiç etkili olmadı, %42,7’si etkili oldu, %14,6’sı çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Farklı bölümlerle öğrencilerin meslek lisesini tercihte sınavsız meslek yüksek okuluna girişin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=12,39 p>.05$].

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, belirtilen yargıya annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %37’si hiç etkili olmadı, %25,9’u etkili oldu, %37’si çok etkili oldu görüşünü belirtirken annesi okuma yazma bilen ve ilkokul mezunu öğrencilerin, %49,3’ü hiç etkili olmadı, %30,3’ü etkili oldu, %20,4’ü çok etkili oldu, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %31,3’ü hiç etkili olmadı, %53,1’i etkili oldu, %15,6’sı çok etkili oldu, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %47,6’sı hiç etkili olmadı, %28,6’sı etkili oldu, %23,6’sı çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Annenin eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte sınavsız meslek yüksek okuluna girişin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=11,23 p>.05$].

Babanın eğitim durumuna göre incelendiğinde, belirtilen yargıya babasının öğrenim durumu ilkokul mezunu ve alt düzeyinde olan öğrencilerin, %46,8'i hiç etkili olmadı, %29,4'ü etkili oldu, %23,8'i çok etkili oldu görüşünü belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %42,9'u hiç etkili olmadı, %32,9'u etkili oldu, %24,3'ü çok etkili oldu, babası lise mezunu öğrencilerin, %45,9'u hiç etkili olmadı, %34,1'i etkili oldu, %20'si çok etkili oldu, babası yüksek okul mezunu öğrencilerin %50'si hiç etkili olmadı, %40'u etkili oldu, %10'u çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin meslek lisesini tercihte sınavsız meslek yüksek okuluna girişin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=2,86$ $p>.05$].

Ailenin gelir düzeyine göre incelendiğinde; belirtilen yargıya, ailelerin gelir durumu çok düşük olan öğrencilerin %49,4'ü hiç etkili olmadı, %25,8'i etkili oldu, %24,7'si çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu düşük olan öğrencilerin %44'ü hiç etkili olmadı, %29,7'si etkili oldu, %26,4'ü çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu orta düzey olan öğrencilerin %42,9'u hiç etkili olmadı, %40,7'si etkili oldu, %16,5'i çok etkili oldu; ailelerin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin %43,5'i hiç etkili olmadı, %34,8'i etkili oldu, %21,7'si çok etkili oldu görüşünü belirtmişlerdir. Aileleri farklı gelir grubunda olan öğrencilerin meslek lisesini tercihte sınavsız meslek yüksek okuluna girişin etkisi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(6)}=6,14$ $p>.05$].

Çizelge 46. Öğrencilerin Liseye Yeniden Başlama Durumunda Tercihleri

Düzy		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam	Kay-kare Testi	
CİNSİYET	1.Kız	N %	3 21,4	8 57,1	3 21,4	14 100	.....
	2.Erkek	N %	86 29,7	142 49	62 21,4	290 100	
	Toplam	N %	89 29,3	150 49,3	65 21,4	304 100	
BÖLÜMLER	1.Mobilya	N %	14 31,1	18 40	13 28,9	45 100	$\chi^2=14,40$ Sd=8 P=,072
	2.Metal İşleri	N %	34 36,6	42 45,2	17 18,3	93 100	
	3.Elektrik	N %	17 37	17 37	12 26,1	46 100	
	4.Bilgisayar	N %	6 20,7	18 62,1	5 17,2	29 100	
	5.Elektronik	N %	18 19,8	55 60,4	18 19,8	91 100	
	TOPLAM	N %	89 29,3	150 49,3	65 21,4	304 100	
ANNE EĞİTİM	Okur yazar değil	N %	13 46,4%	12 42,9%	3 10,7%	28 100,0%	$\chi^2=7,18$ Sd=6 P=,305
	Okur yazar ve ilkokul	N %	54 26,9%	100 49,8%	47 23,4%	201 100,0%	
	Orta okul mezunu	N %	10 29,4%	15 44,1%	9 26,5%	34 100,0%	
	Lise ve üstü	N %	12 29,3%	23 56,1%	6 14,6%	41 100,0%	
	Toplam	N %	89 29,3%	150 49,3%	65 21,4%	304 100,0%	
BABA EĞİTİM	İlkokul ve altı	N %	39 30,7%	58 45,7%	30 23,6%	127 100,0%	$\chi^2=6,65$ Sd=6 P=.354
	Orta okul	N %	23 31,9%	35 48,6%	14 19,4%	72 100,0%	
	Lise	N %	24 28,6%	42 50,0%	18 21,4%	84 100,0%	
	Yüksek okul ve üstü	N %	2 10,0%	15 75,0%	3 15,0%	20 100,0%	
	Toplam	N %	88 29,0%	150 49,5%	65 21,5%	303 100,0%	
AİLENİN AYLIK GELİRİ	Çok Düşük (450 ve daha az)	N %	33 36,7%	38 42,2%	19 21,1%	90 100,0%	$\chi^2=6,18$ Sd=6 P=.404
	Düşük (451-650)	N %	24 26,4%	43 47,3%	24 26,4%	91 100,0%	
	Orta (651-1000)	N %	22 23,9%	52 56,5%	18 19,6%	92 100,0%	
	Yüksek (1000 üzeri)	N %	7 30,4%	12 52,2%	4 17,4%	23 100,0%	
	Toplam	N %	86 29,1%	145 49,0%	65 22,0%	296 100,0%	

Çizelge 46. Meslek lisesi öğrencilerinin liseye yeniden başlamaları durumunda tercihlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, bölümlere, anne ve babalarının eğitim düzeyine, ailelerinin gelir durumlarıyla ilişkili olup olmadıklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları çizelge 46'da verilmiştir.

“Liseye yeniden başlama , olanağınız olsaydı,yine bu okul tercih eder miydiniz?” sorusuna kızların %21,4’ü evet derken %57,1’i hayır,%21,4’üde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Aynı soruya, erkeklerin %29,7 si evet derken %49’u hayır, %21,4’üde kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 46. bölümlere göre durum incelendiğinde; “Liseye yeniden başlama , olanağınız olsaydı, yine bu okul tercih eder miydiniz?” sorusuna mobilya bölümünde okuyan öğrencilerin %31,1’i evet derken %40’ı hayır,%28,9’uda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Metal bölümünde okuyan öğrencilerin %36,6’sı evet derken %45,2s’i hayır,%18,3’üde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Elektrik bölümünde okuyan öğrencilerin %37’si evet derken %37,7’si hayır, %26,1’ide kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin %20,7’si evet derken %62,1’i hayır, %17,2’side kararsız olduğunu belirtmiştir. Elektronik bölümünde okuyan öğrencilerin %19,8’i evet derken %60,4’ü hayır, %19,8’ide kararsız olduğunu belirtmiştir. Farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin liseye yeniden başlamaları ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir ilişki yoktur. [$\chi^2_{(8)}=14,40$ $p>05$]

Annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde, yöneltilen soruya, annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin, %46,4’ü evet, %42,9’u hayır, %10,7’si de kararsız olduklarını belirtirken, annesi okuma yazma bilen ve ilkokul mezunu öğrencilerin, %26,9’u evet, %49,8’i hayır, %23,4’ü kararsız, annesi ortaokul mezunu öğrencilerin, %29,4’ü evet, %44,1’i hayır, %26,5’i kararsız, annesi lise ve üstü mezunu öğrencilerin %29,3’ü evet, %56,1’i hayır, %14,6’sı kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Annenin eğitim düzeyi ile meslek lisesi öğrencilerinin, liseye yeniden başlamaları ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir ilişki yoktur. [$\chi^2_{(6)}=7,18$ $p>05$]

Babanın eğitim düzeyine göre incelendiğinde, yöneltilen soruya, babası ilkokul ve altı düzeyinde öğrencilerin, %30,7'si evet, %45,7'si hayır, %23,6'sı da kararsız olduklarını belirtirken, babası ortaokul mezunu öğrencilerin, %31,9'u evet, %48,6'sı hayır, %19,4'ü kararsız, babası lise mezunu öğrencilerin, %28,6'sı evet, %50'si hayır, %21,4'ü kararsız, babası yüksekokul mezunu öğrencilerin %10'u evet, %75,1'i hayır, %15'i kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Babanın eğitim düzeyi ile meslek lisesi öğrencilerinin, liseye yeniden başlamaları ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir ilişki yoktur. [$\chi^2_{(6)}=6,65$ $p>05$].

Ailelerin gelir durumuna göre incelendiğinde; belirtilen yargıya ailelerin ekonomik geliri çok düşük olan öğrencilerin %36,7'si evet derken %42,2'si hayır, %21,1'i de kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ailelerin ekonomik geliri düşük olan öğrencilerin %26,4'ü evet derken %47,3'ü hayır,%26,4'ü de kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ailelerin ekonomik geliri orta düzeyde olan öğrencilerin %23,9'u evet derken %56,5'i hayır, %19,6'sı da kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ailelerin ekonomik geliri yüksek düzeyde olan öğrencilerin %30,4'ü evet derken %52,2'si hayır, %17,4'ü de kararsız olduğunu belirtmiştir. Aileleri farklı ekonomik gelire sahip öğrencilerin liseye yeniden başlamaları ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir ilişki yoktur [$\chi^2_{(8)}=11,95$ $p>05$].

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TEZ TESLİM FORMU

1. **Tezi Hazırlayanın Soyadı, Adı:** Sinan Temur

2. **Tezin Derecesi**

Yüksek Lisans Doktora

3. **Enstitü:** Eğitim Bilimleri Enstitüsü

4. **Tezin Adı:** Ankara İli Altındağ İlçesindeki Endüstri Meslek Liseleri Öğrencilerinin Toplumsal Yaşam ve Yüksek Öğretime İlişkin Görüş ve Beklentilerinin Eğitimde Eşitlik İlkesi Açısından Değerlendirilmesi

5. **Anahtar Kelimeler:** Türkçe Mesleki Eğitim, Eşitlik, Eğitim, İstihdam, Ekonomi
İngilizce: Vocational Education, Equality, Education
Employment, Economy

6. **Danışmanı:** Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy

7. **Çalışmanızı ne zaman tam metin olarak genel kullanıma açmak istiyorsunuz**

Hemen Ay içinde

1 yıl içerisinde (Sponsor mülkiyet haklarını temizleme ve/veya patentini almak için)

8. Tezimin sadece Abstract ve özü ile kaynakçasının genel kullanıma açılmasını istiyorum

9. **Telif Hakkı Anlaşması**

Bu anlaşma ile Tez çalışmamın, Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından her türlü elektronik formatta arşivlenmesine ve kullanılma sunulmasına, tüm mülkiyet ve patent hakları ile tezimin tümü veya bir bölümü ilerde gelecekte yapacağım çalışmaların (makale, kitap vb.) kullanım haklarını elimde tutmak koşuluyla, izin veriyorum

Kabul ediyorum

Kabul etmiyorum

İmza:

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmayla ilgili olarak problem durumu ortaya konulmuş, amaç, önem, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Bütün modern siyasal yapılanmaların temel yasalarına kazınmış belli bir eşitlik fikri vardır; her önemli modern siyasal kuramın, toplumsal eşitlikçiliğin doğası ve uygulanabilirliği ile ilgili tartışmaya bir katkısı olmuştur (Turner, 1986). Ne var ki eşitliği, net bir biçimde tanımlamanın ve eşitliğin ölçülebileceği net bir ölçek belirlemenin çok güç olduğu görülmektedir.

Eşitlik ilkesinin kendisinin doğru uygulama biçimine ilişkin ölçütleri kendi içinde barındırmaması nedeniyle, “fırsat”, “olanak”, “sonuç”, “yarar” ve benzeri dışsal ölçülere başvurulur. Ancak bunların da ezeli ve ebedi geçerliliği olan dışsal ölçütler olduğu ileri sürülemez (Ünal, Özsoy 1998, s.42).

Genelde dört eşitlik tipi belirlenir. Birincisi varlıksal eşitlik ya da kişiler arasındaki özsel eşitliktir. İkinci olarak istenen amaçlara ulaşmadaki fırsat eşitliği gelir. Üçüncüsü şartlarda eşitliktir, söz konusu toplumsal grupların yaşam koşullarının eşit kılınmasına çalışıldığı yerde ortaya çıkar. Dördüncüsü de sonuçlarda eşitliktir (Turner, 1986, s.35).

Batının demokrasi geleneğindeki en yaygın eşitlik savı, fırsat eşitliği ile şartlarda eşitliktir. Fırsat eşitliği düşüncesini anlamak görece daha kolaydır. İlkece, önemli toplumsal kurumlara girme hakkının herkese tanınması ve evrensel esaslara (özellikle başarıya ve yeteneğe) bağlı olması anlamına gelir.

Eşitliğin geleneksel anlamına karşı gelen çeşitli savlar da bulunmaktadır. Bu savlardan bir tanesi, şudur: Eşitliğin farklı bileşenleri, çoğu zaman, karşılıklı bağdaşmazlık gösterirler. Örneğin fırsat eşitliği ve şartlarda eşitlik sonuçlarda eşitsizlik yaratma eğilimindedir. Toplumun rekabete dayalı bir yarışma olduğu düşünülürse bu yarışın sonuçlarda eşitsizliğe neden olacağı çünkü yarışı herkesin birden kazanamayacağı savı öne sürülmektedir (Turner, 1986, s.38).

Eşitliğe karşı ikinci bir sav da, toplumsal eşitliği sağlayacak siyasal programın uygulanabilir olmayacağı, çünkü şartlarda ve sonuçlarda köklü bir eşitlik yaratmanın devlet tarafından totaliter ve otoriter bir rejimin doğmasına yol açacak yoğun bir toplumsal ve siyasal düzenleme yapılmasını gerektireceği ileri sürülür. Anamlı olacak bir eşitlik oluşturmanın bedeli, bireysel yeteneği ve başarıyı ikincil kılacak bir siyasal despotizmdir (Turner, 1986, s.38).

Eşitliğe karşı üçüncü sav da ekonomik ve toplumsal yaşamda, şartlarda ya da sonuçta eşitlik yaratmak için gerekebilecek bir düzenleme, bazı kişisel özgürlükleri sınırlayacak ve güçlü bir özgürlük öğretisiyle çatışacak olmasıdır.

Eşitlik olgusunu kavrayışta ortaya çıkan karmaşa ve güçlük, eğitimsel eşitlik söz konusu olunca daha da artmaktadır. Eğitim sistemi toplumun siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel yapılarıyla etkileşim halindedir. Bu etkileşim, hem eğitimin içerik ve biçiminin toplumsal yapıların tarihsel gelişimine göre biçimlenmesine, hem de onların eğitimin biçim ve içeriğinden etkilenmesine yol açar. Modern toplumda eğitim sistemi de bir yandan bireyciliğe ve bireysel yeteneklerin farklılığına dayanan yarışmacı değerleri bireye kazandırmakta, diğer yandan sistemin kendi içinde taşıdığı eşitsizlikler yoluyla toplumsal sınıflar/kesimler arasındaki eşitsizlikleri yeniden üreten bir mekanizma oluşturmaktadır. (Ünal, Özsoy, 1998, s.45).

UNICEF, bilgili ve sorumlu bir yurttaşın haklarını talep etme ve bu haklardan yararlanma yeteneğini, çocuğun iyi bir temel eğitim alma olanaklarına bağlamaktadır (UNICEF, 2000, s.46). Buna göre çocuğun eğitim hakkından gereğince yararlanması onu yoksulluk, sanayide ya da tarımda zorunlu çalışma, ev hizmetçiliği, ticari amaçlı seks sömürüsü ve silahlı çatışma gibi tehlikelerden koruyacaktır.

Eşitlik veya eşitsizlik tartışmaları, iş bölümü ve işgücü ihtiyacına yönelik olarak eğitim sisteminin yapılanmasından kaynaklanmaktadır. **Sorun eğitimin toplumsal katmanlar arasındaki hareketliliği ne dereceye kadar sağladığıyla** ilgilidir. Bu noktada eğitim konusuna farklı yaklaşımlar önem kazanmaktadır.

Turner'in (1997) aktardığına göre Douglas, işçi sınıfı çocuklarının, orta sınıf çocuklarına nazaran okulu çok daha önce bıraktıklarını bulgulamıştı; orta öğretimin iki düzeyindeki bu kaybı "kabiliyet ziyarı" diye anmıştı. İşçi çocuklarındaki bu yetenek ziyarını, **kötü barınma koşullarından, yetersiz kültürel çevreden başarı düzeyi düşük okullara devam etmekten, okullardaki akımlara kapılmaktan ve ana babadan destek görmemekten ötürü yoksunlukların biriktiği bir sürecin sonucu olarak açıklamıştı**. Bu yoksunluklar toplamındaki en önemli etmen, çocuğun okuldaki başarısı konusunda ana babanın gösterdiği ilginin derecesidir. Douglas'ın araştırmasındaki bulgular, sonradan İngiltere'deki eğitim uzmanlarınca da doğrulanıp irdelenmiştir. Sınıf içindeki etkileşimleri inceleyen bir araştırma geleneği, çocukların toplum içinde yaşadıkları yoksunluğun sınıf ortamında yeniden üretildiğini göstermiştir (Turner, 1997).

Okulların toplumsal katmanlar arasında yukarı doğru hareketliliği mümkün kılmada diğer bütün toplumsal kurumlardan daha etkili olduğu söylenir. Ancak, başarıya ulaşmanın aracı olarak gösterilen "eğitimde olanak eşitliği" yaklaşımı bugüne kadar, bir sonuç olmaktan çok, hoş laflar olarak kalmıştır. Okullarda ayrımcılık olarak nitelendirdiğimiz uygulamaların yarattığı

açığı kapatmak için girişilen çabalar çok önemli sonuçlar vermemiştir. Ancak, toplumsal hareketliliğin aracı olarak eğitim fırsatına olan inanç sarsılmamıştır. Bir o kadar önemli olan bir husus da, yüksek öğrenim görme fırsatıdır. Belki yıllar önce lise diploması bir işe yarıyordu, ama diploma enflasyonundan bahsedilen günümüzde, toplumsal hareketlilik açısından gerçek bir şans elde etmek için bir lisans diplomasına hatta belli yüksek öğretim kurumlarından alınmış olan lisans diplomasına ihtiyaç vardır. Buradaki kritik soru şudur: Üniversiteye kim gidecek? Kim mezun olabilecek?

10 Aralık 1948'de Paris'te oluşturulan Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 26. Maddesi "Herkesin eğitim görme hakkı vardır. Eğitim, ilköğretim ve eğitimin ön basamaklarında parasız olacaktır. İlköğretim zorunludur, **herhangi bir kişi veya grup herhangi bir eğitim düzeyinde eğitim görmek hakkından yoksun bırakılamaz** " demektedir. Eşitsizlikleri içeren bir dünyada eğitim, kavram, sistem ve süreç olarak, 26.maddede belirtilen amacı gerçekleştirme gücünde midir? Bir kurum olarak eğitim, temel haklar arasında çok önemli olan eğitim sürecini tüm insanlığa sunamamış , sunabildiğini ise ayrımcı bir yaklaşımla iletmiştir. Burada iki tür eşitsizlik söz konusudur. Bunlardan biri ülkeler arası, diğeri ise ülke içi eğitim hakkı ve sürecini içermektedir. Kimin hangi tür eğitimi aldığına bakarsak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı tablolar görürüz. Bu tabloların her ikisi de sorunludur. Gelişmekte olan ülkelerde, eğitim çağ nüfusunun büyük bir çoğunluğunu kapsayamamakta gelişmiş ülkelerde, özellikle Avrupa ülkelerinde ise, kitleleri yanlı bir şekilde kapsamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler eğitimi toplumsal değişim ve gelişim aracı olarak görürken, özellikle Batı Avrupa ülkeleri, eğitime var olan sosyal konumu (statükoyu) koruyucu bir işlev yüklemişlerdir. Açıkça ihlal edilen, 10 Aralık 1948'de Paris'te oluşturulan Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 26. maddesidir (Yıldırım, 2002, s.65).

Batı Avrupa'daki uygulamalarda 1960'lara kadar ortaöğretimin ilk kademesinde öğrencileri değişik eğitim kanallarına çeken bir sistem uygulanıyordu. 1969'da Versailles'da yapılan Altıncı Avrupa Eğitim Bakanları

Konferansı'nda, eğitimin 11 veya 12 yıla çıkması ve ortaokul düzeyinin ilkokul ile birleştirilerek öğrencilere ortak bir genel eğitim sunulması kavramı üzerinde karar alınmıştır. Bu kararın alınmasında, öğrencilere genel eğitim veren ABD, Kanada ve Japon eğitim sistemleri ile 1950'lerde ilk dokuz yılı genel eğitime ayırarak Çok Amaçlı Okul uygulamasına geçen İsveç ve Norveç örnek olmuştur. Bu karardan sonra, İtalya'da ve Fransa'da ortaöğretim okulları, ortaöğretimin ilk basamağını içeren genel eğitim uygulamasına geçmiştir. Aynı şekilde İngiltere eğitim sistemini yeniden düzenlemiştir. Hollanda 1975'e kadar, ilkokuldan sonra öğrencileri akademik ya da **mesleki-teknik eğitime yönlendirmeye** devam etmiştir (Papadopoulos, 1994, s. 97).

Ortaöğretimin ikinci aşamasına kadar verilen genel eğitime Avusturya, Almanya ve İsviçre itiraz etmiş ve bu tür bir uygulamayı, toplumun yapısını kökten değiştirebileceğini öne sürerek, yürürlüğe koymamıştır. Böylece, bu ülkelerde üniversiteye yönelik akademik eğitim ile iş gücü ihtiyacına yönelik mesleki-teknik eğitim, **iki ayrı sosyal sınıfın varlığının devamını sağlamıştır.**

Gelişmiş batı toplumlarında, özellikle Batı Avrupa'da çağ nüfusunun hemen hepsi eğitim sistemi içinde kapsanırken, kimin ne tür bir eğitim alacağı sosyal sınıf farklılıklarını yansıtmaktadır. Descartes, Nietzsche, Von Humbolt, Locke, Mill, Arnold gibi düşünürler de dahil, Avrupa ülkelerinin düşünce tarihlerinde, değişik sosyal sınıfların değişik tür eğitim almaları üzerinde durularak, Avrupa'da oluşmuş mesleki devamı vurgulanmış, **eğitim değişim getiren bir kurum değil, düzeni korumaya yönelik bir etken olarak ele alınmıştır.** Örneğin Nietzsche bu görüşü, "Seçilmiş insanların eğitimi amaç olabilir, kitlelerin eğitimi amaç olamaz. Eğitimi, herkesi kapsar hale getirmek, biliş krallığının doğal sıralamasını yok etmek olur" şeklinde ifade etmiştir (Yıldıran, 2002, s.69).

Avrupa ülkelerinin büyük bir çoğunluğu genel eğitimi ortaöğretimin birinci kademesinin sonuna kadar uzatmıştır. Bu ülkelerde mesleki-teknik eğitim sınıf çizgilerini koruyarak, ortaöğretimin ikinci basamağına, lise yıllarına

kaymıştır. Yalnız İsveç 1971’de yaptığı reformla, genel eğitimi ortaöğretimin ikinci kademesinin sonuna kadar devam ettirme kararı almıştır.

Son dönemlerde yapılan çalışmalar, akademik genel eğitim ile işgücü gereksinimlerini karşılamaya yönelik mesleki-teknik eğitimi birleştirme yönündedir . Bu konuda Husén (1990) değişen dünyada en iyi mesleki-teknik eğitimin, **bilim ve teknolojinin ana ilkelerini aktaran ve bunların birçok şekilde kullanılabileceği geniş açılı bir eğitim olması gerektiğini vurgulamış** ve “...en iyi mesleki eğitim, iyi bir genel eğitimidir” demiştir (Yıldırım, 2002, s.70).

Mesleki ve teknik eğitim, sadece bilgi ve beceri kazandırma süreci değildir. Günümüz insanının çok yönlü kuşatılmışlığı içinde, birbirleriyle, iş alanlarıyla ve devletle ilişkilerinde kendilerini koruyup geliştirebilecekleri yetkinlikte yetiştirilmesi çok önemlidir. İnsanlar sadece makine kullanan, hizmet eden makinanın bir parçası olan canlılar değildir. Eğitim anlayışı ve ortamı, bireyin kendi ilgileri doğrultusunda yaşamasına destek olacak bir özellik taşımalıdır (Eğitim-Sen, 2005).

Eğitim sisteminin önceliklerinin temel kaynağı ülkenin toplumsal sorunları ve bunlara çözüm sağlayacak eğitsel yönelim ve gelişmeler olmalıdır. Bu sorunlar ve önceliklerin belirlenmesinde toplumun idealleri kadar uluslararası toplumun ortak vicdanı haline gelen İnsan Hakları Bildirgesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi gibi belgelerde yer alan ilke, eğilim ve amaçlar da öncelikle dikkate alınmalıdır (Aksoy, 2005).

Lauwerys ve Cowen “Dünyanın her yerinde eğitim sistemi nüfus içindeki sınıfların ve grupların güç dağılımına uymak ve uyarlanmak üzere planlanmakta ve yapılmaktadır.... sistem seçicilik işlevini en kudretli grupların çocuklarını koruyacak şekilde uygulayacaktır” demektedir. Husén’e göre (1990) gelişmiş batı ülkelerden farklı olarak, nüfuslarının büyük bir kesitine eğitim veremeyen gelişmekte olan toplumlardaki eğitim sürecinde, sosyal köken daha az etkili olmaktadır. Bu ülkelerde eğitim alabilmiş insanların

dağılımında gelişmiş ülkelerdeki sınıf çizgileri genelde belirmemekte, dağılımlar gelişmiş ülkelere kıyasla daha dengeli gözükmektedir. Bunun nedeni, gelişmekte olan ülkelerde eğitimin sosyal hareketliliği sağlayan ana etken olarak görülmesi ve sosyal köken ve aileden gelen ekonomik durumun yerini almasıdır (Yıldırım,2002).

Eğitim hakkı , eğitim ve öğrenim hakkı olarak da nitelendirilmektedir. 1982 anayasası genel yapı olarak toplumu bireyin devleti de toplumun önünde tuttuğu ve kutsal devlet anlayışına yer verdiği için batı demokrasilerinden ayrılmıştır. Batı demokrasilerinde kutsal olan devlet değil, insan hak ve özgürlükleridir. Bu konudaki ilk düzenleme 1948 tarihli Birleşmiş milletler İnsan hakları Evrensel Bildirisi'dir. Buna göre: "Herkes; vicdan, din ve düşünce özgürlüğüne sahiptir. Bu hak , din veya kanaat değiştirme özgürlüğünü, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca ve açık olarak veya özel olarak öğrenme, uygulama ve açıkça belirtme özgürlüğüne sahip olmayı gerektirir." (BM,1948- Madde18) Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim hiç olmazsa temel eğitim evrelerinde parasızdır. Temel eğitim zorunludur. Mesleki ve teknik eğitimden herkes yararlanabilmelidir. Yüksek öğrenim yeteneklerine göre herkese açık olmalıdır (BM, 1948 Madde26).

UNESCO tarafından düzenlenen 14.12.1960 tarihli BM Ekonomik Ve Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşmeye göre **herhangi bir kişi veya grup herhangi bir eğitim düzeyinde eğitim görmek hakkından yoksun bırakılamaz.** Eğitim olanakları herkes için eşittir. Aynı cinsten öğrenciler için ayrı eğitim sistemlerinin ve eş değerde eğitim sistemlerinin kurulması gerekebilmektedir. Öğrencilerin anne ve babalarının isteklerine uygun din ve dil gereklerine göre ayrı eğitim sistem ve kurumlarının kurulması ve sürdürülmesinin bir ayrımcılık sayılamayacağını belirtmiştir. Bu Sözleşmenin amacı bakımından ayrımcılık terimi; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, ekonomik güç ya da doğuş temeli üzerinde, eğitimde davranış eşitliğini kaldırmak ya da bozmak amacı ya da sonucuyla ve özellikle;

- a. **Herhangi bir kişi ya da grubu herhangi bir tür ya da düzeyde eğitim görmekten yoksun bırakmak;**
- b. **Herhangi bir kişi ya da grubu, düşük düzeyli bir eğitimle sınırlamak;**
- c. Bu Sözleşmenin 2. maddesinin hükümleri saklı kalmak üzere **kişiler ya da gruplar için ayrı eğitim sistemleri ya da kurumları kurmak ya da sürdürmek,**
- d. Herhangi bir kişi ya da gruba, insan onuruyla bağdaşmaz koşullar uygulamak üzere yapılan **herhangi bir ayırım, dışlama, sınırlama ya da üstün tutmayı** içerir.

Eğitim politikaları bütünü içinde **mesleki ve teknik orta öğretime vurgu yapan politika, bu eğitim türünün toplumsal tabakalaşmanın yeniden üretilmesi yönünde görece daha güçlü bir etkide bulunması nedeniyle üzerinde durulması gereken bir politikadır** (Aksoy, 2005).

Türkiye’de Mesleki ve teknik eğitim, tüm kalkınma planları ve hükümet programlarında öncelikli bir sorun olarak nitelendirilmesine ve Kalkınma Planlarında, ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitime, genel eğitime oranla daha çok ağırlık ve öncelik verilmesi hedeflenmesine rağmen yapılan düzenlemeler ile son yıllarda genel liselerin daha çok tercih edilmesine sebep olmuştur. Bu tercih bir çok alana yansımaktadır; ancak esas Őikâyet konusu, meslek liselerinde okuyan öğrencilerin **dikey ilerlemelerinin** engellenmesidir. Bu da, üniversite giriş sistemiyle sağlanıyor. Meslek liseliler ayrımcılığı çok genç yaşta ve derin biçimde yaşıyorlar. Bu yüzden de, sistemin zaten ihmal ettiği meslekî eğitim son yıllarda ailelerin ilgisizliğine de muhataptır.

Mesleki eğitim açısından yüksek öğretime geçiş konusunda da zaman içinde farklı uygulamalar yapıldığı görölmektedir. Orta öğretim düzeyinde meslek eğitimi veren okullara 1970’li yıllarda lise statüsü tanınmış ve meslek

okulları bu suretle meslek liseleri haline gelmiştir. Bu değişiklik öncesinde, orta öğretim düzeyinde meslek eğitimi, bazı okullarda iki kademe halinde, bazı meslek dallarında ise sadece orta öğretimin birinci kademesinde yürütülüyordu. Orta öğretim ikinci kademe meslek eğitimi veren okullardan mezun olanların, lise mezunlarını kabul eden üniversitelere giriş hakkı bulunmuyordu. Bu durumda olup da üniversitede okumak isteyen öğrenciler, lise fark derslerini “dışarıdan” vererek, lise diploması aldıktan sonra üniversitelere başvurma hakkı kazanabiliyorlardı. 1970’li yıllardaki değişiklikle, meslek eğitimi veren okulların müfredatında lise müfredatını esas alan düzenlemeler yapılmıştır. Bu suretle orta öğretimde meslek liselerinden mezun olan öğrenciler, yüksek öğretime geçişte lise mezunlarının sahip oldukları haklara kavuşmuşlardır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 31. maddesine göre sadece yetiştikleri alana girebilen mesleki ve teknik lise mezunlarına 16.6.1983 tarihinde yasada yapılan bir değişiklikle tüm yükseköğretim programlarına girme hakkı tanınmıştır. Yasada yapılan bu değişiklikten sonra 1998-99 eğitim öğretim yılına kadar mezun oldukları okul türü farketmeksizin istedikleri alanda bir yüksek öğretime başvuran mesleki ve teknik lise mezunlarının 1998-1999 eğitim öğretim yılında öğrenci seçme sınavında yapılan yeni düzenlemeyle, **alan içi ve alan dışı** uygulamasıyla başvuracakları yüksek öğretim programları sınırlandırılmıştır.

Milli Eğitim Temel Kanunu 4. maddesinde “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz” denilmektedir. Oysa söz konusu sistemde öğrenciler arasında eşit işlem yapılmayıp eğitim kalitesi açısından daha iyi olan okuldaki öğrencilerin üniversiteye girişte diğer öğrencilere nazaran üstünlük sağlamalarına sebep olunmaktadır. Bu hüküm gereği tüm öğrencilerin üniversite sınavlarına eşit şartlarda katılabilmesi temel olup, öğrencilerin şahsi başarıları teşvik edilebilir. Fakat sınavlarda AOBP (Alan Ortaöğretim Başarı Puanı) uygulanarak öğrencilerin başarısının yerine okul başarılarının değerlendirilmeye alınması ve alan dışı tercihlerde katsayının farklı uygulanması Milli Eğitim Temel Kanunu 4. maddesindeki

“eşitlik ilkesi” ve 8. madde 2. fıkrasında Ortaöğretimin görevi “Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır” şeklinde düzenlemesiyle uyuşmamaktadır.

Yükseköğretim Kanununun 7. maddenin son fıkrası Yükseköğretim Kuruluna “Yükseköğretim kurumlarında ve bu kurumlara girişte imkan ve fırsat eşitliği sağlayacak önlemleri almak” görevini yüklemiştir. ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) sınavında ve yerleştirmede fırsat eşitliğine uygun davranması gereken Yükseköğretim Kurulunun bu düzenlemenin uygulanmasına devam etmesi üniversiteye girişteki imkan ve fırsat eşitliğini engeller durumda olduğu görülmektedir.

Meslek Liselerine, üniversiteye girişte farklı katsayı uygulanması, alanı ne olursa olsun, her hangi bir öğrencinin, “Eğitim gördüğü alandan başka bir alanda eğitim görmek istemesi” halinde, puanlarının, (yükseköğrenim görmesini engelleyecek nitelikte) rakiplerinden çok geriye düşürülmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin EK-1 Nolu protokolün 2.maddesine “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.” uygun düşmemektedir.

Anayasanın 42 maddesine göre Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. Sosyal devlet, eğitim ve öğretimi devletin başta gelen ödevi sayar ve tüm vatandaşların eşit imkanlar içinde, bilime dayalı düşündüren,

bilinçlendiren, yaratıcı, barışçı, laik ve demokratik eğitim görmesini sağlamakla yükümlüdür.

Ancak Türkiye'deki uygulamalar ve meslek liselerine ilişkin sonuçlar bu yükümlülüğe uygun düşmüyor görünmektedir. Ancak bu durumun meslek okullarındaki öğrencilerin nasıl algıladıkları, öğrencilerin bu ayrımcılığa ilişkin konularının belirlenmesi önemli bir bilgi kaynağı olacaktır. Ayrımcı uygulamaların en yakınındaki kişilerin durumları ve görüşlerinin bilinmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; “ Eğitimde eşitlik ilkesi çerçevesinde endüstri meslek lisesi öğrencilerinin istihdam, toplumsal yaşam ve yükseköğretime ilişkin görüş ve beklentilerinin değerlendirilmesidir.”

Araştırmanın bu genel amacını gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1- Endüstri meslek lisesini tercih eden öğrencilerin, ailelerinin sosyal, kültürel ve ekonomik profili nedir?
- 2- Öğrenciler meslek lisesini, hangi etkilerle tercih etmişlerdir?
- 3- Öğrencilerin yükseköğrenime ilişkin görüş ve beklentileri nelerdir?
- 4- Öğrencilerin istihdama yönelik beklentileri nelerdir?
- 5- Öğrenciler kendilerini genel lisede okuyan öğrencilere göre nasıl değerlendirmektedir?
- 6- Öğrencilerin, endüstri meslek lisesini tercih etmelerindeki etkenler, sosyal, kültürel ve ekonomik profilleri ile bölümlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Eğitimin toplumun diğer kurumlardan ana farkının, toplumların dokularından kaynaklanan değer, beklenti ve özlemlerle, geleceğin insan gücünün niteliklerini oluşturma sorumluluğudur. Burada üç konu öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi toplumların dokuları ki, bu geçmişteki yaşantılardan kaynaklanan, şimdiki zaman kesitindeki yaşamın doğru tanımını içermektedir. Diğerleri ise toplumların beklentileri ve özlemleri ki, bunlar da geleceğe doğru yapılacak plan, katkı ve yatırımların yönünü belirtmektedir. Sunulan tezin, toplumun eğitim alanında, bütün toplumların altına imza attıkları evrensel belgeler çerçevesinde, etik, eşitlik ilkelerine uygun bir düzeye ulaşıp ulaşmadığı konusunda sınırlı bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Mesleki eğitim, ferde, iş hayatında geçerliliği olan bir meslek için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandırma ve ferdin yeteneklerini, işi bir araç olarak kullanarak çeşitli yönleri ile geliştirme sürecidir. Ulusal kalkınma çabalarında büyük umutlar bağlanan mesleki ve teknik eğitim kurumları, uzun süredir çeşitli sıkıntılar yaşamakta ve var oluş gerekçelerini oluşturan en temel görevlerini bile yerine getirememektedirler. Bu sorunlara, her ülke kendi koşul ve olanaklarına göre çözümler aramakta, bazıları başarılı olurken, bazılarının durumu daha da kötüleşmektedir.

Bu araştırmanın, meslek okullarında yaşanan problemlerin çözümü doğrultusunda yapılan/yapılacak olan tartışma ve çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırma sonuçlarının, eğitime ayrılan kaynakları, eğitim tür ve düzeylerine paylaştırma sürecinde eğitim planlamasına ve programların hazırlanmasında görev alanlara ışık tutacağı umulmaktadır.

Araştırmaya konu olan problemin, problem durumunda belirtilen tüm sorunlara ışık tutmada sınırlı bir güce sahip olduğu bilinmektedir. Ancak böyle bir problemin araştırılmasının gerekli olduğuna inanılmaktadır. Aynı

zamanda bu araştırmanın belirtilen çerçevede, daha ayrıntılı çalışmaların hızlandırılması konusunda bir başlangıç olabileceği düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sağlıklı bir biçimde gerçekleştirebilmesini sağlamak ve belirtilen amaçlara ulaşabilmek için araştırma sınırlandırılmıştır. Araştırma Ankara ili Altındağ İlçesinde Erkek Teknik Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Endüstri-Meslek Liselerinin Mobilya, Metal İşleri, Elektrik, Motor, Bilgisayar ve Elektronik bölümünde, 2004-2005 öğretim yılında üçüncü (son) sınıfta olan öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Mesleki ve Teknik Eğitim Okulları: Araştırmada, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretim Genel Müdürlüğü , Din Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı lise düzeyinde okullardır.

İşgücü Piyasası: Üretimde kullanılmak üzere işgücü isteminde bulunan firmalar ve cari ücret üzerinden çalışmaya hazır olanların davranışlarının sergilendiği işleyiş yada bunların yer aldığı piyasadır.

Teknisyen: Endüstriyel sökterlerde bir işin gerektirdiği bilgi ve beceri düzeyine ulaşmış teknik hizmetlerde mühendise yardımcı olan nitelikli işçi ile mühendis arasında yer alan orta kademedeki teknik elemandır.

Endüstri Meslek Lisesi: Ortaokul üzerine öğrenim süresi üç yıl olan, çeşitli meslek alanlarında endüstrinin ihtiyaç duyduğu mesleki yetiştirmeyi sağlamak üzere öğrencileri, iş yaşamına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır.

Teknik Lise: Birinci yılı endüstri meslek liseleri ile ortak öğretim yapan ve Türkçe, Matematik, Fizik, Kimya ve meslek alanlarına göre değişen bir meslek dersinde başarı gösteren öğrencilerin devam ettiği, 4 yıl süreli teknisyen yetiştiren okullardır mezunları teknisyen " ünvanı" almaktadır.

BÖLÜM II.

İLGİLİ ALAN YAZIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilgili alan yazında konu ile ilgili bilgiler ve mesleki teknik eğitimin gelişim süreci ve bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar özetlenmiştir.

İlgili Alanyazın

Eğitim sisteminin ekonomik yapıya bütünüyle eklenmesi sürecine girilmesi ve az gelişmiş ülkelerin ekonomik yapılarının borç batağı içinde doğrudan birkaç ülkeye ya da onların denetimindeki uluslararası örgütlere bağımlı hale gelmesi eğitim etkinliğindeki bağımlılaşmayı da kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu bağımlılık ile de ülkeler, içinde buldukları koşulların farkına varma ve bunları aşma konusunda sözkonusu edilebilecek önemli bir aracı da ellerinden kaçırmaktadırlar. Ekonomik yapının bağımlılaşması ile eğitim sisteminin de, bunu bir kısır döngüye çevirecek denli, içeriği ve yapısından hedef kitlesine değin bir farklılaşma oluşturması kaçınılmaz olacaktır. Eğitimde gereksinme ve nitelik görelidir. Her ülke farklı önceliklere sahiptir ve bu öncelikler ülkelerin buldukları koşulların, kültürel sosyal birikimlerinin bir ürünüdür (Aksoy, 2003).

Ekonomik sisteme yönelik olarak örgün eğitim kurumlarında gerçekleştirilecek meslek eğitiminin sınırlılıkları ve sorunları dışında, demokratik toplumlarda eğitime yüklenen anlam ve beklentilerin mesleki eğitimi de içerecek şekilde genişlemesi söz konusudur. Bu çerçevede, mesleki - teknik eğitim ve genel eğitimi birlikte ele almayı gerektiren önemli bir gelişme sunmaktadır. Mesleki eğitimin toplum ve birey üzerindeki etkileri, bireyin kişisel gelişimi, toplumun demokratik gelişimi ve üretim yeteneklerinin geliştirilmesi boyutlarının bir etkileşimi olarak ele alınabilir. Bu çerçevede, mesleki eğitim kendi başına, teknik uzmanlık ile tasarlanabilen ve gözlenebilen bir eğitim türü olmaktan çok, birey, toplum ve ekonomik yapı ilişkileri içinde ele alınacak ve değerlendirilebilecek bütünlüklü bir eğitim olarak kabul edilmelidir (Eğitim-Sen, 2005).

Birkaç seçimlikle birlikte ortak ana programın önerilmesi yoluyla reformcular genel/liberal eğitimin “asıl mesleki” (Adler 1982) olduğunu savunma eğilimi gösterdiler, ki tüm orta okul öğrencileri spesifik iş eğitimine değil ancak kariyer yönelimine gerek duyarlar. Kariyer eğitimi en iyi deneyime dayalı staj (internship) programları ile sürdürülebilir ve eşitlik en iyi ikinci sınıf statülü mesleki yetiştirmeden kaçınma yoluyla başarılabilir.

Eşitlik Kavramının Gelişimi

İnsanlığın tanık olduğu tüm toplumların sınıf, statü, servet ve güç bakımından eşitsiz olduğunu ve bu tarih içinde insanın edilgen olmadığı, eşitsiz dağılımı değiştirmek için uğraş verdiğini ileri sürmek iddialı olmayacaktır. Eşitlikle ilgili tartışmalar uzun bir geçmişe sahip olmasına karşın, eşitlik ve özellikle eşitsizlik bakış açısı, gerçekte modern toplumların bir değeri olarak ortaya çıkmıştır. Genelde toplum bilimciler belli düzeylerde de olsa, servet, güç, saygınlık yoğunlaşmasından kaynaklanan eşitsizliğin kaçınılmaz olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak eşitsizlik kaçınılmaz olsa bile, asıl sorun son aşamada eşitsizliğin derece ve düzeyi ile ilgilidir. Yani eşitsizliğin hiç olmadığı bir sistem tasarımı güç gözükmemektedir. Bununla birlikte, toplumbilim açısından uygun olan, bütün eşitsizlik durumlarının tümünden ortadan kaldırılmasına ilişkin ütopyik sorular ortaya atmaktan çok zenginliğin, gücün ve saygınlığın daha eşit bölünmesini ve daha az yoğunlaşmasının sağlama olanaklarını araştırmaktır (Turner, 1986).

Antikçağda şehir devletlerinin yıkılmasından sonra imparatorluk döneminde iki sorun evrensel bir düşüncenin savunulmasına destek olmuştur. Birincisi, kökenlerin ve geleneklerin farklılıklarını tek bir belirleyicinin yönetimi altında bir arada tutacak “bir dünya görüşü” oluşturma zorunluluğu, ikincisi ise şehir devletin güvenlik duygusunun yok olmasıyla, geniş ve yabancı bir dünyayla karşılaşmanın yarattığı yol göstericilik ve yardım ihtiyacı olmuştur. Bu geniş dünyada yalnız bırakılmış insan, birey olma bilincine yönelmiştir, bu bilincin referansları Stoa öğretisindeki evrensel eşitlik ve özgürlük olmuştur. İlk defa Stoa öğretisinde eşitlik evrensel bir ilke olarak dile getirilmiştir. Bu öğretinin en önemli düşünürü Seneca, insanı

sadece insan olduğu için öz bakımından eşit ve saygı değeri kabul etmekle birlikte, efendilerin kölelere dostça nazik davranmaları gerektiğini öğütlemekten ileri gitmemiş, kölelerin düzeni yıkmaması için, mevcut düzeni meşrulaştıran bir araç sunmuştur (İnceoğlu, 2001).

Eşitlik tartışmaları, toplumsal grupların yurttaşlık aracılığıyla toplumsal katılımı gerçekleştirme yolunda verdikleri etkin ve bilinçli savaşımdan doğmuştur. Modern eşitlik çözümlenmesinin tarihini “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” sloganıyla ortaya çıkan 1789 Fransız devriminden başlatmak olanaklıdır. Her ne kadar Fransız devrimi, siyasal alanda sınırlı kalmışsa da, eşitlikçi bir temelde toplumsal katılımın bir gereği olarak sivil hakların modern temelini sağlamıştır. Modern demokrasilerde sahip olunan eşitlik biçimleri, bir ölçüde bağımlı grupların daha hakkaniyetli bir zenginlik ve güç bölüşümü elde etmek için giriştikleri radikal ya da şiddete dayalı eylemlerin ürünüdür. Siyasi partiler ya da sendikalar aracılığıyla ortaya konan işçi sınıfı hareketlerinin sosyal hakların gelişmesine büyük katkısı olmuştur. Daha yakın zamanlarda kadın hareketi, kadınların ve çocukların toplumdaki yasal statüsünde önemli gelişmeler yaratmıştır. Irklar arası eşitliği savunan hareketlerde, eşitsizliklere karşı koyuşun bir diğeri örneğini oluşturmaktadır (Turner, 1986)

Demokrasinin en yerleşik anlamlarından biri, insanlar arasında önemli ölçüde eşitlik olması gerektiğini içler; bu hem bir toplumun mensubu olan tüm yetişkinlerin toplum yaşamının önemli yönlerini belirleyen kararlar üzerinde olabildiğince eşit bir etkiye sahip olabilmeleri gerektiği anlamındadır, hem de servet, toplumsal mertebeye veya eğitim ve bilgiye erişimdeki eşitsizliklerin toplumsal yaşamın çeşitli alanlarından herhangi birinde, bazı insan kümelerinin diğelerine devamlı olarak boyun eğmesiyle sonuçlanacak ya da siyasal hakların fiilen kullanılmasında büyük eşitsizlik yaratacak kadar büyük olmaması anlamında böyledir. Eşitliğin savunucuları hiçbir zaman bireylerin fizik, akıl ve karakter bakımlarından birbirlerinin tıpatıp aynısı oldukları ya da eşit oldukları gibi bir düşüncüyü ileri sürmemişlerdir. Görüşlerini farklı düşüncelere dayandırmışlardır (Bottomore, 1997, s.118).

Bu görüşlerden ilki, tüm bireysel özelliklerine karşın insanların bazı özsel yönlerden birbirine benzer olduklarıdır., insanların fiziksel, duygusal ve düşünsel gereksinimlerini vardır. Bireylerin niteliklerindeki çeşitlilik alanı görece dardır ve bu alanın ortalarında bir yığılım vardır. İkinci nokta, insanlar arasındaki bireysel farklılıkların ve onlar arasındaki toplumsal ayrımların iki ayrı şey olduğudur. Bu önemli ayrımı Rousseau çok uzun zaman önce yapmıştır: “Ben insan türü arasında iki tür eşitsizlik olduğunu düşünüyorum; birincisine doğal yada fiziksel eşitsizlik diyorum, çünkü bu eşitsizlik doğa tarafından belirlenmekte ve yaş, sağlık, bedensel güç ve zihin yada ruh niteliklerinin farklılığından meydana gelmektedir. Diğeriyse ahlaki ya da siyasal eşitsizlik olarak adlandırılabilir, çünkü bu tür uyuşma dayanmaktadır; insanların rızasıyla belirlenmiş yada en azından onaylanmıştır. Bu ikincisi, bazı insanların başkalarının zararına olarak yararlandıkları farklı ayrıcalıklardan oluşur; daha zengin, daha saygın, daha güçlü, hatta zorla başkalarına boyun eğdirecek durumda olmak gibi ayrımcılıklar (Bottomore,1997, s.19).

Toplumdaki başlıca eşitsizlikler, esas olarak toplumun ürünleri olup mülkiyet ve katılım, siyasal ve askeri iktidar kurumlarınca yaratılıp sürdürülmekte ve hiçbir zaman önde gelen bireylerin hırslarına tümüyle direnme bile belli inançlar ve öğretilerle desteklenmektedir. Bu düşünceler bizi eşitlikçi görüşlerin karakterine ilişkin olarak üçüncü konuya getirir. Eğer ne eşitsizlik, ne de eşitlik insanların basitçe kabul etmek zorunda oldukları doğal bir fenomen değilse, birinin ya da diğerinin savunması tümüyle gerçek olgulara dayanan bilimsel bir iddianın sunumundan değil, ahlaki ve toplumsal bir idealin formüleştirmesinden ibarettir. (Bottomore, 1997, s.120)

Varlıksal eşitlik, ahlaki ya da dinsel sistemlerle, özellikle geleneksel Hıristiyanlık ya da daha yakın zamanlarda hümanist Marksizm’le yakından ilişkili bir savdır. İnsanların özleri gereği eşit olduklarına inanmak, kültürel görelilik anlayışımızı çiğneyebilecek güçlü bir ahlaki temellendirme gerektirir. İnsanlar arasındaki eşitliğin mutlak bir temeli olduğu fikrine, toplumsal eşitliği destekleyen çağdaş uslamalarda pek rastlanmaz. Liberal ve demokratik

geleneklerde fırsat eşitliği ve şartlarda eşitlik düşüncesi, genel eğitim sistemi aracılığıyla yetenek ve beceri edindirmenin modern refah programlarının önemli bir özelliği oluşturması durumunda, yurttaşlığın gelişmesine temel olmuştur. Bu eşitlik biçimleri, vergi reformu, sosyal yardımlar ve başka toplumsal iyileştirme biçimleri aracılığıyla zenginliği yeniden bölüştürmek üzere tasarlanan siyasal programlarla birlikte gelişmiştir. Son olarak sonuçlarda eşitlik, rekabete ve piyasaya özgü eşitsizlikleri gidermeyi amaçlayan pek çok sosyalist politika programının bir parçası olmuştur (Turner, 1986).

Modern demokrasilerde en yaygın eşitlik türü olan “fırsat eşitliği”, toplumsal, siyasal ve ekonomik kökenlerine, kısacası sınıfsal konumlarına bakılmaksızın, herkesin yetenek ve becerileri ölçüsünde yarışabileceğini öngören liberal bir ilkedir. Bu yarışın kuralları yasalarla düzenlenmiştir ve “tüm insanlar yasalar önünde eşittir”. Hobsbawm’a göre, bu ilke ilk kez ortaya atıldığı dönemden bu yana resmi eşitlik temelleri üzerine hiyerarşik bir toplum düzeni kurmanın aracı olmuştur. Hobsbawm’ın bu görüşü, konuya getirilen Marksist yorumu yansıtmaktadır (Ünal, Özsoy, 1999).

Eşitlik kavramının ve düşüncesinin tarihsel gelişimi genel olarak incelendiğinde, fırsat eşitliği’nin, 20. yüzyılın ortalarına dek yaygın olarak kullanılan, ancak daha sonra terk edilen, eski (arkaik) bir sözcük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla günümüzde fırsat eşitliğinden söz etmeyi sürdürme, bir anlamda anakronizme düşmek olarak nitelendirilebilir. Gerçekten demokratik geleneğin, daha doğrusu klasik demokrasinin liberalizmle eklemlendiği 19. yüzyıla değin, fırsat eşitliği kavramının pek kullanılmadığı 20. yüzyılın ortalarından itibaren ise, ise eşitlik düşüncesinin kazandığı yeni açılımların başka kavramlarla (Fırsat ve olanak eşitliği, koşullarda eşitlik, sonuçlarda eşitlik vb.) ifade edildiği gözlemlenmektedir (Ünal, Özsoy, 1999).

Eşitlik ilkesi başlangıçta, daha çok felsefi, dinsel ve öznel bağlamlarda ele alınıyor, gerçekleştirilmesi ancak sınıfsız toplumlarda olası bir türsel eşitlik anlayışını yansıtıyordu. Demokrasi geniş anlamda tanımlandığında

eşitlik kavramıyla özdeşleşir, en azından eşitliğin demokrasinin içerdiği bir ülkü olarak belirtilebilir. Eşitlik, özgürlük ve adaletle birlikte, modernitenin demokrasi projesinin sacayağını oluşturur. 19. yüzyıldan itibaren demokrasi, liberal ideolojinin sağladığı temeller üzerine oturmaya başlayınca, eşitlik ilkesi de, sınıfsal kökenleri ne olursa olsun, tüm bireylerin serbestçe rekabet edebilmeleri için, yeterliliklerini artırma fırsatlarındaki eşitlik olarak yeniden yorumlanmıştır. Fırsat eşitliği kavramı gerçekte kendi içinde çelişkilidir. (Ünal, Özsoy, 1999).

Fırsat eşitliği bir yandan eşitsizliği öngerektirir, çünkü sınıflı bir toplumda fırsat üst sınıflara atlama, daha iyi bir yaşam düzeyine yükselme demektir. Başka bir anlatımla fırsat eşitliği kavramına ilişkin olarak fırsatlara ilişkin bir hiyerarşiyi yansıtır. Bu durumda fırsat eşitliği, bir kimsenin kendisi için daha iyi ve daha çok şeyi elde edebilmek için başkalarıyla yarışmada eşit hak sahibi olması anlamına indirgenmiş olur. Böylece fırsat eşitliği kapitalist mülk edinme, sahip olma mantığı uyarınca kendi karşısına dönmüştür (Ünal, Özsoy, 1999).

Fırsat ve olanak eşitliği ya da koşullarda eşitlik kavramıyla dile getirilen eşitlik düşüncesi, insanların yarışa başlama koşullarının birbirinden çok farklı olması nedeniyle, onlara yalnızca fırsat tanınmasının yeterli olmayacağını görülmesi üzerine ortaya atılmıştır. Fırsat eşitliğiyle yakından ilişkili olan koşullarda eşitlik savı, yarışa katılanların aynı noktadan başlamaları gerektiğini ve yarışı benzer engellerle sürdürmelerinin sağlanmasını ön görür (Ünal, Özsoy, 1999).

İnsanların içinde bulunduğu koşulların ve sahip oldukları olanakların eşitlenmesine karşın, yarışın sonunda vardıkları noktalar, yani elde ettikleri yarar ve ürünler hem nicel hem de nitel yönden farklı olabilmıştır. Var olan eşitsizliği yeniden üreten ve giderek derinleştiren bu durum karşısında, koşullarda eşitlik kavramının sınırları biraz daha genişletilerek, “sonuçlarda eşitlik” anlayışına ulaşılmıştır (Ünal, Özsoy, 1999).

En geniş anlamıyla eşitlik, adil yargılamayı hakkaniyeti, insanlığı, ahlak ve hak kavramlarını düşündürür. Bu denli geniş olan eşitlikle ilgili politikalar üretmek ve politikaları uygulamak için onun sınırlandırılması gereklidir. Adil uygulama, temelini Thomas Aquinas'ın doğal yasasında bulur; kavram, Jeremy Bentham ve Rawls'ın özgürlük ve adalet kavramlarıyla yumuşatılır. Bu sınırlar içinde, insan gereksinimleri ile ilgilenmek ve kamu yararına hizmet için devletin gerekliliğini ortaya koyar. Bugünkü hükümet bağlamı içinde doğal yasa düzenlemesini operasyonel bir tanımlamaya indirgemek oldukça güçtür (Tural, 2002).

Eğitimde Eşitlik

Eşitlik olgusunu kavrayışta ortaya çıkan karmaşa ve güçlük, eğitimsel eşitlik söz konusu olunca daha da artmaktadır. Eğitim sistemi toplumun siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel yapılarıyla etkileşim halindedir. Bu etkileşim, hem eğitimin içerik ve biçimini toplumsal yapıların tarihsel gelişimine göre biçimlenmesine, hem de onların eğitimin biçim ve içeriğinden etkilenmesine yol açar (Ünal, Özsoy, 1999).

Eşitlik veya eşitsizlik tartışmaları iş bölümü ve işgücü ihtiyacına yönelik olarak eğitim sistemini yapılanmasından kaynaklanmaktadır. Sorun eğitimin toplumsal katmanlar arasındaki hareketliliği ne dereceye kadar sağladığıyla ilgilidir. Bu noktada eğitim konusuna farklı yaklaşımlar önem kazanmaktadır. Aslında eşitlik ile eğitim felsefesi arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bunlardan geleneksel yaklaşımı ve çevreci yaklaşımı ele alabiliriz.

Geleneksel yaklaşıma göre eğitim zor bir iştir, yetenek ister, çaba ister; bunlar yoksa insanın eğitimin üstüne gitmesi zordur; masraflı bir iştir. Yetenek bireyler arasında eşit dağıtılmamıştır, farklıdır. Toplumda herkesin yüksek düzeyde eğitim görmesine ihtiyaç yoktur. Bir elit grup gereklidir. Eğitim sisteminin amacı, insanları yeteneklerine göre seçmek ve elemek yoluyla toplumsal piramidin içine yerleştirmektir. Bu yolla elit bir sınıfı oluşturmayı garanti altına alırsınız. Bunlar da toplumu yönetir. Eğitim

sisteminin başarısı elit sınıfı yetiştirilmesiyle ölçülür. Elit sınıf entelektüeldir, çok yönlü, kavramsal alanda yetişmiştir. Çevrecilere göreyse önemli olan çevreyi eşitlemektir. Çevreye ve etkileşim ortamına bağlı olarak, yetenek zaman içinde farklılaşır. Çevreyi eşitlerseniz yetenek eşitlenir. Yetenek testleri kültürel olarak yanlıdır. Elit gruplar antidemokratiktir. Seçme-eleme sistemleri sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarının aleyhine işlemektedir. Yetenek ayırımı değil toplumsal ayrımcılık yapılmaktadır (Ergen, 2004).

Eğitimde eşitlik tartışmalarının evrimi, eğitim girdilerinden (öğretmen niteliği ve niceliği, öğrenme ortamı, ders araç ve gereçleri, program, finansal kaynaklar, öğrenci grubunun bileşimi vb.) çıktılarına (belge, gelir, statü, yaşam şansı vb.), yönelen bir eşitlik anlayışı doğrultusunda gerçekleşmiştir. Eğitimsel araştırmalar, eğitim hakkından eşitçe yararlanabilme konusunda belli ölçüde başarı sağlanabilse bile, bunu eğitimsel kazanımlar yada sonuçları eşitlemede yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Aynı eğitimi almış kişilerin cinsiyet, aile, toplumsal sınıf kökeni vb. etkenlere göre farklılıkları, eğitimin getirilerinin farklılaşmasına da yol açabilmektedir. Kentlerde ve gelişmiş coğrafi bölgelerde eğitimin hem bireysel hem de toplumsal getiri oranı görece yüksektir (Ünal, Özsoy, 1999).

Okul ile aile, toplumdaki sınıf sisteminin toplumsal eşitsizliklerini yeniden üretme eğilimindedir. Örneğin B, Bernstein konuşma kodlarındaki sınıfsal farklılıkların, okul ve eğitim başarısındaki değişkenliği kısmen açıkladığını öne sürmüştür. Orta sınıf çocukları evlerinde, okulda geçerli olan dilsel kalıplarla son derece uyumlu, özenli bir konuşma kodu edinirler. Oysa işçi sınıfı çocuklarının konuşma kodu kısıtlıdır; düşünsel serbestlik ve genellikle değil yalınlık ve doğrudanlıkla nitelenen kısıtlı konuşma kodu söz konusudur. Bu kısıtlı kod okul çevresinde belirli bir dezavantajdır (Turner, 1986).

Kültürel yoksunluk kuramı, eğitimde yeteneğin aynı kaldığı durumlardaki başarı farklılıklarının açıklanmasında önemlidir, fakat (en

azından sonuçlar düzeyinde) tüm kabahati çocuk ve aileye yüklenmesinden ötürü eleştirilmiştir. Toplumsal seçkinler ve onlara hizmet eden eğitim sistemi bu kuramdaki eleştirinin dışında kalır. R.Boudon, kültürel yoksunluk ve sınıf içi etkileşim kuramlarına yanıt olarak şunu söyler: Çocuklar okullardaki alt kültürlere maruz kalmasalardı da, genel tabakalaşma sistemindeki yerlerinin bir sonucu olarak gene dezavantajlı olurlardı. Boudoin'un vardığı sonuçta şudur: Eğitimdeki fırsat eşitsizliği, ancak toplum tabakalı yapısından ya da okul sistemi ayrımcılıktan tümüyle kurtulursa yok edilebilir. Batılı toplumlar için bunların ikisi de pek olası görülmediğine göre, eğitimdeki ve mesleki hareketlilikteki mevcut eşitsizlikler sürecektir. Toplumsal eşitsizlik sınıf farklılıklarının okul sistemine sınıftaki altkültürlerin kalıcılığına ve evde ortaya çıkan kültürel beklentilere bağlayan işlevsel bir döngü tarafından korunup sürdürülmektedir (Turner, 1986).

Meritokratik değerlere dayalı toplumsal devingenlikteki (mobilty) rolü nedeniyle eğitim, sahte bir eşitlik duygusunu en rahat biçimde bireylerde içselleştirdiği ve paradoksal olarak her türlü toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretildiği ve meşrulaştırıldığı önemli üst yapı kurumlarından biridir. Toplumsal tabakalaşmayı esas alan liberal düşüncede eğitimsel eşitlik ulaşılmaz bir hedef olarak kalırken, Marksist gelenekte, aşırı ve haksız eğitimsel eşitsizliklerin ancak üretim araçlarının kolektifleştirildiği sınıfsız toplumlarda ortadan kaldırılabilceği görüşü egemendir (Ünal, Özsoy, 1999).

Burrap, Brimley ve Garfield'e göre(1996) eşitlik fırsat eşitliği ile ilgili bir kavram olup demokratik eğitimin özünü oluşturur. Eğitim yoluyla okullardaki tüm çocuklara ve gençlere kendini gerçekleştirme, üretkenlik, toplumsal sorumluluk, güçlü insan ilişkileri olarak genel çerçevesi verilen boyutlarda eşit fırsatlar sunmak gerekir. Bu anlamda eşitlik, tüm çocuk ve gençleri birbiriyle aynı (özdeş) olarak görmez; ancak eşitlikten en az temeli yakalamak üzere, örneğin her öğrenciye eşit miktarda parasal kaynak ayırma eşitlik göstergesidir (Tural,2002).

McMohan (1982) eşitliği, toplumun adalet konusundaki felsefi ve etik standartlarını başarmak üzere kaynakların (veya maliyetlerin) yeniden dağılımını kapsayan bir kavram olarak tanımlar. Eşitlik kavramına eğitimde fırsat eşitliği olarak yaklaşıldığında, çocuklar ya da gençler tanımlamanın öznesi durumuna gelir. Bununla birlikte kaynakların kamusal fonlardan sağlanması söz konusu olduğunda, vergi yükümlülerinin de eşitlik kavramı içinde yer aldığı gözleniyor. Eğitimde fırsat eşitliği, daha çok fırsat ve kaynağa gereksime duyan düşük gelirli ailelerin çocukları, azınlıkların çocukları ya da özürlü çocuklar gibi grupları dikkate alır (Tural,2002).

Berne ve Stifel'e göre (Tural, 2002, s.154), pozitif anlamda fırsat eşitliği görüşü, başarı düzeyi, öğrencinin güdülenme düzeyi, istek, çaba, zeka ve yetenekler gibi kişisel özelliklere de bağlı olmakla birlikte, başarılı olmaları için tüm öğrencilere eşit fırsat ve olanakların verilmesi gerektiği yaklaşımına dayanır. Negatif bağlamda fırsat eşitliği, öğrenci başarısının onun kendi çabaları dışındaki koşullara bağlı olduğu(ailenin sosyoekonomik düzeyi, yerleşim yeri, etnik ya da ırksal kimliği, cinsiyeti ya da özel bir eğitime gereksinme duyması gibi) savına dayanır.

Başaran'a göre (1982) eğitimde fırsat eşitliği, "eğitim için elverişli durum, ortam yaratmak", "okulu her yurttaşın ulaşabileceği bir yere götürmektir." Eğitimde olanak eşitliği ise "yurttaşlara ulaştırılan eğitimin hiçbir ayrıcalık gözetmeksizin denk olarak sunulması" demektir. Başaran'a göre bu denkliğin üç ölçütü, eğitim programlarının eşitlenmesi, eğitim ortamlarının eşitlenmesi ve eğitim maliyetlerinin eşitlenmesidir. Başaran, eşitlenme kavramının parametrelerini köy kent, varlıklı yoksul, uzak yakın ve kız erkek olarak koyarken eşitliğin mutlak anlamından çok, yararlılarda bir oluşturma gereğinden söz etmektedir (Başaran, 1982).

Eğitimsel kaynakların dağılımında üç tür eşitlikten bahsedilir bunlar; yatay eşitlik, dikey eşitlik ve kuşaklar arası eşitlik. Yatay eşitlik, malların, hizmetlerin veya belli bir yükün dağılımında adalet karşılık gelmektedir. Ancak bu tanımlama gereksinmelerinin gerektirdiği dağılımda adaletin neyi ifade ettiğine ilişkin bir belirsizliği de içinde taşımaktadır. Genellikle eşit bir

dağılım denk olmanın öğelerini içermesine karşın adil olmayan bir dağılım temel eşitsizlik öğelerini kapsar. Berne, Stefel'e göre (1999) yatay eşitlik, eşit olarak konumlanmış çocuklara eşit davranılması, eşit uygulamaların yapılması gerektiğini ileri sürer.

Eşitlere eşit uygulamadaki kararlılık, eşit olmayanlara da eşit olmayan uygulamalarda bulunmayı gerektiren "dikey eşitlik" kavramını ortaya koymuştur. Dikey eşitlikte iki standarttan yararlanılabilir. Yarar standardına göre, bireyler ve gruplar sistematik biçimde farklı yararlar sağladıkları zaman onlara bir bakıma eşit olmayan uygulama yapılmış olmaktadır. Eğer bireyler ve gruplar, devletten farklı yararlar sağlıyorsa, vergilerde farklılaştığı dolayısıyla edinen yararlardaki farklılığı yansıttığı için eşitliğe hizmet edilir. Yetenek standardı, yetenek düzeyleri açıkça birbirinden farklı bireyler ya da gruplar arasındaki eşitsiz uygulamayı doğru bir uygulama olarak değerlendirir. Vergi yükümlüsü örneğinde olduğu gibi, ödeme yeteneğindeki eşitsizlik vergi sorumluluklarındaki eşitsizlik için meşru bir dayanak oluşturmaktadır (Tural,2002).

McMahon'a göre (1982) eşitlik kavramları eğitim çıktılarını eşitleme açısından ele alındığı zaman öğrencilerin akademik yetenekleri ve ailelerin ödeme gücü eşit olmadığı için, kavramlar fırsat eşitliği ve yatay eşitliğin bir adım ötesine gitmektedir. Öğrencilerin yetenekleri, ailenin eğitimi, ailenin serveti, öğrencilerin bilgi ve beceri birikimine veya insan sermayesi birikimine bir bütün olarak katkıda bulunurlar. İnsan sermayesi kuramı perspektifinden, eğitim süreci sonunda edinilen belgeler, mezunların bilgi ve becerilerini ortaya koyarlar; bu da onların yaşam boyu "tam kazanç" elde edeceği beklenir. Daha açık bir deyişle tam kazanç kavramı, bireylerin emek gelirin ek olarak boş zamanları esnasında eğitimden dolayı elde ettiği parasal olmayan getirilerin de gelirin eklenmesi gerektirir. Bu çıktılar arasında dikey eşitliği sağlamaya yönelik politikaların, ailelerin "günahlarının" çocuklardan çıkarılması riskini sürekli dikkate alması gerekir. Mali tarafsızlık, ailenin serveti ile öğrencinin geleceği arasındaki ilişkiyi ortadan kaldırmayı amaçlar. Böylece öğrenci için, aile ve çevreden kaynaklanan başlangıç eşitsizliklerinin

ortadan kaldırılması amaçlanır. Yani dikey eşitsizliğin kuşaklar arası geçişi azaltılmak istenir.

Ünal (1996), eğitimde olanak eşitliğinin sağlanmasını, eğitim hizmetini üretenlerin, eğitim hizmetini tüm yurttaşlara ulaştırabilmesi olarak belirtmektedir. Ünal'a göre bu hizmetten yararlanmanın, bir önceki eğitim kademesini bitirme dışında bir koşula bağlanması anlamına gelebileceği gibi, her yerleşim yerinde veya her yerleşim yerinden kolayca ulaşılabilecek bir uzaklığa eğitim kurumunun götürülebilmesi ve sunulan hizmetlerin benzer nitelikte hizmetler olması anlamına gelir. Bu koşul sağlandıktan sonra ise, kişilerin gelirleri, eğitimden beklentileri, eğitime ilişkin tutumları, hazırbulunuşluk düzeyleri, sosyal çevreleri vb. değişkenler, onlara sunulan olanaklardan yararlanma şansını farklılaştırılabilir veya eşitleyebilecektir.

Eğitimde fırsat ve olanak eşitsizliğinin hem hizmet dağıtılırken oluşturulan koşullarla, hem bireysel farklılıklarla, hem de ülkenin sosyo-ekonomik koşulları ile ilgili pek çok değişkenden etkilendiği kabul edilmektedir. Bu değişkenler şöyle sınıflandırılabilir (Ünal 1996).

Ekonomik etkenler (gelir düzeyi, gelir dağılımı)

Toplumsal etkenler (cinsiyet, dil, nüfus dağılımı, aile büyüklüğü, ana-babanın eğitim düzeyi,..)

Politik etkenler (eğitim politikaları)

Psikolojik etkenler (bireysel farklılıklar)

Eğitimde fırsat ve olanak eşitsizliği, eğitim hizmetini üreten devletin ekonomik gücü ve eğitime bakış açısı ile hizmetten yararlanmak isteyenlerin gelir düzeylerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Ülkede yaratılan ulusal gelir büyüdükçe, devletin ekonomik gücünün de artması beklenir. Fakat devletin gerçekleştirmek zorunda olduğu başka harcamalar da vardır. Devletin bunlara verdiği öncelikler gelir dağılımını da etkiler. Eğitime ayrılan kaynakların az veya çok olması, eğitim yatırımlarının çeşitli eğitim tür ve düzeyleri, coğrafi bölgeler arasındaki dağılımı ve eğitimin finansman yapısını, devletin öğrencilere yönelik eğitim yardımlarını etkileyecektir (Ünal 1996).

Ailelerin gelir düzeyleri arasındaki farklılıklar ise, hem ekonomideki ulusal gelir düzeyinden hem de ülkedeki gelir dağılımını etkileyen ekonomik işleyişten etkilenir. Ailelerin gelir düzeyi arasındaki farklılıklar, diğer mal ve hizmetleri satın alma olanağı gibi, eğitim hizmetlerinden yararlanma, bir anlamda onu satın alabilme olanağını da farklılaştıracaktır.

Düşük gelir grupları, henüz tamamen karşılanmamış olan beslenme gereksinimlerine öncelik verirken, yüksek gelir grupları kültürel gereksinimlere görece daha fazla kaynak ayırma eğiliminde olabilirler. Bunun gibi eğitime ilişkin tutumlarda farklıdır. Bazı gelir gruplarında aileler, eğitimi sürdürmeyi çocuğun geleceği açısından çok önemli bulurken, bazı gelir grubundaki aileler eğitimi çok gerekli bulmayabilir veya gerekli bulsalar bile, gelir düzeyleri, ailenin büyük olması veya ayırabilecekleri kaynak yetersiz olabilir (Ünal 1996).

Çocuk okula gidebilse bile, ailenin büyüklüğü ve çocuğun cinsiyeti, ailenin olanaklarının çocuklar arasında paylaştırılmasını etkilerken, ailenin eğitim düzeyi ve eğitimden beklentileri de eğitimin sürdürülmesinde etkili olur. Böylece çocukların sahip olacakları eğitim fırsatı, nasıl bir ailenin üyesi olduklarına bağlı olarak farklılaşacaktır.

Bir ülkede eğitim olanaklarının “eşitlik” ilkesine göre dağıtılması, coğrafi bölgelere ve çeşitli yerleşim birimlerine (köy, ilçe, kent) yapılan eğitim yatırımlarının, aradaki kazançlılık farklılıklarına rağmen gerçekleştirilmesini gerektirir. Eğitimde fırsat eşitsizliğini yaratan psikolojik etkenler konusundaki görüşler ise “bireysel farklılıklar” üzerinde yoğunlaşmaktadır. Fırsat ve olanak eşitsizliğine yol açan ekonomik, toplumsal ve politik etkenler kontrol altına alındığında bile, bireylerin gizli güç ve yetenekleri eşit olmadığı için eşitsizliğin devam etmesi beklenir. Atipik bireylere sağlanan özel eğitim, eşitliği sağlamaya yönelik programlar olarak değerlendirilebilir(Ünal 1996).

Okullaşma ile sosyal köken arasında bir ilişki vardır. Sosyal kökenle ilişkisi olan başka bir şey de akademik erişidir. Akademik erişideki ve eğitim süresindeki farklılıklar, entelektüel yeteneklerdeki farklılıkların bir yansıması değildir. Toplumsal sınıfın eğitim başarısıyla ilgisinin reddedilmesi oldukça güçtür. Sistemin savunucuları, bu açık durum karşısında, reddetmeyi bırakmış ve durumun giderek düzeldiğine dikkat çekmeye yönelmişlerdir. Buradaki önemli soru ise, ne kadar iyileşme olduğuyla ilgilidir. Lise mezunu olma konusunda, sınıflar arasında eşitlik giderek artmaktadır, ancak üniversiteye geçiş konusu hala sınıflarla ilişkilidir. Bu yöndeki kanıtlar, ana-babanın sosyal statüsü ve eğitim düzeyinin çocukları ile karşılaştırmaya değer olduğunu göstermektedir (Ünal 1996).

İktisat dilinde talep, tüketicinin geliri, zevkleri ve satın alabileceği diğer malların fiyatları sabit kabul edilerek bir malın belli bir zaman süreci içerisinde talepte bulunan miktarların sadece o malın fiyatına bağlı olarak değişebileceği ifade edilmekte ve buna fiyat miktar ilişkisi de denmektedir. Serin, iktisat alanında talebi; “herhangi bir maldan, herhangi bir anda, herhangi bir fiyata alıcıların satın almak istedikleri miktar olarak tanımlamaktadır. Eğitim hizmetlerine olan talebi ise, H. Correa'nın ifadesiyle “kişinin, belli bir konu ile ilgili olarak belli bir düzeyde, belli bir eğitim kurumuna devam edebilme olanağı” şeklinde tanımlamaktadır (Serin, 1979).

İktisat dilindeki talep tanımı ile eğitim talebi tanımı arasındaki farklılıklar eğitim hizmetinin tanımından kaynaklanmaktadır. Nitekim Eğitim, değişim değeri taşıyan bir mal olarak hizmet niteliğindedir. Üstelik bu hizmeti almak için aynı bedeli ödeyen herkes aynı değerinde doyum sağlayamaz. Çağdaş toplumların çoğunda belli bir düzeye kadar eğitim görmek zorunlu olmakla birlikte, insanların değer durumları elverişli değilse bu gereksinimden vazgeçmeleri, ertelemeleri veya baskı altında tutmaları olanaklıdır (Aksan, 1986).

Sunulan her eğitim ve yetiştirme hizmetinden yararlanmanın bir bedeli yani fiyatı vardır. Her bir tür ve düzey eğitiminin ve farklı tür yetiştirmelerin fiyatları birbirinden farklıdır. Hatta bireylerin aynı tür ve düzey eğitim için

ödemeleri gereken fiyat bile birbirinden farklı olabilmektedir. Eğitimin, fiyatı belli bir eğitim tür ve düzeyi için piyasada oluşan tek bir fiyat değil, bireyden bireye farklılaşabilen bir fiyat olmaktadır. Eğitimin bu özelliği, onu diğer mal ve hizmetlerden ayırmaktadır.(Ünal, 1996)

Bireysel Eğitim Taleblerinin toplamı, eğitimin toplumsal talebini ifade eder. Toplumsal talep, onu etkilediği kabul edilen değişkenlerden yararlanarak tahmin edilir. Ancak, örneğin zorunlu eğitime yönelik toplumsal talebin, bir ülkedeki zorunlu eğitim çağı nüfusuna hemen hemen eşit olduğu belirtilebilir. Çünkü bireylerin bu düzeydeki eğitime devam etmeme seçenekleri yoktur. Diğer eğitim tür ve düzeyleri için toplumsal talebi tahmin etmenin böyle kolay bir yolu yoktur (Ünal,1996).

Eğitimde toplumsal istem, üretim sürecinin sunum(arz) yönüne yöneliktir. Burada bireysel ve toplumsal eğitim talebi eğitim planlamasının belirlemektedir. En üst amaç, toplumda yaşayan kişiler arasında eğitim açısından adilliği sağlamaktır. Bu üst amaçtan kişinin yada toplumun eğitim bakımından şans ve fırsat eşitliğine sahip olması amaçlanmaktadır. Basit Toplumsal istem modeli eğitim sisteminin gelişimi, bireysel istemlerinin toplamınca şekillenir. Bu, geçmişin eğitim politikasına ilişkin ve yapısal yetersizliklerin ileriye uzatılması anlamına gelir (Hesapçioğlu, 1994).

Bireysel eğitim talebi; bireyin örgün ya da yaygın belli bir programa devam edebilme olanağıdır. Bireysel eğitim talebi, zorunlu eğitim sonrası eğitim kademeleri için çoğu kez bir meslek talebidir. Bireyin gelir ve getiri oranı beklentilerini meslekle ilgili gelirden vazgeçerek gelirini artırma gibi bir amacı olmadan da eğitim talebinde bulunmaktadır. Bazen de önceki eğitsel hazırlıklar, anne baba ve tercihleri kişisel güdülenme gibi bir grup etken, talebi önceden yönlendirir. Eğitim sisteminin işlevlerinden biri de, işgücü beklentilere dönüştürmektedir (Ünal, 1997). Bireysel eğitim talebini etkileyen pek çok etken vardır. Bu etkenlerin çeşitli biçimlerde gruplandırılabilmesi olanaklıdır. Harnqvist(1978), bireylerin eğitim ile ilgili seçimlerini etkileyen değişkenleri şöyle sınıflandırabilmektedir;

Bireysel etkenler
Öğrenci özellikleri
Cinsiyet
Bilişsel yetenekler
Öğrenci başarısı
İlgiler
Beklentiler

Kişisel Çevre
Aile Kökeni
Akran Grubu
Okul Çevresi
Kurumsal Etkenler
Eğitim Sistemi
Seçme Öncesindeki Koşullar
Seçme durumu ile ilgili koşullar
Tahmin edilen yapısal değişimler
Eğitim Sistemi dışındaki toplum
Nüfusal etkenler
Meslek ve ekonomi
Sosyal ve Kültürel koşullar

Bu kümelenmeyi iki şekilde de ifade etmek olanaklıdır. Birincisi; kişinin gerek öğrenci olarak, gerek içinde bulunduğu çevre olarak, özelliklerini yansıtan, ikincisi ise, kendisi ile ilgili olmayan ama içinde bulunduğu toplumun ve onun içinde yer alan eğitim sisteminin özelliklerini yansıtan değişkenler olarak da ele alınabilir (Ünal, 1997, s. 141).

Eğitim talebi, bireyin özelliklerinden olan yaş, cinsiyet, kalıtsal özellikler, eğitsel başarı, ilgi ve yetenekler ile bireyin ailesi ve çevresinin özelliklerinden olan ailenin sosyo-ekonomik kökeni, arkadaş grubu ve toplumsal çevre tarafından etkilenmektedir.(Kurnaz, 1996)

Zorunlu eğitim sonrasındaki mesleki tercihler eğitim talebini belirlemede önemli bir role sahiptir. Mesleklerin sağladığı kazançlar, istihdam şansı, iş güvenliği gibi özelliklerin bulunması bireyin bu olanakları sağlayacak okulları tercih etmesinde önemli bir tercih nedenidir. Ailenin gelir düzeyi de eğitim talebinin belirleyicisidir. Ailenin gelir yüksekse bireysel talebi olumlu yönde düşükse olumsuz yönde etkilemektedir. Yükseköğretim programlarını yüksek gelirli ailelerin çocukları izlemektedir (Ünal, 1997, s. 144)

Toplumdaki sosyo-kültürel farklılıklar, beraberinde sınıfsal farklılıkları, meslek kategorileri ve yönetim özellikleri farklı beklentileri de beraberinde getirir. Özellikle çocukların anne- baba mesleğini seçmesi, işçi olarak çalışan ailelerin çocuklarının da kısa yoldan işçi olmaya özenmesi gibi örnekler görülmektedir. Ailelerin farklı yaşama ortamlarında bulunması gelecekle ilgili beklentilerinin değişmesine neden olmaktadır. Köyde ve kentte yaşayan insanların etnik, dini ve farklı sosyal yapıya sahip olmaları nedeniyle, tercihlerini yaparken bu grupların etkisi altında kaldıkları görülmektedir.

Sosyo-kültürel etkenlerin belirlenmesinde ana-baba eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyinin yüksek ve düşük olmasını da eğitim talebini etkilediği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda eğitim beklentileri yüksek olan ailelerin çocuklarının da eğitim beklentilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında okula yakınlık, coğrafi bölge, etnik grup, arkadaşlık bağları, aile büyüklüğü gibi değişkenler de etkili olmaktadır (Ünal, 1997, s. 152).

Eğitim sistemi ile ilgili bazı özellikler bireylerin kararını etkilemektedir. Farklı programlar uygulayan, yeteneğe dayalı okullar belirli özelliklere sahip öğrencileri kabul etmektedir. Zorunlu eğitim sonrası, pek çok eğitim programlarında, başvuru için bazı ön koşullar ileri sürülür. Bireyin daha önceki eğitim sürecinde elde ettiği eğitim kazanımlar yanında, başarı düzeyi de etkili olmaktadır. Özellikle kapasite sorunu olan kurumlarda bu koşullar gündeme gelmektedir. (Tural, 1994, s.9) Eğitim sistemi ile ilgili düzenlemeler, bireyin eğitim talebini etkilemektedir. Örneğin giriş koşullarının değiştirilmesi veya program içeriğinin yeniden düzenlenmesi öğrencilerin bir okulu seçme davranışını yönlendirebilmektedir (Ünal, 1997, s.156).

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim

Mesleki eğitim, bilgi beceri ve tutum kazandırma yoluyla bireyi, bir ya da daha fazla kategoride ele alınabilecek mesleklere hazırlayan ve yöneltten bir eğitim türü olarak görülebilir. Mesleğe ilişkin olarak ayırım yapmayı sağlayan temel dayanak ise, bilgi, beceri ve tutumlarda uzmanlaşma ve farklılaşma yaratmaktır. Bu anlamda daha önceki yıllarda uzmanlaşma ve farklılık yaratan bilgiler daha sonraki dönemlerde her birey için önemli hale geldiğinde, mesleksel olmaktan çıkıp “genelleşmekte” ve mesleki eğitim değil genel eğitimin bir parçası olmaktadır. Mesleki eğitim genel eğitimin bir parçası olarak düşünülebileceği gibi, mesleki eğitimde de genel eğitimden yararlanılması zorunludur (Aksoy, 1997).

Bu şekilde ortaya çıkan mesleksel olanla genel olan arasındaki ayrışmanın zaman içinde değişmesi durumu, mesleki eğitime de yansımakta ve mesleki eğitimin **içeriği, yapılanması, genel eğitimle ilişkisini** de sürekli gözden geçirmeyi gerektirmektedir. Bu anlamda, tüm zamanlar için geçerli bir mesleki eğitim prototipi (kalıbı) çıkarıp buna bağlanmak yerine, mesleksel olan ve genel olan ilişkisi içinde bireylerin farklılaşmasının sınırlarını, verili toplumsal, ekonomik ve teknolojik çerçeve içinde dinamik olarak tanımlamak ve yeniden gözden geçirmeye açık olmak gereklidir (Aksoy, 1997).

Mesleki ve teknik eğitim sadece bilgi ve beceri kazandırma süreci değildir. Günümüz insanının çok yönlü kuşatılmışlığı içinde, birbirleriyle, iş alanlarıyla ve devletle ilişkilerinde kendilerini koruyup geliştirebilecekleri yetkinlikte yetiştirilmesi çok önemlidir. İnsanlar sadece makine kullanan, hizmet eden mekanik canlılar değildir. Eğitim anlayışı ve ortamı, bireyin kendi ilgileri doğrultusunda yaşamasına destek olacak bir özellik taşımalıdır (Aksoy, 2005).

Eğitim sisteminin önceliklerinin temel kaynağı ülkenin toplumsal sorunları ve bunlara çözüm sağlayacak eğitsel yönelim ve gelişmeler

olmalıdır. Bu sorunlar ve önceliklerin belirlenmesinde toplumun idealleri kadar uluslararası toplumun ortak vicdanı haline gelen İnsan Hakları Bildirgesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi gibi belgelerde yer alan ilke, eğilim ve amaçlar da öncelikle dikkate alınmalıdır (Aksoy, 2004)

Çağımızda teknoloji ve endüstri çağdaş toplum kültürünün ayrılmaz öğeleridir. Bu çağdaş oluşum, eğitimi, kuramsal, işlevsel ve yapısal yönden etkilemektedir. Bireysel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla farklılaşma süreci içinde bulunan çağdaş eğitim anlayışında ekonomik boyut önem kazanmaktadır. Bu durum toplumların çağdaşlaşma girişimlerinden sanayileşme sürecini geliştirme ve ileri teknoloji kullanma gereksinimlerinin doğal sonucudur. (Alkan, Doğan, Sezgin, 1998)

Toplumsal kalkınmayı gerçekleştirebilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi büyük ölçüde eğitim sisteminin görevidir. Eğitim sistemi, bu görevini yerine getirirken öğrencileri üretken birer yurttaş olarak görür ve onları toplum yaşamına, meslekler dünyasına ya da ileri eğitime hazırlar. Özellikle ortaöğretim düzeyinde, sözkonusu işlevler tutarlı biçimde kaynaştırılarak kişisel ve mesleki gelişim açısından bütünlüğü olan bir program uygulanmaya çalışılır.

Çoğu ülkede ortaöğretim, genel ve mesleki olmak üzere iki alt sistemden oluşur. Genel eğitim veren kurumlardaki gençler, daha çok akademik bir programı tamamlar ve yükseköğretime hazırlanırlar. Mesleki ve teknik eğitim programlarına katılan gençler ise, genel kültürün yanısıra, belli bir meslek alanında uygulama ağırlıklı eğitim alırlar. Mesleki ve teknik ortaöğretimi başarıyla tamamlayan gençler ya iş yaşamına katılırlar ya da yüksek öğretim kurumlarına giderler (Şimşek, 1999).

Türkiye’de Mesleki -Teknik Eğitimin Gelişim Süreci

Türkiye’de mesleki-teknik eğitime ilişkin yapılan bütün uygulamalar yasal bir çerçeve içinde gerçekleştirilmiştir. Bu yasal çerçevenin gelişimi, içinde yer alan kurumların gelişimini de etkilemiştir. Bu nedenle, Türkiye’de mesleki-teknik eğitimle ilişkin gelişmelerin değerlendirilmesinde, içinde bulunduğu yasal çerçevenin gelişiminin de gözden geçirilmesi yararlı olacaktır. (Aksoy,1997) Bu çerçeve içinde yasalar, kalkınma planları ile mesleki teknik eğitimle ilgili olarak hazırlanan ve halen yürürlükte bulunan yönetmelikler bulunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde mesleki eğitim, loncalar ve çıraklık kurumuyla gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyete kadar olan dönemdeki mesleki eğitimin başlıca niteliklerini Doğan (1983) şu şekilde özetlemektedir:

Mesleki eğitim, tüm eğitim sisteminin dışında düşünülmüştür.

Devletin bir eğitim politikası yoktur.

Parasal kaynaklar yerel düzeyde karşılanmıştır.

Mesleki programlar geliştirilirken yerel ihtiyaçlar esas alınmıştır.

Program, öğretmen, tesis vb. temel unsurlar için ortak standartlar geliştirilmemiştir.

Meslek eğitimi Cumhuriyet döneminde ön plana çıkmıştır. Bu dönemde mesleki teknik eğitimin yapılması konusunda yabancı uzmanlara ağırlıklı olarak başvurulduğu görülmektedir. Bunlar arasında John Dawey, Kühne, Ömer Buyse ve Jung sayılabilir (Akkutay,1996). Mesleki-teknik eğitim konusunda özellikle batı dünyası sistemlerini inceleme ve örgütleme konusunda sistem yapılarından yararlanmanın, Cumhuriyet dönemiyle birlikte başladığı görülmektedir. Hiç kuşkusuz bunda, endüstri devriminin batıya yaşatmış olduğu yüksek vasıflı çalışan gereksinimi büyük rol oynamıştır.

Cumhuriyet döneminin mesleki okullarla ilgili ilk yasası, 26 Mayıs 1927 tarih ve 1052 sayılı “Meslek Mektepleri Hakkında Kanun” dur. 1927 yılına kadar il özel yönetimleri ve belediyeler meslek okulu açabilmekte ve bu okulların yönetim ve öğretim işlerini yürütebilmektedir.

1927 tarih ve 1052 sayılı yasa ile illere meslek okullarının mali sorumlulukları verilmekte, ancak, program donatım, öğretmen, memurlar ve öğretimle ilgili diğer yetkiler Milli Eğitim Bakanlığına devredilmektedir. 1052 sayılı yasaya uygun olarak hazırlanan ve 29 Mayıs 1927’de yürürlüğe konan yönetmelikte yasanın işlemesi için gerekli diğer hükümler getirmiştir.

Meslek okullarının illere bırakılan finansmanı, 7 Haziran 1935 tarih ve 2765 sayılı yasa ile Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Böylece meslek okulları finansman açısından Genel Bütçeye alınmıştır. Bu okulların genel bütçeye alınmasından sonra 16 Haziran 1936 tarih ve 3007 sayılı “Kültür Bakanlığına (Milli Eğitim Bakanlığına) bağlı Meslek Okulları Öğretmenleri Hakkında Kanun” çıkarılmıştır (MEB 1981).

Milli Eğitim Bakanlığı, kendisine bağlı olarak açılan teknik okullar yoluyla olduğu gibi, diğer bakanlıklara bağlı bazı teknik ve meslek okullarının aktarılmasıyla da eğitimi yöneten Bakanlık olmuştur. Özel yasalarla, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı teknik okullarla diğer bakanlıkların gereksindiği teknik elemanların yetişmesi sağlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlanan ve yeni açılan okulların artmasıyla mesleki teknik eğitim veren okulların yönetim açısından da önemi artmıştır. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığının 1933 tarih ve 2287 sayılı “Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun” ile değişiklik getiren yasalarında görülmektedir.

1903 yılında Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuş, 22.9.1941 tarih ve 4113 sayılı yasayla genel müdürlük düzeyi, Müsteşarlık yapılmıştır. Planlı dönem öncesinde oluşturulan Mesleki ve Teknik Öğretim müsteşarlığı mesleki teknik eğitimin planlanması ve uygulaması ile ilgili önemli görevler üstlenmiştir (MEB, 1968).

Türk Eğitim Sistemi’ni bütün olarak kapsayan ve temel amaç ve ilkelerini belirleyen yasa, hala yürürlükte olan 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu”dur. Milli Eğitim Temel Yasası’nın Türk milli

eğitiminin genel amaçlarını belirleyen maddelerinde, mesleki eğitim açısından önem taşıyan ve mesleki eğitime Türk eğitim sisteminin öncelikle yer verdiğini gösteren aşağıdaki hükümler bulunmaktadır.

Milli Eğitim Temel Yasasının genel amaçları arasında meslek eğitiminin gereği de yer almıştır. Buna göre her bireyin meslek sahibi olmasını sağlamak Türk Milli Eğitiminin genel amaçları arasında yer almaktadır (Madde 3).

Diğer taraftan Milli Eğitim Temel Kanunun'da Türk Milli Eğitim Sistemi'nin genel yapısı ve öğretim düzeylerinin özel amaçları da belirlenmiştir. Yasada orta öğretim "Temel eğitime dayalı en az üç yıllık eğitim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının kapsadığı belirtilmektedir (Madde 26).

Mesleki eğitim, örgün eğitim sistemi içinde orta öğretim düzeyinde ön plana çıkmaktadır. Bu durum, orta öğretimin amaç ve görevleri arasında da kendini göstermektedir.

Orta öğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temsil ilkelerine uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere orta öğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak ve yurdun sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,
2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgili istek ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek eğitime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır (Madde 28).

Çıracak, kalfa ve usta yetiştirilmesine ilişkin düzenlemeler Çıracılık ve Meslek Eğitimi Yasası'ndan önce 20.06.1977 tarih ve 2089 sayılı yasada "Çıracak, Kalfalık ve Ustalık Kanunu" nda yer almıştır. 2089 sayılı yasada çıracak, kalfa ve ustalara uygulanan sınavlara ve yetiştirme yöntemlerine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Yasa, **lise dengi mesleki ve teknik orta öğretim okulları mezunlarına** sınavsız ustalık belgesi verilmesine hükmetmiştir (Madde 33/3).

Günümüz meslek eğitiminin en önemli yasalarından biri olan 05.06.1986 tarih ve 3308 sayılı "Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu" ile 2089 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. Yasa çıracak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektedir.

2089 sayılı yasadaki yürürlüğe giren 3308 sayılı yasa ile çeşitli bakanlıklardan yöneticiler esnaf, işçi, işveren konfederasyonları ve birliği temsilcileriyle yükseköğretim kurulu temsilcilerinden oluşan "Çıracılık ve Mesleki Eğitim Kurulu" kurulmuştur(Madde 4). Kurulun görevleri arasında çeşitli sektör ve branş da çıracılık eğitimiyle meslek eğitimi konusunda eğitim gereksinimlerini belirlemek, teknolojik gelişmelerin ve iş hayatındaki değişmelerin meslek eğitimine etkilerini izlemek ve bunları Milli Eğitim Bakanlığına bildirmek de yer almaktadır (Madde 5). Bu görevler, meslek okulları mezunlarının insan gücü gereksinimlerine uygun nitelik ve nicelikte yetiştirilmeleri, mesleklerdeki değişmelerin izlenmesi, en önemlisi de, iş yaşamının temsilcilerinin isteklerinin bilinmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

3308 sayılı yasa meslek lisesi mezunlarının ustalık unvanını elde edebilmeleri için bir yıl çalışmalarını ve ustalık sınavına girme koşulunu getirmiştir. Yine bu yasa ile teknik lise mezunları da mesleklerinde en az bir yıl çalışarak bağımsız bir iş yeri açabilmektedirler (Madde 27-30). Yasanın geçici birinci maddesiyle, lise dengi mesleki ve teknik öğretim kurumlarından 1985-1986 öğretim yılı sonuna kadar mezun olanlara doğrudan ustalık belgesi verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu yasayla 1985-1986 öğretim yılından

sonra endüstriyel teknik eğitim ve örgün meslek eğitiminde yeni bir uygulama, yeni bir model ortaya konmuş olmaktadır.

Cumhuriyet döneminde meslek eğitimine ilişkin olarak bütçe dışında belirlenen en önemli kaynak 1986 tarih ve 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yasası'yla düzenlenmiştir. Bu yasa ile Türkiye'de meslek eğitiminin finansmanında kullanılacak olan "Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu" kurulmuştur.

Mesleki ve teknik eğitimle ilgili yapılan son değişiklik 29.6.2001 tarihli 4702 sayılı kanundur . Bu kanunla 2547 sayılı Yüksek Öğretim kanununda değişiklik yapılarak mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğindeki veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi mesleki ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksek okullarına sınavsız olarak yerleştirilebilme hakkını kazanmışlardır. 2547 sayılı kanunun üçüncü maddesine ek olarak Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi ile ilgili bent eklenmiştir.

4702 sayılı kanunla Mesleki ve Teknik eğitim bölgesi şu şekilde tanımlanmıştır; Mesleki ve teknik eğitim bölgesi, bir veya daha fazla meslek yüksek okulu ile öğretim programlarının bütünlüğü ve devamlılığı içinde ilişkilendirilmiş mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından oluşan eğitim bölgesidir.

4702 sayılı kanunla 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanun'un" bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerle Bakanlıkta Meslek Eğitim Kurulu'nun kurulması ve bu kurulun çalışma esasları ve kurulun kimler tarafından oluşturulacağı belirlenmiştir. Yine bu kanunla mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak meslek eğitiminin planlanması, geliştirilmesi, değerlendirilmesi konularında karar almak ve valiliğe görüş ve tavsiyelerde bulunmak üzere illerde il meslek eğitim kurumlarının kurulması kararlaştırılmış ve il mesleki eğitim kurulunun

kimlerden oluşacağı belirlenmiştir. 4702 sayılı kanunla 3308 sayılı kanunda yapılan bir değişiklikle işletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin teorik eğitiminin, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında ve ya işletmelerin eğitim biriminde yapılması öngörülmüştür.

Kalkınma Planlarında Mesleki Teknik Eğitim

Kalkınmada, sanayileşmeye verilen önem sebebiyle, sanayileşmenin ihtiyaç duyacağı teknik eleman ihtiyacının karşılanabilmesi için mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesi temel ilke olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'nin planlı kalkınma dönemine başladığı 1963 yılından itibaren, ülke ihtiyaçlarına göre tasarlanıp geliştirilmiş bir mesleki teknik eğitim sisteminin, kalkınmada ve istihdamın artırılmasında önemli bir rolü olduğu sürekli vurgulanmış ve her plan da eğitimle ilgili temel politika olarak yer almıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Bu planda orta öğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümünün, mesleki ve teknik eğitime yönlendirilmesi, hedeflenmiştir. Planda bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için teknik öğretimin, çırak kalfa ve ustalıktan teknisyenliğe kadar tümüyle sanayi ile bağlantılı olarak bir sürecin geliştirilmesinden ve uygulanmaya konulmasından bahsedilmiştir (DPT,1963).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Bu planda bütün eğitim kademelerinde mesleki teknik okulların çekici hale getirilmesinin yanında özellikle orta öğrenim düzeyinde geliştirilecek programda, yöneltme ve rehberlik çalışmalarıyla insan gücü hedeflerine uygun bir öğrenci dağılımının sağlanması, hedeflenmiştir (DPT,1968).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Plana göre orta öğretimde mesleki-teknik eğitime ağırlık kazandırılacak, üretimin ihtiyaçlarına uygun nitelikte insan gücü yetiştirmeye yönelinilecektir. Bugünkü durumda genel eğitimden yana işleyen gelişme hız ve oranı mesleki teknik eğitiminin lehine çevrilmeye çalışılacaktır (DPT,1973).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Plana göre mesleki-teknik liseler üretim sürecinin orta düzey nitelikli insan gücü gereksinimine cevap verecek biçimde, endüstrinin gereksinim duyduğu alandaki programları içerecek ve bu amaçla hem kız hem de erkek öğrenciler yetiştirilecektir (DPT,1979).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Planda mesleki-teknik liseler yükseköğretim önünde yığılmayı önlemek, ihtiyaç duyulan insan gücünü yetiştirmek, çalışma hayatına kısa yoldan atılmayı sağlamak için genel liselere tercih edilen öğretim türü olacaktır (DPT,1985).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Plana göre, ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücünün yetiştirilmesinde, mesleki-teknik eğitime öncelik verilmesi temel ilkedir. Planda yüksek öğretime devam etmek isteyen mesleki-teknik lise mezunlarının kendi branşlarında bir yüksek öğretim kurumuna yönlendirilmeleri özendirilecek düzenlemelerin yapılması kararlaştırılmıştır (DPT,1990).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Plana göre, ortaöğretimden üniversiteye yönelme sürecini yeniden düzenleyebilmek, üniversite önündeki aşırı yığılmayı önlemek ve ülkemizin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücünü yetiştirebilmek amacıyla, yükseköğretim öncesinde ve ortaöğretim kademesinde yoğun şekilde faaliyet gösteren özel dershanelerin mesleki ve teknik öğretime yönelmeleri ve uygun olanların ortaöğretim ve yükseköğretim kurumu oluşturmaları desteklenecektir (DPT,1996).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Plana göre Örgün ve yaygın mesleki teknik eğitime ağırlık verilecek, orta öğretimde mesleki teknik eğitimin payı artırılacak üniversitelere giriş sınavında normal liseler ile meslek ve teknik lise mezunları arasındaki farklı değerlendirmeler kaldırılarak mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaşması sağlanacaktır (DPT,2001).

Görüldüğü gibi kalkınma planlarında, orta öğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitime, genel eğitime oranla daha çok ağırlık ve öncelik verilmesi hedeflenmektedir. Ancak mesleki ve teknik liselerin ve genel liselerin nicel gelişimleri aşağıdaki çizelgeler incelendiğinde bu konudaki hedeflere ulaşılmadığı görülmektedir.

Çizelge 1’de perspektif plan döneminde öğrencilerin genel ve mesleki teknik liselere dağılımı gösterilmiştir.

Çizelge 1. Perspektif Plan döneminde Öğrencilerin Genel ve Mesleki Teknik Liselere Dağılımı(%)

Öğretim Yılı	PLAN HEDEFLERİ		GERÇEKLEŞME	
	Genel Öğretim	MTÖ	Genel Öğretim	MTÖ
1973-1974	61,11	38,89	55,45	44,55
1977-1978	55,25	44,75	54,68	45,32
1981-1982	50,85	49,15	60,40	39,60
1986-1987	45,20	54,80	51,36	48,64
1991-1992	39,50	60,50	56,65	43,35
1995-1996	35,00	65,00	57,43	42,57
2000-2005	55,00	45,00	64,00	36,00

Kaynak: DTP, MEB

GÖ: Genel Öğretim; **MTÖ:** Mesleki Teknik Öğretim

Çizelge 1'deki verilere bakıldığında hedeflenen öğrenci dağılımının gerisinde kalındığı görülmektedir. 1973-1974 öğretim yılında öğrenci dağılımının genel orta öğretimde %55,45 mesleki teknik orta öğretimde%44,55 olduğu ve geçen zamanda bu farkın azalmadığı ve daha da arttığı görülmektedir.

4306 Sayılı Kanunun yürürlüğe konulmasından sonra imam hatip liselerindeki öğrenci sayısında önemli azalmalar olmuştur. Bu okulların 1994-1995 öğretim yılında 173 628 olan öğrenci sayısı, 2004-2005 öğretim yılında 96 851'e düşmüştür. Ancak sanayide çalışacak becerişli işgücü yetiştirmede kritik öneme haiz endüstri meslek liselerinin öğrenci sayısında meydana gelen azalmanın da fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, **1998-99** eğitim öğretim yılında **Yüksek Öğretim Kurumunun kararı ile yüksek öğrenime öğrenci kabulünde getirilen yeni uygulama** mesleki ve teknik eğitimdeki öğrenci sayısının düşmesinin diğer sebebidir.

Çizelge 2'de 1982-1983 eğitim öğretim yılından başlayarak 2002-2003 eğitim öğretim yılına kadarki öğrenci sayılarının artış oranları dörder yıllık arayla verilmiştir.

Çizelge 2. Mesleki ve teknik eğitimde öğrenci sayıları ve artış oranları

YILLAR	E.T.Ö	ARTIŞ %	K.T.Ö	ARTIŞ %	T.T.Ö	ARTIŞ %	DİN	ARTIŞ %
1982-83	124449	-----	59949	-----	97243	-----	219931	-----
1986-87	206090	65,6	73644	22,8	106075	9,1	249863	13,6
1990-91	288489	39,9	85758	16,4	170164	60,4	310215	24,2
1994-95	381937	32,4	117864	37,4	206931	21,6	473301	52,6
1998-99	381491	- 0,1	104779	-11,1	256693	24	192610	-59,3
2002-03	382 582	0,3	146 188	39,5	252 609	-1,6	64 534	-66,1
2004-05	418 258	9,3	167 264	14,4	260042	8,3	96 851	50

Kaynak: MEB Sayısal veril**E.T.Ö:** Erkek Teknik Öğretim**T.T.Ö:** Ticaret Turizm Öğretimi**K.T.Ö:** Kız Teknik Öğretim**DİN** : Din Öğretim

Çizelge 2'de dörder yıllık arayla verilen artış oranlarında katsayı düzenlemesinin yapıldığı yıla kadar artış oranının yüksek olduğu gözükmemektedir. Düzenlemenin yapıldığı 98-99 eğitim öğretim yılından 2002-2003 eğitim öğretim yılına kadar belirgin bir düşüş göze çarpmaktadır. 2001-2002 eğitim öğretim yılından sonra öğrenci sayılarında artış görülmektedir bu artışın temel sebebi meslek liseleri ile ilgili çıkarılan son kanun olan 4702 sayılı kanundur. Bu kanunla 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununda değişiklik yapılarak mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğindeki veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi mesleki ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksek okullarına sınavsız olarak yerleştirilebilme hakkını kazanmışlardır.

Türkiye’de Mesleki ve Teknik Ortaöğretim’de Mevcut Durum

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitim kavramlarından çoğunlukla ortaöğretim düzeyindeki meslek eğitimi anlaşılmaktadır. Okul tür ve sayısı itibariyle bakıldığında, mesleki ve teknik okullar, orta öğretim içinde gerçekten önemli bir yer tutmaktadır.

Ortaöğretimdeki mesleki ve teknik liseleri kendi içinde dört ana kümeye ayırmak olanaklıdır. Bunlar **erkek teknik, kız teknik, ticaret-turizm ve din öğretimidir**. Zaten bakanlıktaki örgütlenme de bu yöndedir. Bu genel müdürlüklere bağlı okul,öğrenci ve öğretmen sayıları çizelge 3’de yansıtılmaktadır.

**Çizelge 3. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Sayısal Durum
(2004-2005 Öğretim Yılı)**

Okul Türü	Okul Sayısı	Okul Sayısı (%)	Öğrenci Sayısı	Öğrenci Sayısı (%)	Öğretmen Sayısı
Erkek Teknik Öğretim	1379	41,2	418258	44,4	31524
Kız Teknik Öğretim	668	20	167264	17,7	11450
Ticaret ve Turizm Öğrt	846	25,3	260042	27,6	15912
Din Öğretimi	452	13,5	96851	10,3	8140
Genel Toplam	3 345	100	942415	100	67 026

Kaynak: MEB (2004)

Çizelge 3’e göre ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim kurumlarında okul başına düşen ortalama öğrenci sayısı 283’dür. Bu rakamın en yüksek olduğu alan 307 öğrenciyle ticaret ve turizm öğretimi, en düşük olduğu alan ise 214 öğrenciyle din öğretimidir. Mesleki ve teknik liselerde öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayısı 14’dür. Bu oran erkek teknik öğretim okullarında 13, kız teknik öğretim okullarında 12, ticaret ve turizm öğretim okullarında 16, din öğretimine ilişkin okullarda 11’dir.

Erkek Teknik Öğretim

Mesleki ve teknik eğitim alt sistemi içinde en büyük paya sahip olan Erkek Teknik öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullardır. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı okullara ilişkin sayısal veriler çizelge 4'de sunulmuştur.

**Çizelge 4 Erkek Teknik Öğretimdeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları
(2004-2005 Öğretim Yılı)**

Okul Türü	Okul Sayısı	Okul Sayısı (%)	Öğrenci sayısı	Öğrenci sayısı (%)	Öğretmen Sayısı
Endüs. Meslek Lis.	425	30,9	290777	69,5	24582
Anadolu Teknik Lis.	203	14,7	27960	6,7	1472
Teknik Lise	306	22,2	24309	5,9	207
Anadolu Meslek Lis	225	16,3	12174	2,9	678
Çok Programlı Lis.	220	15,9	63038	15,1	4585
Toplam	1 379	100	418258	100	31 524

Kaynak: MEB

Çizelge 4'e göre Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı 1379 okulda 418 258 öğrenci öğrenim görmekte ve 30 bin dolayında öğretmen görev yapmaktadır. Bu okulların %30'u Endüstri Meslek Lisesi, %22'si Teknik Lisedir. Geri kalanlar ise Anadolu Meslek Liseleri, Anadolu Teknik Liseleri ve çok Programlı Liselerden oluşmaktadır. Bu okulların, toplam içindeki oranları birbirine yakındır.

Erkek teknik öğretim alanındaki liselerde bulunan öğrencilerin %70'i Endüstri Meslek Liselerine giderken, bunu %15 oranıyla çok Programlı Lise ve %7 oranıyla Teknik Lise öğrencileri izlemektedir.

Erkek teknik öğretimde birbiriyle ilişkili gibi görünen çeşitli okul türlerinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi gerekir. Benzerlik ve farklılıkları daha iyi açıklayabilmek için bu okulları kısaca tanıtmakta yarar vardır.

Endüstri Meslek Liseleri: İlköğretimden sonra 3 yıl süren bu okullarda, öğrencilere, genel kültür ve belli meslek alanlarında yeterlik kazandırılmaktadır. Mezunlar, sanayide nitelikli işçi ya da usta olarak çalışan bu liselerde uygulanan eğitim programları oldukça çeşitlidir. Programlar, genelde okulun bulunduğu yörenin gereksinimlerine göre açılmaktadır. Bu nedenle, sanayinin gelişmiş olduğu bölgelerde açılan okullarda bölüm sayısı çoğalırken, küçük ya da kırsal yerleşim yerlerinde bölüm sayısı azalmaktadır. Ayrıca, ülkenin ekonomik gelişmesine bağlı olarak yeni bölümler açılmakta ya da varolan bölümlerin bazıları kapatılmaktadır.

Anadolu Meslek Liseleri: Yabancı dil bilen meslek elemanlarını yetiştirmek amacıyla kurulan bu okulların öğretim süresi 4 yıldır. Birinci yıl yabancı dil ağırlıklı bir hazırlık eğitimi verildikten sonra, izleyen yıllardaki bazı derslerin eğitimi yabancı dilde yapılmaktadır. Genel olarak, ortak programların içeriği Endüstri Meslek Liselerindeki programların aynısıdır. Mezunlar, endüstriyel sektörün çeşitli alanlarında yabancı dil yeterliğine sahip nitelikli işçiler olarak istihdam edilmektedirler.

Teknik Liseler: Bu okullar, sanayinin gereksinim duyduğu ara kademe işgücünü yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. öğretim süresi 4 yıldır. Birinci yıl Endüstri Meslek Liseleriyle ortak bir program uygulanmakta, izleyen yıllarda ise daha çok fen bilimlerinin uygulamalı boyutlarına ağırlık verilmektedir. Bu nedenle, Teknik Liseyi bitirenler, genel lisenin fen kolu mezunlarıyla aynı haklara sahip olmaktadır. Bunun dışında, mezunlar teknisyen diploması almakta ve iş yaşamına ya da yükseköğretime devam etmektedirler.

Anadolu Teknik Liseleri: Bu okulların genel işlevi, Teknik Liselerle aynıdır. Ancak, yetiştirilecek teknik elemanların yabancı dil öğrenmeleri amaçlandığı için İngilizce, Almanca ya da Fransızca dillerinden birinde eğitim yapılmaktadır. Öğretim süresi, ilköğretimden sonra 5 yıldır. Birinci yıl, yabancı dil hazırlık programıdır. Daha sonraki yıllarda Teknik Lise programı uygulanmaktadır.

Uygulanan eğitim programlarının türleri açısından bir karşılaştırma yapıldığında, bu programlar Anadolu Meslek Liselerindeki programların aynısıdır.

Çok Programlı Liseler: Bu okullar, nüfusu az ve dağınık olan yörelerdeki gençlere ortaöğretim hizmeti sunabilmek amacıyla kurulmuştur. Tek yönetim altında genel ve mesleki programlar uygulanmaktadır. Küçük yerleşim birimlerindeki kaynakları ekonomik kullanabilmeye olanak tanıyan bu okullar, mesleki ve teknik eğitim alanındaki herhangi bir genel müdürlüğe bağlı olarak kurulabilmektedir.

Çok programlı bir lisenin nereye bağlı olduğu çok önemli değildir çünkü uygulanan programlar, yalnızca okulun bağlı olduğu genel müdürlüğün programları olmak zorunda değildir. Okulun yönetimi ve programları uygulamadaki değişkenlerden etkilenmektedir. Bu nedenle, erkek teknik öğretim bünyesindeki çok programlı bir lise ile kız teknik öğretime bağlı benzer bir lisenin programları aynı olabilmektedir.

Kız Teknik Öğretim

Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim kurumlarının yaklaşık beşte birine sahip olan Kız Teknik Öğretim Müdürlüğüne bağlı okulların sayısal durumu çizelge 5'de yansıtılmıştır .

**Çizelge 5. Kız Teknik Öğretimdeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları
(2004-2005 Öğretim Yılı)**

Okul Türü	Okul Sayısı	Okul Sayısı (%)	Öğrenci sayısı	Öğrenci Sayısı (%)	Öğretmen Sayısı
Kız.. Meslek Lis.	287	43	84574	50,6	8390
Kız Teknik Lise(**)	29	4,2	335	0,2	317
Anadolu Kız Meslek Lis	201	30,1	36857	22	2513
Çok Programlı Lis.	151	23	45498	27,2	230
Toplam	668	100	167264	100	11 450

Kaynak: MEB

Çizelge 5’de görüldüğü üzere Kız teknik öğretim alanındaki 668 lisede 167.264 öğrenci bulunmakta ve 11 450 öğretmen görev yapmaktadır. Liselerin %43’ü Kız Meslek Lisesi, %30’u Anadolu Kız Meslek Lisesidir. Kız teknik öğretimdeki öğrencilerin %50,6’sı Kız Meslek Liselerinde, %22’si Anadolu Kız Meslek Liselerinde öğrenim görmektedir.

Kız Meslek Liseleri: İlköğretimden sonra 3 yıl süreli olan ve çeşitli meslek alanlarında nitelikli işgücü yetiştiren bu okullar, genellikle kadınların çoğunlukta olduğu meslek dallarına yönelik eğitim programları uygulamaktadır. Mezunlar hem çalışma yaşamına gitmekte, hem de yükseköğretime devam etmektedirler.

Anadolu Kız Meslek Liseleri: Bu okullar, yabancı dil bilen ve belli bir alanda mesleki niteliklere sahip olan işçileri yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu nedenle, bazı derslerin eğitimi yabancı dilde yapılmaktadır. öğretim süresi 4 yıl olup, birinci yıl yabancı dil ağırlıklı bir hazırlık programı uygulanmaktadır. Son üç yıldaki programlar ise büyük ölçüde Kız Meslek Liselerinin programlarına benzemektedir.

Kız Teknik Liseleri: Kadınların yoğun olarak çalıştığı alanlara ara kademe teknik eleman yetiştirmek amacıyla kurulan bu okulların öğretim süresi 4 yıldır. Mezunlar, teknisyen unvanıyla istihdam edilmektedirler. Eğitim programlarında genel kültür derslerinin yanısıra, normal liselerin fen kolu programı uygulanmaktadır. Birinci yıl, Kız Meslek Liseleriyle ortaktır. Son üç yılda uygulanan mesleğe dönük programlar genelde besin kontrol ve analizleri, grafik, hazır giyim ve kurum beslenmesi gibi çalışma alanlarına yöneliktir. (MEB, 1996).

Anadolu Kız Teknik Liseleri: Bir anlamda yabancı dil ağırlıklı eğitim yapan Kız Teknik Liseleri görünümündeki bu okulların öğretim süresi 5 yıldır. Birinci yıl hazırlık programıdır. İkinci yıl meslek liseleriyle ortak bir program yürütülmektedir. Son üç yılda uygulanan programlar ise hazır giyim ve tekstil alanlarındadır (MEB, 1996). Şimdilik ülkemizde yalnızca bir tane bulunan bu okul türünün genel işlevi ve eğitim programı üzerinde genellemeler yapmak için henüz erkendir.

Ticaret Ve Turizm Öğretimi

Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik liseler içinde okul ve öğrenci sayıları itibariyle, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü. ikinci

sırada gelmektedir. Bu alandaki okullara ilişkin sayısal veriler çizelge 6'da gösterilmiştir.

Çizelge 6. Ticaret ve Turizm Öğretimindeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2004-2005 Öğretim Yılı)

Okul Türü	Okul Sayısı		Öğrenci sayısı		Öğretmen Sayısı
Ticaret. Meslek Lis.	321	37,9	155563	59,8	8785
Çok Programlı lise.	252	29,8	59998	23,1	3886
Anadolu Mahalli id. Mesl. Lis.	5	0,6	26	0,01	3
Anadolu Tic. Mes. Lis.	174	20,6	23102	8,9	1627
Anadolu Otel. Ve Turizm Mesl	80	9,5	19324	7,4	1512
Anadolu İletişim Mes. Lis.	14	1,7	2029	0,1	99
Toplam	846	100	260 042	100	15912

Kaynak: MEB

Çizelge 6'daki oranlardan da anlaşılacağı üzere ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik liseler içinde okul ve öğrenci sayıları itibariyle, Ticaret ve Turizm öğretimi Genel Müdürlüğü ikinci sırada gelmektedir. Ticaret ve turizm öğretimi alanındaki okulların %38'i Ticaret Meslek Lisesi, %30'u çok Programlı Lise, %21'u Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, %9'u Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesidir. Geri kalan okullar ise, değişik meslek alanlarında yabancı dil ağırlıklı eğitim yapan liselerdir.

Ticaret ve turizm öğrenimi gören öğrencilerin %60'ı Ticaret Meslek Liselerine, %23'ü çok Programlı Liselere, %9'u Anadolu Ticaret Meslek Liselerine ve %7'si Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerine devam etmektedir.

Ticaret Meslek Liseleri: Kamu ve özel sektörün ticaretle ilgili alanlarda gereksinim duyduğu nitelikli insangücünü yetiştirmeyi amaçlayan bu okulların öğretim süresi 3 yıldır. Mezunların hem çalışma yaşamına katılma hem de yükseköğretime devam etme olanakları vardır. İş dünyasına girenler genellikle hizmet sektöründe görev almaktadırlar. Bu okullarda uygulanan programlar genel olarak bankacılık, borsa hizmetleri, büro hizmetleri, dış ticaret, emlak komisyonculuğu, kooperatifçilik, muhasebe, pazarlama ve sigortacılık gibi alanları kapsamaktadır (MEB, 1996c).

Anadolu Ticaret Meslek Liseleri: Bu okulların amacı, yabancı dil yeterliğine sahip ve hizmet sektöründe çalışacak olan insangücünü yetiştirmektir. Öğretim süresi 4 yıl olup, yabancı dil ağırlıklı eğitim yapılmaktadır. Birinci yıldaki hazırlık sınıfını başarıyla tamamlayan öğrenciler, ikinci yıl boyunca mesleğe geçiş ve yöneltme eğitimine katılmaktadırlar. Son iki yılda ise, bilgi işlem, dış ticaret, sekreterlik ve turizm gibi alanlarda mesleki eğitim verilmektedir (MEB, 1996c).

Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri: Son yıllarda gittikçe gelişen turizm ve bunun altyapısını oluşturan konaklama sektörünün gereksinim duyduğu yabancı dil bilen nitelikli elamanları yetiştirmek amacıyla kurulan bu okulların öğretim süresi 4 yıldır. Hazırlık sınıfında yoğun olarak yabancı dil eğitimi yapılan bu okulların öteki sınıflarında da yabancı dile önem verilmekte ve bazı dersler yabancı dilde işlenmektedir. Hazırlık sınıfını tamamlayan öğrenciler ikinci yıldan itibaren kat hizmetleri, mutfak, resepsiyon, servis ve seyahat acentacılığı programlarından birinde yoğunlaşmaktadırlar (MEB, 1996).

Din Öğretimi

Toplumun gereksinim duyduğu din adamlarını yetiştirmek amacıyla kurulan meslek liselerini bünyesinde toplayan Din öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı okul, öğretmen ve öğrenci sayıları çizelge 7'de verilmiştir.

**Çizelge 7. Din Öğretimindeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları
(2004-2005 Öğretim Yılı)**

Okul Türü	Okul Sayısı	Okul Sayısı %	Öğrenci sayısı	Öğrenci sayısı %	Öğretmen Sayısı
Anadolu İmam Hatip Lisesi	7	1,5	23288	24	239
İmam-hatip Lisesi	445	98,5	73563	76	7901
Toplam	452	100	96 851		8140

Kaynak: MEB

Çizelge 7'de görüldüğü üzere Genel müdürlüğe bağlı okulların %98'i imam-Hatip Liseleri ve %2'si Anadolu İmam-Hatip Liselerinden oluşmaktadır. Din öğretimi alanındaki öğrencilerin %78'i İmam-Hatip Liselerinde, %24'ü'ü Anadolu İmam Hatip Liselerinde öğrenimlerini sürdürmektedirler.

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı okulların, mesleki ve teknik eğitim veren öteki genel müdürlüklere bağlı okullara göre, işlev ve program açısından çok farklı oldukları gözlenmektedir.

İmam-Hatip Liseleri: Bu okulların amacı, toplumun gereksinim duyduğu imamlık, hatiplik ve Kuran kursu öğreticiliği gibi din hizmetlerini yerine getirecek elemanları yetiştirmektir. Bu liselerin öğretim süresi 4 yıldır. Özellikle birinci yıl, Arapça öğretimine ağırlık veren bir program uygulanmaktadır. Son üç yılda ise genel kültür ve meslek derslerinin karışımından oluşan bir eğitim programı uygulanmaktadır. Mezunlar, Diyanet işleri Başkanlığı'na bağlı kadrolarda boşluk varsa atanmakta, bir bölümü de yüksek öğretime devam etmektedirler.

Anadolu İmam Hatip Liseleri: Din öğretimi yapan okullara özgü bir yabancı dil olan Arapça'nın yanısıra, ikinci bir yabancı dil bilen din adamlarını yetiştirmek amacıyla kurulan bu okulların öğretim süresi, son düzenlemelere göre 4 yıl olarak belirlenmiştir. Birinci yıl tamamlanan yabancı dil hazırlık programından sonra, büyük ölçüde normal imam hatip liselerinin öğretim

programları uygulanmaktadır. Ancak, derslerin süreleri ve ağırlıklarında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Türkiye’de Mesleki-Teknik Eğitimin Temel Sorunları

Kalkınma planları, şura kararları, basılı eğitim araştırma raporları, literatürdeki meslek eğitimle ilgili basılı kaynaklar ve istatistiki verilerin incelenmesi sonucu ortaöğretimdeki mesleki teknik eğitimin sorunları aşağıdaki başlıklar altında yansıtılmıştır.

Mezun Olan Öğrencilerin İstihdam Sorunu

Meslek lisesi mezunlarının ne kadarlık bir kısmının eğitim gördükleri alanda çalıştıklarına ilişkin güvenilir kaynak yoktur. Ancak çeşitli zamanlarda belirli okul türlerini içeren mezunları izleme çalışmaları yapılmıştır. Bazı araştırma sonuçları alanla ilgili araştırmalar bölümünde verilmiştir.

İş yaşamının işgücü talebinin tam, gerçekçi ve güvenilir biçimde tespit edilmemesi, eğitim arzının tahminlere dayalı olarak yapılması sonucunu doğurmaktadır. Milli Eğitim bakanlığı, belirli mesleklerde eleman yetiştirmek amacıyla önemli bir eğitim kapasitesi yaratmıştır. Ancak bu kapasite ülkenin işgücü ihtiyacı ile tam örtüşmemektedir. İhtiyaca göre öğrenci yetiştirmek yerine mevcut kapasiteleri kullanma politikası sonucu, mezun olanların büyük kısmı eğitim gördükleri alanda iş bulamamaktadırlar(DPT,2001). Bu mezunları izleme araştırmalarında açıkça görülmektedir. Meslek lisesi mezunlarının büyük bir bölümü işsiz çalışanların ise yarısından çoğu yetiştikleri alanın dışında çalışmaktadır

Yüksek Öğretime Geçiş Sorunu

Ortaöğretim kurumlarının işlevleri ile öğretim süreleri arasında bir dengesizlikten söz edilebilir. Genel liseler, öğrencilerini yüksek öğretime hazırlayan ve öğretim süresi üç yıl olan okullardır. Meslek liseleri ise öğrencilerini hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan ve öğretim

süresi yine üç yıl olan okullardır. Eğer üç yıllık sürede öğrenciler hem meslek öğreniyor hem de yüksek öğretime hazırlanabiliyorsa, o zaman genel liseler için üç yıllık eğitim fazladır.

Eğer yüksek öğretime hazırlık için gerçekte üç yıllık süreye ihtiyaç varsa, o zaman meslek lisesi öğrencilerinin hem yükseköğretime hazırlanmaları hem de meslek öğrenmeleri yarıda kalıyor demektir. Eğitim gördükleri meslek alanlarında istihdam edilme oranları ile yüksek öğretime geçiş oranlarını düşüklüğü dikkate alındığında, ikinci ihtimalinin daha yüksek olduğu söylenebilir (DPT,2001).

Türk milli eğitiminin en temel sorunlarından biri, öğrenci akışının, çoğu zaman program ve yeterliliklerle doğrudan ilişkilendirilmemiş mevzuatla düzenlenmesidir. Bunun en bariz örneği yüksek öğretime giriş sisteminde yapılan son düzenlemelerde yaşanmıştır. Öğrenci, meslek lisesinin son sınıfında okurken, mevzuatta yapılan ani bir düzenlemeyle üniversitelere giriş hakkının sınırlandırıldığını öğrenebilmektedir. Ve ya çıkartılan bir genelgeyle, bazı okulların öğrencilerine ayrıcalık tanınabilmektedir.

Sözü edilen düzenlemeyle genel liselerin fen bilimleri alanı öğretim programlarına denk bir eğitim veren **teknik lisenin bilgisayar bölümünden mezun olan bir öğrencinin bir yüksek öğretim kurumunun bilgisayar mühendisliği programına girmek istemesi halinde bilgisayar programı farklı bir alan olarak kabul edilmekte ve ortaöğretim başarı puanı 0,5 yerine 0,2 katsayısı ile çarpılmaktadır..**

Eğer meslek okulu mezunlarının eğitim gördükleri alanlarda iş hayatına atılmaları isteniyorsa “Okulu bitirdikten sonra mesleğim de çalışmak istiyorum” kararını alan öğrencinin desteklenmesi gerekmektedir. Mevcut sistem onları destekleyeceğine üniversite önlerine yığılmaktadır(DPT,2001).

Lise Türlerindeki Aşırı Çeşitlenme

Türkiye'nin ortaöğretim sistemi içinde çok sayıda meslek lisesi yer almakta ve bu durum kendi başına ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Şimdiye değin, gerçekçi bir eğitim planlaması yapılmadan ve kalkınma hedefleri gözönünde bulundurulmadan sürekli yeni meslek liseleri açma yoluna gidilmiştir. Türkiye'de toplam sayısı 5924'i bulan 70'den çok lise türü vardır. Bu, dünyanın hiçbir ülkesinde görülmeyen ve açıklaması oldukça zor bir durumdur. İşin ilginç yanı, çoğu zaman aynı binada etkinlik göstermek üzere, donanım ve öğretici kadrosu ortak olan üç ya da dört çeşit mesleki ve teknik lise bulunmaktadır. Bu okullardaki öğrenci sayısının çok az olduğu ve bazılarının da tek sınıftan oluştuğu hesaba katılırsa, aslında bu okulların birer tabeladan ibaret olduğu söylenebilir (Şimşek,1998).

Yönelme Ve Danışmanlık Hizmetlerinin Yetersizliği

Türk ortaöğretimi, ilköğretimde öğrencilerin mesleki yönlendirmeye tabii tutulacağı varsayımı üzerine kurulmuştur. Bu varsayım gerçekleşmeyince, orta öğretim ilköğretimden kendisine yansıyan sorunların çözümüyle de uğraşmak zorunda kalmıştır. İlgi yetenek ve yeterlilikleri konusunda sağlıklı bilgilere sahip olmayan gençlerin, aşırı şekilde çeşitlendirilmiş ortaöğretim kurumları arasından doğru tercih de bulunma imkanları oldukça zayıftır (DPT,2001).

Mesleki ve teknik eğitimdeki önemli sorunlardan biri yönelme ve danışmanlık hizmetlerinin yetersizliğidir. Yetmişten fazla lise türünün olduğu bir ülkede, temel eğitimi bitiren öğrencilerin ortaöğretime ilişkin tercihlerini kendi başlarına ve sağlıklı biçimde yapmaları düşünülemez. Öğrencilerin uygun bir seçim yapabilmeleri için, değişik okul türleri hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Böyle bir bilgilendirme yapılmadan ortaöğretime başlamak çoğu zaman yarar yerine zarar getirebilir.

Dünyada Mesleki Ve Teknik Eğitim

Ülkeler sanayinin ve hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücü gereksinimini, uluslararası deneyimlerden de yararlanarak kendi koşullarına göre oluşturdukları mesleki-teknik eğitim yöntemleri ile karşılamaktadır.

Eğitimin temel amaçlarından birisi de insan niteliklerini geliştirmek, insan hakları ve temel özgürlüklere karşı duyarlılığı artırmaktır. İyi yetişmiş insangücü, teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan bireysel ve toplumsal uyumsuzlukları da en aza indirecek özellikte olmalıdır. Teknoloji, toplumsal çevrenin ve sanayinin yapısını etkileyerek bireylerin teknoloji kullanımına yönelik nitelik ve donanım kapasitelerinin gelişimini zorunlu kılmaktadır (Eğitisen, 2005).

Mesleki ve teknik eğitim, çeşitli ülkelerin eğitim sistemlerinde farklı biçimlerde yer almaktadır. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde mesleki eğitim modelleri ve verilen eğitimin türü ve eğitimin verildiği kuruma göre iki grupta toplanabilir (Keskin, 2003):

Okul Tipi (Tam Zamanlı) Mesleki Teknik Eğitim Modeli

8 veya 10 yıl süren zorunlu eğitimden sonra okul içi öğretim ve eğitimidir. Gençleri kısa yoldan iş piyasasına hazırlamak veya belirli bir başarı düzeyini tutturana kadar yüksek öğretime yönlendirmektedir. Araç ve gereç yatırımı pahalı olan bu okullarda donanımının sürekli olarak yenilenmesi gerekmektedir. Bu model eğitime önemli ölçüde kaynak ayıran Belçika, Fransa, İsveç ve İtalya gibi ülkelerde uygulanmaktadır.

İşletme-Eğitim Kurumu Modeli

Bazı AB ülkelerinde, ABD ve Japonya'da 8-10 yıllık zorunlu eğitim içerisinde başlatılan uygulama 8. veya 10. yıldan sonra okulda teorik ve işletmede uygulama şeklinde devam etmektedir. Almanya'da ikili eğitim-

dual sistemde çalışan öğrenci dört gün iş yerine, bir gün okula gitmektedir. Almanya, İsviçre, Avusturya gibi ülkelerde meslek eğitimi, çıraklık eğitimi yoluyla yapılmaktadır.

Seçilmiş ülkelerde kayıt olma yaşları ve kayıt oranları genel ve mesleki programlar itibarıyla Çizelge 8'de yer almıştır.

Çizelge 8. Ortaöğretime Kayıt Yaşları Ve Oranları

Ülkeler	Genel programlar		Mesleki ve teknik programlar	
	Yaş	Kayıt olma %	Yaş	Kayıt olma %'si
Japonya	15	73	15	28
Macaristan	15	26	15	62
Tayland	16	26	15	23
Yunanistan	15	73	15	21
Avusturya	15	27	16	70
Çek Cumhuriyeti	15	15	16	84
İngiltere	14	98	16	44
Kore	16	55	16	40
Malezya	15	61	16	8
Paraguay	17	25	16	3
Polonya	15	29	16	62
Şili	16	40	16	32
Arjantin	15	37	17	19
Danimarka	18	49	17	25
Endonezya	17	18	17	11
Finlandiya	16	56	17	36
Fransa	16	46	17	48
İspanya	15	68	17	20
İsveç	16	45	17	65
Meksika	16	25	17	4
Norveç	18	48	17	50
Portekiz	17	42	17	19
Rusya	15	49	17	22
Ürdün	16	45	17	12
Yeni Zelanda	16	81	17	16
Almanya	17	25	18	55
Avustralya	16	64	18	19
Hollanda	16	33	18	48
İrlanda	16	81	18	21
İsviçre	17	24	18	53
İzlanda	16	71	18	20
Lüksemburg	17	26	18	42
Uruguay	16	40	18	7

Kaynak: Eğitim Enternasyonali, EI, Mart 2000

Bilim ve teknolojideki değişim, sanayinin nitelikli insangücü talebini artırmıştır. Sanayileşmedeki hızlı gelişim üretim tekniklerinin de değişime uğramasına neden olmakta ve mesleki-teknik eğitimi de dönüştürmektedir.

Dünyada Mesleki Ve Teknik Eğitimde Gözlemlenen Ortak Özellikler

Çeşitli ülkelerdeki çalışmalar incelendiğinde aşağıdaki yönelmelerin ortak nitelikte olduğu gözlenmektedir (Eğitimsen, 2005).

Bütün ülkelerde ortak genel eğitimin 8-9 yıl ve orta öğretimin bunun üzerine ve herkese açık olarak kurulması yönünde bir yönelme vardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülkede geçirilen reform kanunları ile eğitim sisteminin bütünlüğü içinde yatay ve dikey geçişler çoğalmaktadır.

Zorunlu eğitimden sonra tam zamanlı meslek okullarının kurulması birçok ülkede hızlanmış bulunmaktadır.

Ortaöğretimin birinci devresi ilköğretimle birleşerek bir bütünlük sağlanırken, orta öğretimin ikinci devresi de meslek yüksek okulları ile bütünleşmektedir. Birçok ülkede teknisyenlik eğitimi yarı zamanlı kurslarla veya açık öğretimle de yapılmaktadır.

Eğitim ile iş hayatı arasında gittikçe genişleyen ve gelişen bir işbirliği vardır.

Mesleki ve teknik eğitim sistemleri incelenen ülkeler dikkate alındığında bazı genellemeler yapmak mümkün olmaktadır. İncelenen ülkelerde mesleki ve teknik eğitim en az sekiz yıllık zorunlu eğitime dayalı olarak geliştirilmiştir. Meslekler hakkında bilgi verme, meslek alanlarını tanıtıcı çalışmalar yapma ve öğrencinin meslek seçmesine yardım etme eğitimin kapsamı içindedir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile iş hayatı arasında gençlerin eğitimine katkılarda bulunacak biçimde program ve yönetsel işbirliği mevcuttur. Mesleki standartlar, elemanlarda aranacak yeterlilikler, öğretmenlerin özellikleri ve benzeri bir çok noktada okul-iş hayatı ortak sorumluluklar almaktadır.

Çeşitli Ülkelerde Mesleki Ve Teknik Eğitim

Almanya

"İkili-Dual Sistem" olarak adlandırılan Alman mesleki eğitim sistemi esas olarak teorik eğitim ile uygulamalı eğitim programlarını bütünleştirmektedir. AB ülkeleri içinde en gelişmiş mesleki eğitim sistemlerinden birine sahip olan Alman sistemini güçlü kılan unsur, eğitim ile istihdam arasında geliştirilmiş olan sıkı uyumdur. İşletme içi eğitimle, bir meslek okulunda haftada 1-2 gün süreli teorik eğitimin birlikte yürütüldüğü ikili sistem daha sonra sürdürülecek olan mesleğe yönelik deneyim sağlamakta ve bu tür eğitimden geçen gençler açısından istihdam imkânlarını arttırmaktadır. Mesleki eğitimin çok yaygın olduğu Almanya'da genel diplomaların ve meslek diplomalarının birinin diğerinden daha üstün olduğunun söylenmesi söz konusu değildir (Eğitimsen,2005)

Almanya'da genel lise, meslek lisesi veya dual sistemden mezun olanların üniversiteye girmelerine bir engel yoktur. Üniversiteye girmek isteyenler "Abitur" adı verilen ve eyaletlerce gerçekleştirilen sınava girmekte ve bu sınavdan alınan not ile istenen üniversiteye başvurulmaktadır. Yerinden yönetimin (decentralisation) yaygın bir şekilde uygulandığı Almanya'da her bir üniversite, bağımsız olarak, öğrencilerin başvurularını Abitur'dan aldıkları nota göre değerlendirmektedir. Diğer bir ifade ile yaşam boyu öğrenimi teşvik etme ilkesine göre, hangi ortaöğretim sisteminden gelirse gelsin yüksek öğrenime girişte rekabet korunarak bireylere eşit öğrenme ve eğitim hakkı verilmektedir (Eğitimsen,2005).

Danimarka

Yüksek öğretim programları mesleki yeterlilik sağlamak ve çoğu iş piyasasında geçerli olan iş alanlarına doğrudan odaklanmaktadır. Genel olarak yüksek öğretim sürelerine ve giriş zorunluluklarına göre seviyelere ayrılmıştır:

Kısa süreli yüksek öğretim programları (Korte Videregående Uddannelser- KVV): Akademik mesleki eğitim programları meslek okullarında 2 yıllık eğitimden ibarettir.

Orta süreli yüksek öğretim programları (Mellemlange Videregående Uddannelser-MVV): Geniş alanları kapsayan 3-4 yıllık eğitimler (öğretmen eğitimi, öğretmen, polis, sağlık personeli, kütüphaneci vs.) üniversitelerde 3 yıllık bachelorya eğitimidir.

Uzun süreli yüksek eğitim programları (Lange Videregående Uddannelser - LVU): Süre 5-6 yıldır, genel olarak 3 yıllık bachelorya (lisans) eğitimini 2 yıllık lisansüstü eğitim takip etmektedir.

3-4 yıllık araştırma programları (PhD/Doktora): Lisansüstü olarak uygulanmaktadır.

Yüksek öğretime giriş şartı ortaöğretimi başarıyla tamamlamış olmaktır. Mesleki ve Teknik eğitim mezunları direk alanlarıyla ilgili kısa dönemli yüksek öğretime girebilir ve ek dersler alarak eğitimlerini destekleyerek orta ve uzun dönemli akademik eğitime girebilirler.

İngiltere

İngiliz eğitim sisteminde 5-16 yaş arasında, ulusal öğretim programı çerçevesinde genel eğitim verilmektedir. Bu yaştan itibaren dileyen öğrenciler GCSE (General Certificate of Secondary Education) yani genel orta öğretim sertifikası sınavına girip biri "O" ve diğeri "A" level tabir edilen toplam 2 yıl süren ve çeşitli derslerden sınava girilen aşamaları geçtikten sonra üniversitelere "A level"dan aldıkları puanlar doğrultusunda başvurumaktadırlar. Yerinden yönetimin çok yaygın olduğu İngiliz öğretim sisteminde bu aşamadan sonra seçim hakkı üniversiteye bırakılmıştır.

Bireyin aldığı puanlar üniversite tarafından ele alınmakta, ayrıca bir giriş sınavı yapılmamaktadır. Eğer öğrenci GCSE sınavına girmek istemiyor ve mesleki eğitime kaymak istiyorsa o zaman mülakata girerek "Modern Apprenticeship (Modern Çıraklık)"a giriş yapabilmektedir. NVQ (National Vocational Qualification - Ulusal Mesleki Yeterlilik) denilen CEDEFOP standartlarında kademelendirilen bu sistemin içinde öğrenciler çok farklı disiplinlerde eğitim veren "Technical College" denilen Teknik Kolejde eğitim görürken piyasada da bir taraftan çalışma imkanı bulmaktadır. Dileyen öğrenci mesleki eğitimde 3 yıldan sonra yani 3. kademede (level 3) ilgili alanda üniversitenin 2. sınıfına sınavsız geçiş yapabilmektedir. Tabii farklı bir konuda üniversite eğitimi almak istiyorsa o zaman üniversitenin birinci sınıfından başlamak durumunda kalabilmektedir. Eğer öğrenci 4. kademede (level 4), yani mesleki eğitimin 4. yılında üniversiteye geçmek isterse, yine sınavsız, üniversitenin son sınıfına geçiş yapabilmektedir. Mesleki eğitimin her aşamasında değerlendirme, çalışılan işletme tarafından yapılmaktadır ve öğrenci dilediği kademede üniversite eğitimine yukarıda belirtilen şekilde geçiş yapabilmektedir(Eğitimsen,2005)

İsveç

9 yıllık zorunlu eğitim ile sistemde ek olarak, hem bilinen genel eğitimin hem de mesleki eğitimin verildiği yüksek okul ve gönüllü gramer okulu bulunmaktadır. İsveç'te ilkokulu bitiren çocukların ortalama % 90'ı bir gramer (dil) okuluna gitmektedirler. İsveç'te mesleki eğitime önemli bir kaynak aktarılmaktadır. İsveç eğitim sisteminde sürekli yenilikler yapılmaktadır. İş konumundaki eğitim özeldir. Ama çoğu firma devletten bu amaçla büyük miktarlarda finansman desteği almaktadır. Bunu mesleki eğitimde ve bunların ölçülerini geliştirmekte kullanmaktadır. (WLF) Çalışma Yaşamı Fonu, mesleki eğitim finansmanını destekleyecek bu desteğin başarılı olup olmadığını değerlendirecek firmalar bulmaktadır. İş piyasası meslek eğitimini desteklemektedir. Ayrıca mesleki okullarda yetiştirdikleri öğrenciler bu piyasanın ihtiyaçlarını düşünerek hazırlamaktadırlar.

İsveç eğitim politikasının temel prensibi, tüm vatandaşlara devlet okul sisteminde eş nitelikte eğitim hakkı vermektir. Bu nedenle açık ve esnek bir sistem olan orta öğretimden (genel ya da mesleki ayrımı yapılmaksızın) yüksek öğretime giriş hakkı herkese verilmiştir.

Belirlenmiş ana konularda lise (Upper Secondary School) eğitimini geçerli notlarla tamamlamış olan herkes üniversiteye girmek için temel şartları yerine getirmiş sayılmaktadır. Yetişkinlerin üniversite eğitimine girmelerinin iki yolu vardır; ya geçerli lise derecesine, ya da en az 24 yaşında ve 4 yıllık iş hayatı deneyimlerine sahip olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle lise öğretiminin kazandırdıkları ile 4 yıllık iş deneyimi ve 24 yaşına ulaşan bir kişinin kazandığı bilgi, beceri ve olgunluğun eşdeğer olduğu kabul edilmektedir. Şüphesiz bu yaklaşım bireye ve topluma çok şey kazandırmaktadır (MEGEP Bülteni, sayı: 2, s. 8-9).

İlgili Araştırmalar

Yurt dışında ve Türkiye’de konuyu bu araştırmanın ele aldığı çerçevede ele alan araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak eğitimde eşitlik uygulamalarını ve endüstri meslek liselerini inceleyen çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmüştür.

James Coleman ve bir grup arkadaşı, 1966 yılında, Eğitim Fırsatının Eşitliği (*Equality of Educational Opportunity*) adını taşıyan bir rapor hazırladılar. Bu rapor hazırlanırken, başlangıçta, baskın gruplardan ve azınlık gruplarından öğrencilerin gittiği okulların niteliğindeki genel farklılıkların saptanması amaçlanmıştır. Okul binalarının yaşı, eğitim tesisleri, derslik büyüklüğü, öğretmenini geçmişi gibi konulardaki farklılıkların, azınlıktan olan ve olmayan öğrencilerin erişimindeki farklılıkları açıklayacağını varsaymışlardı. Ancak, bu değişkenleri ölçtükten, öğrencilerin kökenlerini belirledikten ve bunları okul erişisiyle karşılaştırdıktan sonra, hiç beklenmedik sonuçlarla karşılaştılar. Birincisi, beyazların ve zencilerin gittikleri okullar sanıldığı kadar eşitsiz değildi. İkincisi, görelî okul erişimindeki farklılıklar, ölçülen eğitim girdilerindeki farklılıklara indirgenemiyordu. Aslında buldukları şeydu; öğretmen yetiştirmek için, daha iyi okul binaları ve yeni programlar için istediğiniz kadar büyük para harcayın, bu, yoksul çocukları erişim düzeyindeki farklılığı azaltmayacaktı. Yoksul çocukların erişimindeki farklılığı açıklayan, birlikte aynı okula gittikleri çocukların sosyoekonomik statüsüydü. Yoksul ya da sosyoekonomik statüsü düşük kökenden gelen bir çocuğu, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip çocukların gittiği bir okula gönderirseniz, erişim düzeyi yükseliyordu. Farklı erişimleri açıklayan okullar değil, akran gruplarıydı. Bu bulgular eğitimciler ve sosyal planlamacılar için cesaret kırıcıydı ve bunu ellerinden geldiğince görmezden geldiler (Ergen, 2004).

Bu raporda kesin yanıt verilmemiş olmasına karşın, eğitimde eşitsizliğin nedenlerine ilişkin geleneksel inançlara yönelik ciddi sorular ortaya çıktı. Eğitim fırsatlarının temel ölçütü olarak akademik erişim alınırsa (en azından standardize edilmiş sayısal ve sözel testler kullanıldığında),

geleneksel standartlar öğrenci arkadaşların sosyal ve ekonomik kompozisyonuyla karşılaştırıldığında, görece az fark yaratmaktadır.

Genel olarak 1970'lerin başları eğitimciler için bir başarısızlık duygusuyla betimlenebilir. Okulların, alt sınıflara gerçek eğitimsel kazançlara ulaşmada yardımcı olmadığı gerçeğiyle yüzleşmeye başladılar. Bu ortamda Harvard'da, Christopher Jencks ve arkadaşları Eşitsizlik (*Inequality*) adlı ünlü çalışmayı yayınladılar. Bu çalışmada, Coleman'ın verileri yeniden yorumlandı ve eğitim avantajı ile ekonomik başarı arasındaki ilişkinin gerçek olmaktan çok yanıltıcı olduğunu iddia ettiler. "Bazılarının diğerlerinden daha zengin olmasının birincil nedeni, daha yeterli bilişsel beceriye sahip olmalarıdır. Daha iyi okuyan, aritmetik problemlerine doğru yanıtlar verebilen ve düşüncelerini açıkça sıralayabilen çocukların, bir şekilde diğerlerinden daha ileri gitme ihtimalleri vardır; ancak aynı derecede önemli bir çok faktör daha vardır." Bunlar arasında "şans" sayılabilir(Ergen,2004).

Jencks, çözümlemesine, bir sınıf çatışması durumunu soktu. En yüksek ve en düşük gelir grupları arasındaki farkı giderek ortadan kaldırma konusuyla ilgileniyordu. Sadece zenginliğin yeniden dağıtımının toplumdaki eşitsizliklerin üstesinden gelebileceğine inanıyordu. Ona göre, yaklaşık 200 yıldır genel eğilim eşitlikten yanaydı. Ancak, devlet politikalarının ekonomik eşitliğe katkısı çok az olmuştu. Eşitliği savunanlar, devlet politikalarının doğrudan katkısı olamayacağını, ancak okul gibi kurumları düzelterek bir ilerleme sağlanabileceğini ileri sürüyorlardı. Bu geleneğin ötesine geçmek isteyen Jencks ise, topluma şekil veren iktisadi kurumlar üzerinde siyasi bir kontrol oluşturma gerekliliğine inanıyordu. Bu da, açıkça sosyalizm demek oluyordu (Ergen,2004).

Jencks'in çalışması da ondan önceki Coleman raporu gibi, pek çok eleştiriye maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, özellikle kullanılan ölçümler, bu verilere dayanılarak elde edilen sonuçlar ve başka sonuçlara ulaşılmasına yol açacak başka verilerin bu çalışmada göz ardı edilmesiydi. Ancak en çok da kendini hatalı politik yorumlara açık bırakmasından dolayı eleştiriye uğradı.

Clark onu şöyle eleştirmiştir: Hareketsizlik ve ümitsizlik içindeki çocuklar sadece kültürleri ve kökenleri tarafından bloke edilmemiştir, aynı zamanda okula gitmenin anlamsızlığıyla da bloke edilmişlerdir. Eğer eğitimin kendi başına bir anlamı yoksa, okulları bir adalet yada bir toplumsal hareketlilik aracı olarak kullanma çabalarının bir anlamı olabilir. Jencks bu çemberi daraltarak, eğitimsiz ve ezilmiş azınlıkların son umut olasılıklarını da ortadan kaldırmıştır. Okulların demokrasinin vaatlerini gerçeğe dönüştürmekte anlamsız olduğunu kabul edersek, okulları ayrımcılıktan, merkezilikten, harcamalardaki eşitsizliklerden kurtarmak veya en azından mevcut durumu korumak için bile gerçekçi bir ihtiyaç olduğunu iddia edemeyiz.

Coleman'ın ve Jencks'in çalışmaları politik açılarından yorumlanmış ve toplumsal eşitsizliği etkilemede okulların çok az etkisi olduğu yönünde kanıtlar olarak gösterilmiştir. Oysa, iki çalışmada da, eğitim sisteminin yapısıyla ilgili temel sorular yöneltmişti. Jencks, okullardaki seçme sistemlerinin eşitsizlik üzerinde önemli bir etkisi olduğunu söylemişti. Ancak görüşleri politik açıdan yorumlanırken, bu kritik konular bir kenarda kaldı.

Bunların yanında, Arthur Jensen ve Richard Herrnstein adlı iki psikologun zencilerin genetik açıdan eksikliklerini ele aldıkları çalışmaları da benzer politik süreçlerden geçti (Ergen,2004).

Jensen bir eğitim psikologuydu. 1969'da okulların IQ'yu ne kadar yükseltebileceğine ilişkin bir makale yazdı. Telafi edici stratejilerin başarısızlığının, zencilerin daha kötü bir soyut uslamlama kapasitesine sahip olduklarını kanıtladığını ileri sürüyordu. Jensen'in karmaşık istatistiksel analizinde zekanın %80 genetik veya kalıtsal bir şey olduğu ileri sürülüyordu. Bu yöntem psikologların çoğu tarafında reddedildi. Uygun olmayan genellemeler yaptığı ve zeka üzerinde etkisi bulunan çevresel faktörleri işaret eden karşı yöndeki kanıtları görmezden geldiğini vurguladılar. Öte yandan, eğitim siyasetin etki alanından uzaklaştırılmadığı için, Jensen'in çalışması eğitime daha az para ayırmak için bir neden olarak kullanıldı.

Herrnstein'in tezi, zihinsel yeteneklerdeki farklılıkların kalıtımla geçtiği ve benzer zihinsel kapasitelere sahip insanların birbirleriyle evlendikleri ve üredikleri, böylelikle de uzun vadede zihinsel yeteneklerin toplumsal katmanlaşmaya yol açtığı hipotezine dayanıyordu. Herrnstein'e göre başarı zihinsel yeteneği gerektirir, toplumsal ödüller de başarıya dayanır. Buradan, prestijli konumlar ve gücün yüksek IQ'ya sahip gruplarda yoğunlaştığı sonucuna varıyordu. "Zeka, meslek ve toplumsal konum arasındaki bağların pratik bir önemi vardır. Örneğin mühendisliğin entelektüel talepleri, kazmacılığinkilerden yüksektir. Böylece mühendisler ortalama olarak daha zekidir. İnsanların büyük bir kısmı kazma kullanabilir ama mühendislik yapabileceklerin sayısı daha azdır, bu nedenle toplumun entelektüel kaynaklarını kullanırken mühendislere daha çok saygı duyulur ve daha fazla ödenir."

Herrnstein'in sonuçları bir çok açıdan eleştirilmiştir. İlk olarak, çocukları IQ puanlarıyla ana-babalarınıninkiler arasında bir ilişki yoktu. IQ'su yüksek ana-babanın çocuklarının aynı düzeyde IQ'ya sahip olmaları için bir neden yok, daha yüksek veya daha düşük olabilir. Dolayısıyla Herrnstein'in koymaya çalıştığı meritokratik kast sistemi devam edemez. İkincisi, kişilik ve motivasyon faktörleri başarı açısından önemlidir. IQ'su yüksek ana-babaların çocukları daha yüksek motivasyonlu ve toplum içinde başarıya yönelik kişiliğe sahip olabileceği gibi, düşük motivasyonlu ve uyumsuz da olabilirler. Üçüncüsü, Herrnstein'in argümanı, insanların mesleklerini ekonomik getirileri için seçtikleri ve iş doyumunun etkisinin az olduğu varsayımına dayanır. Kanalizasyon işçileri öğretmenlerden daha fazla kazanır. Herrnstein'in argümanını kabul edersek, daha yüksek IQ'su olanların kanalizasyon işçiliğine yönelmeleri gerekirdi. Ama bu doğru değildir. Son olarak, Herrnstein'in iddiaları, özünde siyasi açıdan tutucudur, toplumda geçerli düzeni savunmaktadır ve değişimi engellemektedir.

Bir mesleğin daha prestijli veya yüksek kazançlı olmasının nedenleri IQ'dan çok siyasal güçteki değişkenliklere, çıkar gruplarının örgütlenmesine, farklı sosyal grupların üstte kalma yeteneklerine dayanır. Bireylerin mesleki

açından daha yüksek veya daha düşük seviyelere gelmelerinin ya da aynı mesleki basamakta kalmalarının nedeni IQ'dan çok ana-babalarının sosyoekonomik statüleridir. Devlet okulları bu durumu değiştirmek için çok az şey yapmaktadır. Aslında toplumda eşitsizliği körükledikleri bile söylenebilir. Bu, seçme ve yönlendirme süreçleriyle gerçekleştirilir. Eğitimde seçme ve yönlendirmeyi etkileyen faktörlerden çoğu okul içinden gelir.

Okuldaki seçme sistemleri öğrencilerin sınıflara yerleştirilmeleri, kişisel nitelikler, performans ve isteklilik açısından homojenize etmeye çalışır. Öğrenciler yeteneklerine ve programa göre gruplanır. Yönlendirme terimi bu gruplandırmayı ve grup içindekilerin sosyal benzerliklerini vurgular. Objektif olduğu söylenen sınavlarla öğrenciler, çeşitli program ya da yönere ayrılır, örneğin fen lisesi, meslek lisesi, anadolu lisesi, süper lise, kız teknik lisesi vb. Bu yönlendirme yönteminin olumlu eğitimsel etkilerinin olduğu yönündeki kanıtlar yetersizdir. Bunun yerine sorgulanmayan yönetsel yararları vardır.

Ülkemizde, mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerinin meslek liseleri ile ilgili görüşlerini saptamak amacıyla ve mesleki ve teknik ortaöğretim mezunlarını izlemeye yönelik çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Mesleki ve teknik eğitim veren okullardaki öğrenci ve öğretmenlerin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın sınıflandırması esas alınarak, erkek teknik, kız teknik, ticaret-turizm ve din eğitimi kategorilerinde profillerini çıkarmak, eğitim sırasında karşılaştıkları problemleri çeşitli açılardan belirlemek, meslek eğitimi ve yüksek öğrenim konusundaki görüşlerini tespit etmek amacıyla Kayır, Karaca ve Şenyüz (2004) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre:

Meslek liselerini, daha çok ilköğretimde vasat başarıya sahip öğrenciler tercih etmektedirler. Meslek lisesi öğrencileri arasında ilköğretimde başarılı olanların oranı oldukça düşüktür.

Meslek liselerini tercih eden öğrencilerin çok büyük bir bölümü bir meslek sahibi olmak için bu okula gelmiştir.

Öğrencilerin ancak yarısı tamamen kendi kararıyla meslek lisesine gelmişken, diğer yarısının meslek lisesini tercih etmesinin ardında çeşitli düzeylerde aile etkisi vardır.

Meslek lisesi öğrencilerinin büyük bir kısmı mesleklerini ve okullarını bu konuda yeterli bilgi sahibi olmadan seçmiştir.

Öğrencilerin önemli bir bölümü eğitimlerini hem mesleğe, hem de üniversiteye hazırlama bakımından yetersiz bulmaktadır.

Hesapçioğlu ve Başaran'ın (1993,s 163) yaptığı bir araştırmada, İstanbul ili Endüstri Meslek Liselerinin 1990-1991 öğretim yılındaki “sonsınıf öğrencilerinin yükseköğretimde seçmek istedikleri mesleklerle lise meslek dalları arasındaki ilişkinin ve “ek puan” uygulamasının etkili olup olmayışı” araştırılmıştır.

Aynı araştırmada, EML öğrencilerinin %70,1'inin yükseköğretim tercihlerinin lise meslek dallarıyla ilgisiz, %29,9'unn lise meslek dallarıyla ilgili olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin tercihlerinin %80,4'ü ek puan verilmeyen, %19,6'sı ek puan verilen yüksek öğretim programlarıdır. Öğrencilerin tercih ettiği yükseköğretim programlarının %60,7'si lisans, %39,3'ü önlisans düzeyindeki programlardır (Hesapçioğlu ve Başaran 1993, s70).

Elektronik, telekomünikasyon, gemi makinaları gibi iş piyasasında talep gören ve yüksek öğretimde çok sayıda ilgili program olan meslek dallarındaki öğrencilerin meslekleriyle daha ilgili tercihler yaptıkları görülmektedir. Bunun tersi olarak; kalıpcılık, metal işleri, model gibi iş piyasasında ihtiyaç olmasına rağmen yerlerine başka elemanların çalışabildiği, yükseköğretimde az sayıda ilgili program olan meslek dallarındaki öğrencilerin meslekleriyle ilgisiz tercihler yaptığı görülmüştür (Hesapçioğlu ve Başaran 1993, s.71)

Aksoy'un (1995) “Endüstriyel Teknik Ortaöğretim Mezunlarının Eğitim İstihdam İlişkisi” konulu araştırmasında endüstriyel teknik ortaöğretim okullarının elektrik, elektronik, motor, tesviye ve metal işleri bölümleri mezunlarından eğitimleri ile ilgili iş kollarında çalışanların eğitim istihdam ilişkilerin saptanması ve değerlendirmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Ankara Sanayi Odasına üye 60 işyerinde çalışan 379 mezun ve 52 yöneticiye anket uygulanmış olup araştırma bulgularına göre:

Mezunların mesleklerini seçmelerini etkileyen en önemli etkenler iş bulma kolaylığı sağlaması, mesleği sevmeleri ve kısa yoldan iş yaşamına başlamak istemeleridir.

Mezunlar, okul sonrası mesleki eğitim programlarından çok düşük bir düzeyde yararlanmaktadır.

Mezunların büyük bir bölümü kısa sürede ilk işlerine girmekte, ancak yine önemli bir kısmı iş bulmakta güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Mezunlar daha çok tanıdıkları yoluyla iş bulmakta, meslek lisesi mezunu olma işe girmede etkili olmaktadır.

İş yerleri teknisyen alımında mesleki teknik yeterlilik, ekiple çalışma ve iletişim kurma yeteneğine daha çok önem vermektedir.

Öğrencilerin meslek eğitimini bilinçli seçebilmeleri ve mezuniyet sonrası başarılı olabilecekleri alanlara yönelebilmeleri için mesleki rehberlik hizmetinden yeterince yararlanmaları gereklidir. Mamak Rehberlik Araştırma Merkezi'nin yaptığı bir araştırmada, okullarda yer alan rehberlik servislerinin çeşitli nedenlerle yeterli düzeyde yardım sağlayamadığı ortaya konulmuştur. Lise dengi okullardaki 2078 öğrenciden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin %84'ü rehberlik servislerinde gerekli ölçüde yardımcı olunamadığı görüşündedir (Aksoy, 1995).

Ünal'ın, Türkiye'deki Teknik Ara İnsangücünün Eğitimin Ekonomik Değeri Kapsamındaki Nitelikler Açısından Değerlendirilmesi" konulu araştırmasında, Türkiyede'ki endüstri meslek ve Teknik liselerden mezun olanların işe ilişkin tutum, sosyal ve iletişim becerileri ve meslek beceriler açısından arz ve talebi arasındaki uygunluk ile işverenlerin verimli insan gücü tanımları ve işe almadaki tercihleri saptanmıştır. Araştırma sonucuna göre, endüstri meslek lisesi mezunlarının okulu bitirdikleri sıradaki mesleksel beceri düzeyleri piyasa talebinin altında kalmaktadır (1987, s.157). Mezunlarının ilk mezun oldukları sırada mesleksel beceri düzeyleri konusunda, işveren ve öğretmen algıları benzerlik göstermektedir. Mezunların kendi beceri düzeylerine ilişkin algıları işveren ve öğretmen algısının üstündedir (Ünal, 1987, s.160).

Ünal'ın araştırmasının, teknik lise mezunlarının mesleksel becerileri ile ilgili bulguları ise, işverenlerin talep ettikleri "mesleksel beceri" düzeyleri ile uygunluk gösterdiği yönündedir. Ancak teknik lise mezunlarının "sosyal ve iletişim becerileri düzeyi ile işe ilişkin tutum" dereceleri piyasada talep edilen niteliksel düzeyin altında bulunmuştur (1987, s.157).

Tural'ın (1993) "Kimya Petrol ve Plastik Sanayinde Eğitim –İnsangücü-İstihdam ilişkileri ve Buna İlişkin İşveren Görüşleri" adlı araştırmasında diğer unvanların yanısıra işletmelere teknisyen alırken işverenlerin yaptıkları tercihler de saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, işverenlerin teknisyen alma kararlarını çok derecede etkileyen beş özellik sırasıyla : Davranış özellikleri, eğitim, cinsiyet, deneyim ve sınav sonuçlarıdır. Teknisyen istihdamında yaş, işletmedeki hizmet süresi, referans, fiziksel özellikler ve yabancı dil bilme orta derecede; medeni durum az derecede önem taşımaktadır (Tural 1993, s.134). Yine aynı araştırma sonuçlarına göre, işverenlerin yaklaşık %54'ü mesleki teknik liseyi tamamlamış adayları tercih ederken, %42'si 2 yıllık meslek yüksek okulunu tamamlamış adayları istihdam etmeyi uygun bulmuşlardır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi (METARGEM) tarafından Ankara ilinde yapılan bir araştırma, 1991-92 öğretim yılında endüstriyel teknik eğitim kurumlarından mezun olanlardan istihdam imkanı bulanların %48'inin aldıkları eğitim ile ilişkisi olmayan işlerde çalıştıklarını ortaya koymuştur.

1993 yılında Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme(METGE) projesi çerçevesinde 70 ildeki kız meslek lisesi mezunlarının durumu incelenmiştir. Araştırma 1989-1992 yılları arasında tüm mezunları kapsamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre mezunların %37,9'u bir işe girip çalıştıklarını, %62,1'i ise işsiz olduklarını ya da çalışmak istemediklerini belirtmiştir. Yine araştırma sonuçlarına göre çalışanların %41,9'u okulda eğitim gördüğü alanda çalışmakta ve %58,1'i yan ve diğer alanlarda çalıştıklarını belirtmişlerdir (CORD,1994).

1995 yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi (METARGEM) tarafından Endüstri Meslek Lisesi Mezunları'nı izleme araştırması yapılmış. Araştırmada Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı endüstri meslek liselerinden 1992-93 öğretim yılında mezun olan öğrencilerin gördükleri mesleki ve teknik eğitiminin, iş hayatının taleplerine uygunluğu değerlendirilmiştir.

1992- 1993 öğretim yılında Erkek teknik öğretim genel müdürlüğüne bağlı 407 endüstri meslek lisesinden mezun olan öğrenci sayısı 74030'dur. Araştırmada örnekleme grubuna alınan 21 endüstri meslek lisesinden 1992-93 öğretim yılında mezun olan öğrenci sayısı 6955'tir. Örneklem grubuna seçilen mezunların evrene oranı yüzde 9,39'dur (METARGEM). Araştırma sonucu elde edilen sonuçların bazıları şunlardır.

1. Mezunların yüzde 70'i, endüstri meslek liselerindeki meslek öğrenimleri süresince kazandıkları mesleki becerileri okul-işletme işbirliği ile kazandıklarını belirtirken, mezunların yüzde 30'u mesleki becerilerinin tamamını okulda kazandıklarını belirtmişlerdir.
2. Mezunların yüzde 51 mesleki öğrenimlerini tamamladıktan sonra ücretli bir işte çalıştıklarını belirtirken yüzde 49'u herhangi bir ücretli işte çalışmadıklarını belirtmişlerdir.
3. Mezunlardan ücretli işte çalışan veya daha önce çalışmış olanların yüzde 41'i endüstri meslek liselerinde gördükleri meslek eğitimi ile yaptıkları iş arasında uyumun oldukça ve daha üst düzeyde olduğunu belirtirken, yüzde 49'u kısmen ve daha alt seviyede olduğunu belirtmişlerdir.
4. Ücretli işte çalışmayan mezunların yüzde 23'ü anketlerin kendilerine uygulandığı dönemdeki başlıca uğraşlarının yüksek öğretim kurumunun devam etmek yüzde 22'si yüksek öğretim kurumlarının sınavlarına hazırlanmak, yüzde 26'sı ücretli iş aramak ve yüzde 9'u aile işletmesinde çalışmak olarak belirtmiştir.
5. Mezunların yüzde 52'si endüstri meslek liselerinde ve işletmelerde kazandıkları mesleki becerileri kısmen ve daha düşük seviyede, yüzde 43'ü ise oldukça ve daha üst seviyede iş hayatının taleplerine uygun bulmuşlardır.

Yapılan bu araştırmalar ve ortaya konan sonuçlar, eğitimde eşitlik uygulamaları ve mesleki-teknik ortaöğretim ile ilgili belirgin sorunların olduğunu ortaya koymaktadır. Meslek lisesi öğrencilerinin toplumsal yaşama ve yükseköğretime ilişkin görüş ve beklentilerinin eğitimde eşitlik açısından, değerlendirilmesi amacıyla bu araştırmanın yapılmasının uygun olacağı kanısına varılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve çalışma grubu, verilerin toplanması ile çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin eğitimde eşitlik ilkesi çerçevesinde istihdam, toplumsal yaşam ve yükseköğretime ilişkin görüş ve beklentilerinin değerlendirilmesini konu alan bu araştırma, tarama modelindedir. Araştırma verilerini elde etmek amacıyla anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada görüşlerine başvurulmuş öğrencilerin endüstri meslek lisesini tercih etmelerinde etkili olan etkenlerin neler olduğu saptanmak istenmiştir. Ayrıca "ilişkisel tarama modeli"yle Endüstri Meslek Lisesini talep etme nedenlerine ilişkin öğrenci görüşlerinin bölümler, ailenin eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir. Bu haliyle araştırma durum saptayıcı, var olan durumu ortaya koyucu bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmada genel evren yerine, bir çalışma evreni ele alınması tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma evrenini, Ankara ili Altındağ İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bulunan endüstri-meslek liselerinin Mobilya, Metal İşleri, Elektrik, Bilgisayar ve Elektronik bölümünde, 2004-2005 öğretim yılında üçüncü (son) sınıfta olan öğrencilerin tümü oluşturmuştur. Belirtilen bölümlerde 2004-2005 öğretim yılı itibarıyla son sınıfta toplam 685 öğrenci bulunmaktadır.

Örneklem büyüklüğü belirlenmesinden sonra sonra Altındağ İlçesinde 4 Endüstri Meslek Lisesi'ndeki Mobilya, Metal İşleri, Elektrik, Bilgisayar ve Elektronik bölümünde son sınıfta olan 320 öğrenciye anket uygulanmıştır. Uygulama sonucunda öğrenciler tarafından uygun cevap verilmediği görülmüş olan 14 bilgi toplama aracı geçersiz sayılarak, 306 bilgi toplama aracı değerlendirilmeye alınmıştır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmanın amacı çerçevesinde endüstri meslek lisesi öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerini, meslek liselerini tercih sebeplerini, yüksek öğretime, istihdama ve toplumsal yaşama ilişkin beklentilerini belirlemek amacıyla iki bölümden oluşan bir anket hazırlanmıştır.

Bunlar; a) Kişisel Bilgiler b) Endüstri Meslek lisesi öğrencilerinin, meslek liselerine, yüksek öğretime, istihdama ve toplumsal yaşama ilişkin görüşleridir.

İlgili alan yazın taranarak taslak haline getirilen bilgi toplama aracı tez danışmanının da katkılarıyla biçim ve içerik yönünden geliştirilmek üzere uzman görüşüne sunulmuştur. Görüşüne başvurulmuş uzmanlar şunlardır: Prof Dr. Işıl Ünal, Prof Dr. Nejla Tural, Prof. Dr. İlayda Pehlivan, Prof. Dr. Kasım Karakütük, Dr Fevziye Sayılan ve Dr Seçkin Özsoy. Uzman görüşü doğrultusunda, anılan araçta gerekli değişiklik ve düzenleme yapılmış; böylece bilgi toplama aracının kapsam geçerliliğinin sağladığı kabul edilmiştir. Araştırmanın danışmanı ile birlikte bilgi toplama aracına son şekli verildikten sonra çoğaltılmıştır. Bilgi toplama aracı olarak kullanılan anket Ek-1'de yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Anketlerin Ankara İli Altındağ İlçesi'nde bulunan endüstri meslek liselerine uygulanmasını sağlamak için ilgili makamdan gerekli izin alınmıştır. Bu izne ilişkin yazı örneği Ek-2'de yer almaktadır. Gerekli olan resmi izin belgesi alındıktan sonra araştırmanın bilgi toplama aracı 18.05.2005-01.06.2005 tarihleri arasında Altındağ İlçesi'nde bulunan; Atatürk Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde 70, İskitler Endüstri Meslek Lisesi'nde 120, Ulus Endüstri Meslek Lisesi'nde 65, Yıldırım Beyazıt Endüstri Meslek Lisesi'nde 56 olmak üzere 320 öğrenciye uygulanmıştır.

Araştırmacının hazırladığı anket, araştırma kapsamındaki Endüstri Meslek Liselerine gidilerek okul idaresinden gerekli izin alındıktan sonra ders öğretmenlerinin

izni ve yardımıyla birlikte derse girilerek uygulanmıştır. Uygulanan ve değerlendirilen anketlerin sayısı Çizelge 9'da verilmiştir.

Çizelge 9'da görüldüğü gibi, araştırma kapsamındaki endüstri meslek liselerinde öğrenim gören toplam 320 öğrenciye anket uygulanmış, böylece uygulanan anketlerin % 100'ü tekrar toplanmıştır. 14 anket hatalı cevaplandırıldığı için 306 anket değerlendirilebilmiştir.

Çizelge 9 Uygulanan Ve Değerlendirilen Anketlerin Dağılımı

Lise	Uygulanan Anket Sayısı	Toplanan Anket Sayısı	Değerlendirilmeyen Anket Sayısı	Dönüş %
Ulus EML	80	80	2	100
Yıldırım Beyazıt EML	95	95	1	100
Atatürk Teknik ve EML	50	50	6	100
İskitler EML	95	95	4	100
TOPLAM	320	320	14	100

Verilerin çözümlenmesi

Araştırma bilgi toplama aracı ile derlenen verilerin çözümlenmesinde SPSS paket program kullanılmıştır. Veri toplama aracı ile elde edilen veriler uygun bir şekilde kodlanmış ve bilgisayara yüklenmiştir. Bilgisayara yüklenen veriler Statistical Package For Social Sciences (SPSS) istatistik programıyla analiz edilmiştir. Ankette yer alan her seçeneğe belli bir puan verilmiştir.

Araştırmada Kişisel bilgiler yüzde ve frekanslar kullanılarak betimlenmiştir. Bölümler, cinsiyet, ekonomik gelir ve anne-babanın eğitim düzeyi ile meslek lisesine ilişkin görüşler arasında farklılık kay-kare testi ile test edilmiştir. Bu teknik iki

sınıflamalı kategorik değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test eder. İki değişken arasında ilişkinin anlamlı olması, bir değişkenin düzeyindeki yanıtların, diğer değişkenin düzeylerinde farklılığını gösterir (Büyüköztürk, 2002). Kay-kare testi için anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir. Kay kare testi sonunda serbestlik derecesinin birden büyük ($sd > 1$) olduğu durumda, beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısı %20 yi aşıyor ve denek sayısının da artırılması mümkün olmadığı maddelerde yorumlar çapraz tablo üzerinden sadece frekans ve yüzdeler kullanılarak yapılmıştır.

EK 1

**ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
MESLEK LİSELERİNE, YÜKSEK ÖĞRETİME VE İSTİHDAMA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ ANKETİ**

Sevgili Öğrenci,

Endüstri Meslek Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin meslek lisesini tercih sebeplerini, yüksek öğretimden beklentilerini ve öğrenim gördükleri alanla ilgili istihdama yönelik beklentilerini konu alan bir araştırma yapmaktayım. Çalışmanın bulgularının, Endüstri Meslek Liselerinde okuyan öğrencilere ve bu okulların gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anket sorularına vereceğiniz cevaplar, bilimsel amaçlarla değerlendirilecektir. Bu nedenle ankete isminizi yazmanıza gerek yoktur. Lütfen anketin tüm sorularını cevaplayınız. İlgisi ve katkıları için teşekkür ederim. Sevgilerimle.

Sinan TEMUR
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I KİŞİSEL BİLGİLER

Anketin bu bölümünde kişisel bilgiler yer almaktadır. Aşağıdaki maddelerden kendi durumunuza uygun olan seçeneklerin yanındaki parantez içerisine çarpı (x) işareti koymanız beklenmektedir.

1. Cinsiyetiniz

- ( ) Kız
( ) Erkek

2 Bölümünüz

- ( ) Mobilya
( ) Metal İşleri
( ) Elektrik
( ) Bilgisayar
( ) Elektronik

3. Kardeş Sayısı

- ( ) Tek çocuk
( ) İki Kardeş
( ) Üç Kardeş
( ) Dört Kardeş
( ) Beş kardeş
( ) Altı kardeş ve üstü

4. Ailenizin ortalama aylık toplam geliri ne kadardır?

Lütfen Yazınız

.....TL

5. Evinizin Mülkiyeti

- ( ) Kira
( ) Kendi Evimiz
( ) Lojman
( ) Diğer (Lütfen Yazınız).....

6. Evinizin Yapısı?

- ( ) Müstakil (Tek Katlı)
( ) Apartman Dairesi
( ) Dupleks
( ) Diğer (Lütfen Yazınız).....

7. Oturduğunuz evin ısıtma düzeni

- ( ) Soba
( ) Kalorifer
( ) Doğal Gaz
( ) Diğer (Lütfen Yazınız).....

8. Anne ve Babanızın Mesleği

Meslek	ANNE	BABA
Memur	( )	( )
İşçi	( )	( )
Emekli	( )	( )
Esnaf	( )	( )
Profosyonel meslekler (Avukat,Öğretmen;Yönetici, Akademisyen, muhasebeci, doktor vb.)	( )	( )
Çiftçi	( )	( )
Ev Hanımı	( )	( )
Serbest Meslek(İnşaat İşçisi ,işportacı,geçici işçi vb.)	( )	( )
İşsiz	( )	( )
Diğer (Lütfen Yazınız)	( )	( )

9. Anne ve Babanızın Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	ANNE	BABA
Okur Yazar değil	( )	( )
Okur-yazar	( )	( )
İlkokul mezunu	( )	( )
İlkokul Terk	( )	( )
Ortaokul mezunu	( )	( )
Ortaokul Terk	( )	( )
Lise mezunu	( )	( )
Lise Terk	( )	( )
Yüksek Okul (iki Yıllık)mezunu	( )	( )
Yüksek Okul (iki Yıllık) Terk	( )	( )
Fakülte(Dört Yıllık) mezunu	( )	( )
Fakülte(Dört Yıllık) Terk	( )	( )

10. Günlük gazete okuyor musunuz?

- ( ) Birkaç tanesini düzenli izliyorum ( ) Ara sıra elime geçerse okuyorum
 ( ) Her gün bir gazete okurum ( ) Okumuyorum

11. Son üç ay içinde hiç kitap okudunuz mu?

- ( ) Hiç okumadım ( ) 3-4 tane okudum
 ( ) 1-2 tane okudum ( ) 5 taneden fazla okudum

12. Tiyatroya hangi sıklıkla gidersiniz?

- ( ) Hiç gitmedim ( ) Haftada bir veya daha fazla
 ( ) Yılda bir veya iki
 ( ) Ayda bir

13. Sinemaya hangi sıklıkla gidersiniz?

- ( ) Hiç gitmedim ( ) Ayda bir
 ( ) Yılda bir veya iki ( ) Haftada bir veya daha fazla

14. Bilgisayar kullanmayı biliyor musunuz? (Cevabınız hayır ise 16. soruya geçiniz)

- ( ) Evet ( ) Hayır

15. İnternet kullanıyor musunuz?

- ( ) Hiç kullanmadım
 ( ) Arada sırada İnternet kafelerde kullanıyorum
 ( ) Evde sürekli kullanıyorum
 ( ) Okulda Kullanıyorum
 ( ) Diğer yerlerde kullanıyorum (Lütfen Yazınız.....)

16. Geçen yaz tatilinizi nasıl kullandınız?

- ( ) Bir tatil beldesine gittik
 ( ) Memleketime/akrabalarımın yanına gittim.
 ( ) Ankara dışında bir yere gitmedim dinlendim.
 ( ) Çalıştım

BÖLÜM II

Açıklama: Aşağıdaki çizelgede meslek lisesini tercih etmenizdeki etkenler sorulmaktadır. Çizelgede yer alan her etkenin meslek lisesini seçiminizdeki etki düzeyini düşünerek uygun gördüğünüz seçeneğin altındaki parantez içine (x) işareti koyunuz. Her maddeyi ayrı ayrı değerlendirerek işaretleme yapınız.

1. MESLEK LİSESİNİ TERCİHTE ETKENLER

ETKENLER	Hiç Etkili Olmadı	Az Etkili oldu	Kısmen Etkili Oldu	Çok Etkili Oldu
1. Ailem	( )	( )	( )	( )
2. Öğretmenlerim	( )	( )	( )	( )
3. Ekonomik beklentilerim	( )	( )	( )	( )
4. Arkadaşlarım	( )	( )	( )	( )
5. Meslek sahibi olma düşüncesi	( )	( )	( )	( )
6. ÖSS de ek puan kazanma düşüncesi	( )	( )	( )	( )
7. Daha kolay iş bulma düşüncesi	( )	( )	( )	( )
8. Sınavsız bir meslek yüksek okuluna girebilme olanağı	( )	( )	( )	( )
9. Diğer (Başka bir etken varsa lütfen yazınız ve uygun seçeneği işaretleyiniz				
.....	( )	( )	( )	( )
.....	( )	( )	( )	( )

2. Mezun olduğunuz ilköğretim okulunda mesleki rehberlik (ilgi alanlarınıza göre mesleklerin tanıtımı) ve yönlendirme konularında bilgi aldınız mı?

( ) Evet aldım ( ) Hayır almadım

3. Liseye yeniden başlama olanağınız olsaydı, yine bu okulu tercih eder miydiniz?

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Kararsızım

4. Yüksek öğrenime devam etme konusunda aşağıdaki görüşlerden hangisi sizin için uygundur?

- ( ) Yüksek öğrenime devam etmek istemiyorum
- ( ) Kendi meslek alanımla ilgili bir fakültede öğrenim görmek istiyorum
- ( ) Meslek alanım dışında bir fakültede öğrenim görmek istiyorum
- ( ) 2 yıllık meslek yüksek okulunu tercih edeceğim
- ( ) Açık Öğretim Fakültesine kayıt yaptırmak istiyorum
- ( ) Çalışacağım için üniversiteye devam edemeyeceğim

5.Eğer yüksek öğreniminizi kendi alanınızın dışında yapmak istiyorsanız aşağıdaki her etkenin bu seçiminizde etki düzeyini ilgili seçeneğin altındaki parantez içine (x) işareti koyarak belirtiniz.

ETKENLER	Hiç Etkili Olmadı	Az Etkili oldu	Kısmen Etkili Oldu	Çok Etkili Oldu
1. Kendime uygun olmadığını düşündüğüm şimdiki mesleğimi değiştirmek isteği	( )	( )	( )	( )
2. Şimdiki mesleğimle ilgili bir iş bulamama kaygısı	( )	( )	( )	( )
3. Sosyal mevki ve itibar kazandıracak bir meslek edinme isteği	( )	( )	( )	( )
4. İş bulma şansımı artırma düşüncesi	( )	( )	( )	( )
5. Şimdiki mesleğimin çalışma koşullarının ağır olması	( )	( )	( )	( )
6. Daha yüksek gelir getiren bir meslek edinme isteği	( )	( )	( )	( )
7. Diğer (Başka bir etken varsa lütfen yazınız ve uygun seçeneği işaretleyiniz)	( )	( )	( )	( )

6. Liseyi bitirince bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?

- ( ) Kendi alanımda iş bulabileceğim konusunda ümitliyim
 ( ) Kendi alanımda olmasa bile iş bulabileceğime inanıyorum
 ( ) Ne eğitim gördüğüm alanda, ne de diğer bir alanda iş bulabileceğimi sanmıyorum

7. Okulda aldığınız eğitim mesleğe hazırlama bakımından yeterli mi?

- ( ) Evet ( ) Kısmen yeterli ( ) Hayır ( ) Fikrim Yok

8. Gelecekteki ekonomik durumunuzun ailenizin şuan ki ekonomik durumundan ne yönde farklılaşacağını düşünüyorsunuz?

- ( ) Şu anki durumdan daha iyi olacak
 ( ) Hiçbir şey değişmeyecek
 ( ) Şu anki durumumuzdan daha kötü olacak
 ( ) Fikrim Yok

9. Şu an öğrenim gördüğünüz Endüstri Meslek Liselerini genel liseler ile karşılaştırdığınızda aşağıda maddeler halinde düzenlenmiş konular arasında ne düzeyde farklılık buluyorsunuz?

MESLEK LİSELERİ GENEL LİSEYE GÖRE

Maddeler (Meslek Liseleri Genel Liseye Göre)	Farksız	Biraz daha iyi	Daha İyi	Biraz daha kötü	Çok Daha Kötü
1. Üniversiteye giriş açısından	( )	( )	( )	( )	( )
2. Ücret düzeyi açısından	( )	( )	( )	( )	( )
3. Toplumsal statü (Sosyal mevki ve itibar) açısından	( )	( )	( )	( )	( )
4. İş bulma şansı açısından	( )	( )	( )	( )	( )
5. Sosyal ve sportif faaliyetler açısından	( )	( )	( )	( )	( )

10. Size göre meslek lisesi öğrencilerinin karşılaştığı sorunlar nelerdir? Sorun olarak gördüğünüz şıkları En önemlisinden başlayarak önem sırasına göre (1)'den (4)'e kadar sıralayınız

- ( ) Üniversiteye girişte ayrıma tabi tutulmaları
- ( ) Okullarda aldıkları meslek eğitiminin yetersizliği
- ( ) Kültür derslerin az olması
- ( ) Mezuniyet sonrası iş bulamama kaygısı
- ( ) Meslekte Çalışma koşullarının ağır olması
- ( ) Diğer(lütfen yazınız).....

11. Meslek liselerindeki eğitimle ilgili olarak eklemek istediğiniz görüşünüz varsa lütfen belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ANKET TAMAMLANMIŞTIR. İLGİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM